

Memòria d'Activitats 2005

Tarragona, març del 2006

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	2
1. ESTRUCTURA ORGANITZATIVA I EQUIPAMENT	5
1.1 Desenvolupament de l'estructura organitzativa	6
1.2 Incorporació progressiva, via contractació, de personal per cobrir els llocs previstos en el pla quadriennal d'activitats	19
1.3 Incorporació d'investigadors adscrits i investigadors col·laboradors	20
1.4 Habilitació i equipament de la seu de l'Institut	23
2. LÍNIES, PROGRAMES I PROJECTES DE RECERCA	26
2.1 Línies de Recerca	27
2.2 Programes Transversals	73
2.3 Tesis doctorals i altres treballs de recerca predoctorals	80
3. ACTIVITATS DE FORMACIÓ AVANÇADA I DE DIFUSIÓ	93
3.1 Doctorat interuniversitari en arqueologia clàssica	94
3.2 Màster en Arqueologia	97
3.3 Cursos de formació avançada	99
3.4 Exposicions, conferències i altres reunions científiques	103
3.5 Altres activitats de difusió	107
3.6 Publicacions científiques	108
OBJECTIUS ESTRATÈGICS I INDICADORS DE SEGUIMENT	114
MITJANS DE COMUNICACIÓ	119

PRESENTACIÓ

L'Institut Català d'Arqueologia Clàssica presenta la Memòria d'Activitats del 2005 amb la satisfacció d'haver conclòs de manera adequada el seu tercer any de funcionament. D'acord amb les seves Bases d'Actuació i amb el contracte programa signat amb el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI), aquest any s'ha acabat d'adequar la seu de l'Institut i s'han equipat les àrees de suport a la recerca: el centre de documentació – biblioteca, el taller, el magatzem i el laboratori. Aquest habilitament ha coincidit amb la creació de dues unitats de suport a la recerca que se situen al taller i al laboratori, respectivament: la Unitat de Documentació Gràfica i la Unitat d'Estudis Arqueomètrics. L'objectiu d'aquestes dues unitats és, d'una banda, donar suport als diferents projectes de l'Institut i, de l'altra, oferir el seu servei a projectes externs de diverses institucions i empreses que desenvolupen la seva activitat en el camp de l'arqueologia clàssica.

Aquest any s'ha continuat desenvolupant la tasca científica de l'ICAC a partir de les quatre Línies de Recerca que es consideren fonamentals en arqueologia clàssica (vegeu el quadre resum sobre recerca a l'ICAC a les pàgines 28 i 29): l'estudi de la ciutat antiga a partir de les seves restes arqueològiques; l'estudi del paisatge i les formes de poblament i organització del territori en l'antiguitat; l'anàlisi dels materials arqueològics i de l'activitat productiva comercial que pot ser reconstruïda a partir d'aquests materials, i, finalment, les produccions artístiques de l'antiguitat i tots els aspectes ideològics i històrics que se'n deriven.

En el marc d'aquestes Línies, aquest any s'ha treballat en 32 projectes, sis dels quals són nous. Dos dels projectes més importants que s'han impulsat el 2005 han estat relacionats amb *Tarraco*. Dins el programa que porta aquest nom, destaca el projecte «Planimetria arqueològica de *Tarraco*», que està confeccionant el plànol arqueològic de la ciutat romana de *Tarraco* en diferents períodes cronològics. I, en el marc del programa *Ager Tarraconensis*, el juliol passat es va signar un conveni entre l'ICAC, l'empresa ACESA, l'Institut d'Estudis Catalans, 16 ajuntaments del Camp de Tarragona, la Diputació de Tarragona, el Consell Comarcal del Baix Camp i el Consell Comarcal del Tarragonès per impulsar un ambiciós projecte sobre l'estudi del paisatge arqueològic antic a l'*Ager Tarraconensis* amb un enfocament pluridisciplinari que inclou

estudis de paisatge, geologia, paleoambient i paleozoologia entre el període ibèric i la tardoantiguitat.

Aquest any l'ICAC ha continuat desenvolupant els seus tres Programes Transversals amb l'objectiu de seguir treballant les disciplines de caràcter metodològic i aplicat afins a l'arqueologia clàssica: un a partir de les ciències experimentals (paleoambient, arqueologia ambiental i arqueometria); un altre a partir de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) aplicades a l'arqueologia clàssica, i finalment un programa que connecta l'arqueologia clàssica amb les altres ciències de l'antiguitat (fonts textuais, epigrafia i numismàtica).

Pel que fa al personal, l'ICAC ha comptat amb 11 investigadors doctors propis –dos del Programa Ramón y Cajal del Ministeri de Ciència i Tecnologia– i 7 tècnics de suport a la investigació. L'any 2005 l'Institut ha tingut un total de 13 becaris: 12 del programa de beques de postgrau d'iniciació a la recerca de l'ICAC i un becari FI de la Generalitat de Catalunya.

Les activitats de formació avançada –un dels objectius assenyalats per a l'Institut– s'han continuat desenvolupant aquest 2005. Els Seminaris Internacionals d'Arqueologia Clàssica, que van tenir lloc entre els mesos de gener i juny, van comptar amb la col·laboració de professorat de diverses universitats europees. El Dr. Walter Trillmich (Deutsche Archäologische Institut) va inaugurar el curs amb una conferència sobre la iconografia en els espais públics de les ciutats romanes. La cloenda va anar a càrrec del Dr. Martin Millet (Universitat de Cambridge) amb una conferència sobre el fenomen de la romanització. Els Seminaris van comptar amb una mitjana de 40 persones matriculades.

Pel que fa al Doctorat Interuniversitari d'Arqueologia Clàssica (UAB, URV, ICAC) aquest any s'ha cursat el primer i el segon curs del primer bienni (2004-06), i aquest darrer trimestre s'ha iniciat el primer curs segon bienni (2005-07), amb un total de 35 alumnes matriculats. L'octubre del 2005 també ha suposat la posada en marxa del Màster en Arqueologia, també interuniversitari (UAB, URV, ICAC), amb 15 alumnes matriculats, organitzat amb base a quatre semestres dedicats a la formació arqueològica instrumental, la formació acadèmica bàsica, la formació acadèmica avançada i la introducció a la professionalització i la recerca, amb l'objectiu de donar

resposta als estudiants en el camp de la professionalització, d'una banda, i en el la iniciació al món de la investigació, de l'altra.

Pel que fa a publicacions, aquest any ha aparegut el tercer número de la sèrie Documenta, *El Palatí. La formació dels palaus imperials a Roma*, del Dr. Ricardo Mar, professor de la Universitat Rovira i Virgili, i ha sortit publicat el llibre *La escultura hispánica figurada de la Antigüedad tardía (siglos IV-VII)*, de Sergio Vidal Álvarez, en el marc del projecte *Corpus Signorum Imperii Romani*, en què participen diferents institucions, entre elles l'Institut. Han entrat en premsa dos volums més, *Les basíliques paleocristianes del suburbi occidental de Tarraco. El temple septentrional i el complex martirial de Sant Frutuós*, del Dr. Jordi López, i *Les imitacions de vaixel·la fina importada a la Hispania Citerior (segles I aC – I dC)*, de la Dra. Mercè Roca i el Dr. Jordi Principal (ed.). Han quedat preparats per a la seva edició tres llibres més: *Los sarcófagos romanos de la Bética*, de Luis Baena i Luis Beltrán, dins el projecte *Corpus Signorum Imperii Romani*; la *Planimetria arqueològica de Tarraco*, amb la coordinació científica dels doctors Josep M. Macias i Ignasi Fiz, i el *Reestudi de la vaixel·la fina de vernís negre de Cosa (Dipòsits A-E). Ansedònia, Toscana, Itàlia*, del Dr. Jordi Principal.

Finalment, l'Institut ha col·laborat en nombroses activitats, entre les quals cal destacar l'assessorament científic que ha proporcionat a la presentació museogràfica titulada «Tàrraco. La ciutat romana (s. II dC)», duta a terme pel Museu d'Història de Tarragona, i la participació en l'organització de l'exposició «El món dels palimpsests», procedent de la Universitat de Saragossa i presentada al Museu d'Història de Tarragona. A més, ha organitzat la I Jornada d'Estudis en Història i Arqueologia de Grècia, que va tenir lloc a la Sala d'Actes de l'Institut.

ESTRUCTURA ORGANITZATIVA I EQUIPAMENT

1

ESTRUCTURA ORGANITZATIVA I EQUIPAMENT

1.1 Desenvolupament de l'estructura organitzativa

Durant l'any 2005, l'ICAC ha continuat desenvolupant l'estructura organitzativa d'acord amb allò que preveuen els seus Estatuts i el Pla Quadriennal d'Activitats, format pel document de Bases d'Actuació i el Contracte Programa subscrit amb el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI). Les actuacions dutes a terme en aquest sentit han estat la preparació, la redacció i la signatura de convenis de col·laboració amb diferents institucions. La reunió preceptiva del Consell de Direcció de l'Institut es va fer el 12 de gener de 2006.

REDACCIÓ I SIGNATURA DE CONVENIS DE COL·LABORACIÓ

Convenis de col·laboració signats el 2005 (10)

- ✓ Conveni marc de col·laboració entre la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (14 de gener)
- ✓ Conveni de col·laboració entre l'Ajuntament de Tarragona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a la realització d'una planimetria arqueològica de Tàrraco i una publicació de referència (14 d'abril)
- ✓ Conveni de col·laboració entre la Direcció de Cultura del Govern d'Andorra i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a la realització d'un projecte de recerca arqueològica (4 de maig)
- ✓ Conveni de col·laboració entre la Universitat Oberta de Catalunya i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica en matèria de Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) (31 de maig)
- ✓ Conveni per a l'estudi del paisatge arqueològic antic a l'*Ager Tarraconensis* (a la dreta del riu Francolí) entre l'Institut d'Estudis Catalans, l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, la Universitat Rovira i Virgili i l'empresa ACESA, d'una banda, i, de l'altra, els ajuntaments d'Alcover, Almoixar, Cambrils, Castellvell del Camp, Constantí, Montbrió del Camp, el Morell, la Pobla de Mafumet, Reus, Riudoms, Salou, la Selva del Camp, Tarragona, Vilallonga del Camp, Vila-seca, Vinyols i els Arcs, la Diputació de Tarragona, el Consell Comarcal del Baix Camp i el Consell Comarcal del Tarragonès (13 de juny)
- ✓ Conveni de col·laboració de recerca entre l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i el Centre National de la Recherche Scientifique, el Ministère de la Culture francès i la Université Paul Valéry – Montpellier III (30 de juny)
- ✓ Conveni marc de col·laboració entre la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a la realització d'un mestratge interuniversitari i internacional d'arqueologia (21 de juliol)

- Conveni específic de col·laboració entre la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a la realització conjunta d'un mestratge interuniversitari i internacional d'arqueologia (1 d'octubre)
- ✓ Conveni per a la realització de pràctiques en empreses per al còmput de crèdits entre la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (12 de setembre)
- ✓ Conveni de col·laboració entre la Fundació ICREA (Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats) i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (10 de novembre)

Convenis que han quedat preparats per a la seva signatura a principis del 2006

- ✓ Conveni marc de col·laboració entre l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i la fundació privada de l'Hospital Universitari Joan XXIII sobre relacions de caràcter científic, tècnic, docent i cultural en l'àmbit de l'antropologia i la paleopatologia de l'època clàssica
- ✓ Conveni de col·laboració entre la Universitat de Múrcia, l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i la Universitat Autònoma de Barcelona per a la direcció i edició del *Corpus Signorum Imperii Romani*
- ✓ Conveni marc de col·laboració entre la Universitat Complutense de Madrid i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica sobre temes de formació avançada

S'ha seguit treballant en la redacció dels convenis següents

- ✓ Convenis específics de col·laboració entre l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i la Universitat de Barcelona:
 - Per a la realització del programa de recerca «Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana»
 - Per a la implementació d'un programa de recerca en el camp de les prospeccions geofísiques aplicades a l'arqueologia
 - Per al desenvolupament del projecte de recerca «Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus Orientals de l'antiguitat a l'època medieval»
- ✓ Contracte programa de col·laboració entre la Universitat Rovira i Virgili i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica en matèria de recerca
- ✓ Conveni marc de col·laboració entre l'Arquebisbat de Tarragona-Capítol Catedralici de la Catedral de Tarragona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a l'estudi i la publicació dels treballs arqueològics desenvolupats a la Catedral de Tarragona, anys 2000-2003

- ✓ Conveni de col·laboració entre l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i la Universitat de Southampton per a la utilització de tècniques de prospecció geofísica en el camp de l'arqueologia
- ✓ Conveni de col·laboració entre el Museu Comarcal del Montsià i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica en el projecte «Mas de Sant Pau (Masdenverge, el Montsià)»
- ✓ Conveni marc de col·laboració entre la Universitat Autònoma de Barcelona, l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i el Patronat d'Arqueologia de Guissona per a la recerca en el jaciment arqueològic de Iesso (Guissona)
- ✓ Conveni marc de col·laboració entre la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica en relació amb laboratoris d'estudis lapidis

Unitats de suport a la recerca

Durant l'any 2005, l'Institut ha iniciat la posada en marxa dels recursos de suport a la recerca. A més de seguir desenvolupant el Centre de Documentació – Biblioteca, s'ha previst la sistematització de dues **UNITATS DE SUPORT A LA RECERCA**, amb l'objectiu a mitjà termini que es transformin en Serveis a partir del moment que hagin completat el seu equipament i hagin consolidat els seus protocols d'actuació:

- Unitat d'Estudis Arqueomètrics
- Unitat de Documentació Gràfica

UNITAT D'ESTUDIS ARQUEOMÈTRICS

L'aplicació de les tècniques analítiques pròpies d'altres disciplines científiques (geologia, química, biologia, matemàtiques, estadística, etc.) a l'estudi del patrimoni cultural ha anat prenent importància per al conjunt de la recerca arqueològica, i en els darrers anys s'han començat a ampliar també amb intensitat en el camp de l'arqueologia clàssica. Els estudis arqueomètrics han esdevingut imprescindibles per obtenir un tipus de dades que, un cop interpretades, amplien de manera significativa la informació històrica que proporcionen els materials arqueològics. Entre ells, la caracterització de materials inorgànics ha estat un dels pioners, ja que aquests materials, sobretot ceràmics però també lapidis i metalls, són els que més sovint perviuen en el registre arqueològic o com a suport de produccions artístiques.

Així, amb l'objectiu de posar en marxa una unitat/servei que apliqui tècniques analítiques als materials arqueològics inorgànics (inicialment, pedres ornamentals, materials de construcció i ceràmiques) i que proporcioni una interpretació en clau arqueològica dels resultats, neix el Servei/Unitat d'Estudis Arqueomètrics, fruit, d'altra banda, de la col·laboració entre l'ICAC i el Departament de Geologia i el Laboratori per a l'Estudi dels Materials Lapidis a l'Antiguitat (LEMLA) de la Universitat Autònoma de Barcelona.

La finalitat d'aquesta Unitat queda establerta amb els objectius següents:

- Donar suport als projectes de recerca de l'ICAC per solucionar problemàtiques relacionades amb el jaciment en general, amb el material recollit i amb les dades obtingudes «in situ» o en el laboratori.
- Oferir els seus serveis a institucions públiques i empreses privades relacionades amb la gestió del patrimoni, l'arqueologia o la restauració.

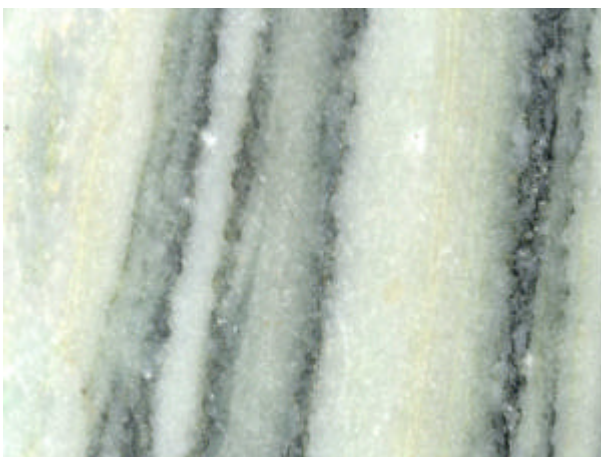
Aquests serveis consistiran en:

- Serveis centrats en el jaciment (estudis de sedimentologia i estratigrafia, recollida de mostres, etc.).
- Serveis centrats en el laboratori (caracterització i/o identificació de materials ceràmics, lapidis i morters d'època antiga, la datació de materials ceràmics per termoluminiscència, preparació de les mostres, realització de les anàlisis i obtenció de les dades analítiques, elaboració i interpretació de les dades en informes, estudis o projectes).

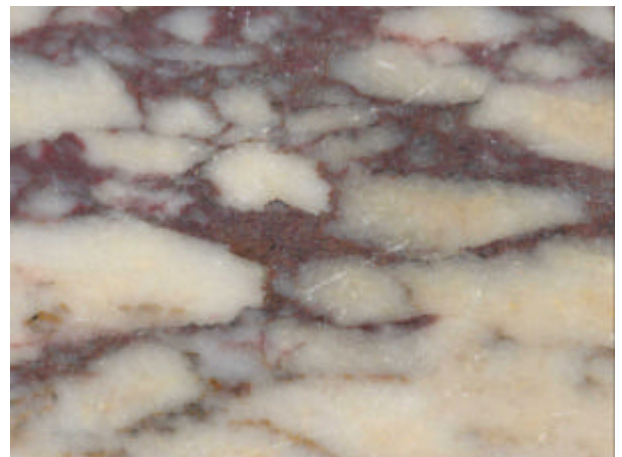
Les anàlisis es duren a terme mitjançant les tècniques bàsiques d'anàlisi i caracterització, però també s'ofereixen altres tipus d'anàlisis segons les necessitats o a petició dels sol·licitants, que són, entre d'altres:

- anàlisis químiques
- microscòpia electrònica
- difracció de raigs X
- catodoluminiscència
- anàlisi d'isòtops
- termoluminiscència (per a la datació de ceràmiques)

(Les analítiques que no es poden fer a la seu del Servei es fan en altres laboratoris en funció dels convenis o acords amb els centres que disposin de l'equipament necessari.)

Aspecte del marbre Pavonazzetto o *marmor docimeium*, procedent d'Afion, a l'Àsia Menor (Turquia)

Aspecte del marbre Cipollino o *marmor caristium*, procedent de l'illa d'Eubea (Grècia)

El fons de mostres i material de referència està format, inicialment, per:

- a) Marbres (materials del LEMLA, dipositats al Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana i al Departament de Geologia, UAB).
- b) Morters (materials procedents del Departament de Geologia, UAB).
- c) Ceràmiques (materials procedents del Departament de Geologia de la UAB i materials existents a l'ICAC).

Vista del laboratori on es troba la Unitat d'Estudis Arqueomètrics a l'ICAC

El Servei/Unitat participarà en la docència avançada a partir de l'oferta d'una sèrie de cursos especialitzats relacionats amb les tècniques arqueomètriques, especialment d'aquelles aplicades en el Servei.

Tasques realitzades durant el 2005

- Definir la naturalesa i objectius de la Unitat/Servei.
- Fixar les necessitats de la Unitat/Servei pel que fa a mobiliari i equipament, adquirir-lo i posar-lo a punt per al seu ús.
- Revisar l'estat actual del fons del LEMLA dipositat a la Unitat de Cristal·lografia del Departament de Geologia de la facultat de Ciències de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Fer la selecció i el trasllat de part del fons de làmines primes, contramostres i plaques corresponents a materials lapidis, principalment marbres, del fons anteriorment esmentat, per crear un fons documental a la seu de la Unitat/Servei, a l'ICAC.
- Preparar el disseny de la base de dades de materials lapidis dipositats a la seu de la Unitat/Servei, que inclou tant els materials traslladats com els materials que han entrat nous, fruit de la col·laboració amb diversos projectes.
- Impulsar la col·laboració amb el projecte «Excavacions a la Catedral de Tarragona. Noves aportacions al recinte de culte del *Concilium Provinciae Hispania Citerioris*». Aquesta ha consistit en la identificació i anàlisi (microscòpia

òptica, electrònica i difracció de raigs X dels materials lapidis, principalment marbres, trobats en el transcurs de les excavacions.

- Col·laborar en la docència del Màster en Arqueologia (2005-2006), impartit entre la UAB, la URV i l'ICAC.
- Organitzar el curs «Introducció a l'Arqueometria. Tècniques d'anàlisi de materials inorgànics», impartit entre el 19 de desembre de 2005 i el 12 de gener de 2006 a la Sala d'Actes de l'ICAC. El curs se centra en l'anàlisi de ceràmiques, material lític i morters, la seva interpretació i la seva aplicació als estudis historicoartístics i arqueològics. Consta de quatre sessions teòriques i una de pràctica. Alumnes matriculats: 35.

UNITAT DE DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

La documentació gràfica, entesa com la representació a escala del fet arqueològic, independentment del format (dibuix o fotografia) o de la tècnica utilitzada, és un instrument bàsic per a la documentació de jaciments, monuments i materials arqueològics.

Malgrat la seva importància, la documentació gràfica és, avui dia, un aspecte de la recerca que encara cal desenvolupar en totes les seves potencialitats. L'augment de la quantitat de treballs vinculats a l'arqueologia i al patrimoni històric, la necessitat i la crida a una major qualitat i precisió, i l'aparició de les noves aplicacions infogràfiques, han comportat una especialització tècnica i un desenvolupament teòric i metodològic que no ha trobat encara l'encaix adequat.

La manca de gent suficientment preparada, el desconeixement de les noves aplicacions tecnològiques i l'ús d'un llenguatge i una metodologia poc evolucionats, són els principals problemes que aquesta situació comporta, problemes que només s'han intentat superar a partir d'esforços puntuals i sovint sense continuïtat.

La Unitat – Servei de Documentació Gràfica de l'ICAC vol incidir en aquesta problemàtica, i per això s'estructura en tres grans àrees:

1. Àrea formativa

Està orientada a crear professionals i tècnics degudament preparats i que puguin oferir els seus serveis a empreses i institucions. Actualment, hi ha una manca de formació sistemàtica, fins al punt que els professionals que estan en actiu són bàsicament autodidactes i han hagut de recórrer a l'autoaprenentatge, amb tot el que això comporta de dispersió de solucions, llenguatges i metodologies aplicades.

La formació es canalitza en dos grans camps. El primer té com a objectiu la formació de tècnics de dibuix i fotografia especialitzats en arqueologia, per tal d'actuar com a tècnics de suport a la recerca arqueològica. A partir de convenis amb Instituts d'Educació Secundària s'ofereix aquesta via d'especialització a estudiants i titulats en aquests centres amb coneixements previs d'eines a utilitzar i de conceptes de representació, als quals es forma en les especificacions i necessitats pròpies de l'arqueologia. El segon camp s'enfoca a la formació continuada dels professionals ja en actiu, així com, eventualment, la formació específica per a la correcta especialització en aquestes tècniques d'arqueòlegs titulats.

2. Àrea de recerca i innovació

Està orientada a optimitzar els mitjans tècnics existents, i a explorar i experimentar amb nous llenguatges i amb noves aplicacions. En definitiva, a cercar noves eines per rendibilitzar el treball sense renunciar ni a la qualitat ni al valor estètic. Això també implica el desenvolupament de nous conceptes i una base teòrica sòlida i coherent.

3. Àrea de suport a la investigació arqueològica

Està orientada a donar servei tant als diversos projectes i grups de recerca vinculats a l'ICAC com a altres centres d'investigació, administracions, empreses i particulars per a aquestes tasques. La Unitat neix amb el propòsit de tendir a un autofinançament que li permeti eventualment el creixement, consolidació i aprofundiment de la qualitat dels

seus resultats. En concret, els serveis que la Unitat es proposa oferir a mitjà termini són els següents:

- Dibuix i delineació de materials mobles
- Realització de planimetries arqueològiques (plantes, seccions, alçats)
- Delineació i tractaments infogràfics de planimetries pròpies o alienes
- Suport topogràfic al treball de camp arqueològic
- Tractaments d'informació gràfica i cartogràfica
- Aixecaments i estudis previs de monuments i edificis (estudi de paraments)
- Documentació fotogràfica i postelaboració
- Restitucions i reconstruccions gràfiques

Tasca de representació gràfica del fragment clipeus que es va recuperar en les darreres excavacions de la Catedral de Tarragona

Tasques realitzades durant el 2005

Tot i que la Unitat es va crear el setembre del 2005, de fet ja es treballava en la seva definició des del mes de maig. Una de les primeres tasques que s'hi va portar a terme va ser el desenvolupament de la infraestructura necessària, a més de la configuració de l'equip que l'havia de posar en marxa. A banda d'iniciar l'execució de tasques de documentació gràfica, també es va començar a treballar en l'objectiu d'obrir noves vies de recerca en innovació tecnològica i metodològica.

Vista del taller, lloc de treball de la Unitat de Documentació Gràfica

A finals d'any, els resultats han estat els següents:

- S'ha treballat en 14 projectes per un valor de 15.600 €. A més de col·laborar en els projectes de l'ICAC, la Unitat ha treballat amb diferents clients externs: empreses d'arqueologia de Catalunya i Mallorca, el Govern d'Andorra, l'Ajuntament de Palma de Mallorca i el Museu d'Arqueologia de Catalunya.
- S'ha desenvolupat una nova metodologia per fer dibuix automatitzat i informatitzat de materials metàl·lics i ceràmics.
- S'ha experimentat i valorat l'ús del GPS de precisió per dur a terme topografia de jaciments arqueològics.
- S'ha començat a experimentar amb escàners 3D làser per al dibuix d'estructures.
- S'han fet els primers passos per signar convenis de col·laboració amb instituts d'ensenyament secundari (IES) per integrar quatre estudiants en pràctiques a la Unitat.

CENTRE DE DOCUMENTACIÓ – BIBLIOTECA

El Centre de Documentació – Biblioteca de l'ICAC disposa d'un fons documental en constant creixement i actualització. Està integrat per monografies d'arqueologia i d'altres matèries, obres de referència i diccionaris, publicacions periòdiques, audiovisuals i bases de dades. S'ubica a la primera planta de l'Institut i té una superfície de 47 metres quadrats; disposa de 16 punts de lectura i terminals per a l'accés a Internet i la consulta de diferents bases de dades. Quant a recursos humans, el Centre de Documentació compta amb un tècnic bibliotecari responsable del seu funcionament i de la progressiva adquisició de fons documental.

L'any 2004, l'ICAC va signar un conveni de col·laboració amb la Universitat Rovira i Virgili amb l'objectiu de coordinar-se amb aquesta Universitat en matèria de gestió documental. Gràcies a aquest conveni, l'Institut cataloga amb el sistema VTLS i té inclòs el seu fons en el Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (CCUC).

Vista de la biblioteca, zona de consulta tant d'usuaris interns com externs

Objectius

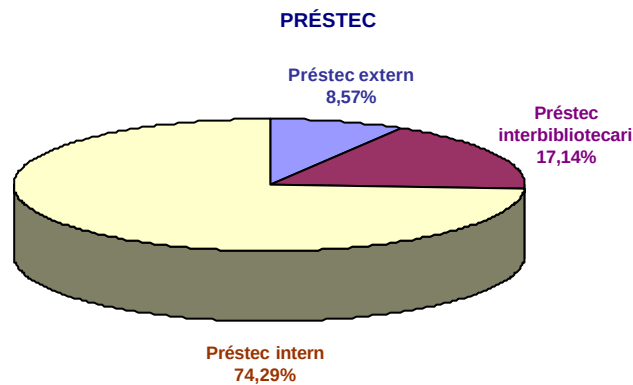
- Custodiar la informació científica generada per l'Institut (la seva consulta és reservada i restringida).
- Donar suport bibliogràfic a les diferents Línies de Recerca.
- Ser un punt de referència per als investigadors en el desenvolupament de la seva activitat de recerca.
- Cooperar amb altres biblioteques de centres especialitzats en arqueologia i establir sistemes d'intercanvi bibliogràfic.

Tipologia d'usuaris

- *Usuaris interns*: Són els investigadors, becaris i personal d'administració i serveis de l'Institut. Amb el carnet de l'ICAC, aquests usuaris tenen accés als serveis que ofereix el Centre de Documentació i als de la xarxa de biblioteques de la Universitat Rovira i Virgili. Per consultar el fons documental han de deixar el seu testimoni personalitzat al lloc del llibre consultat i apuntar a l'espai corresponent el títol i la signatura del document. Els usuaris interns han de formalitzar amb el Centre de Documentació el préstec d'aquells documents que hagin d'utilitzar de manera més perllongada que la consulta o que hagin de treure fora de l'Institut.

- *Usuaris externs*: L'ICAC també posa els seus fons bibliogràfics a disposició dels altres investigadors interessats, que hi podran tenir accés prèvia sol·licitud. A més, els membres de la comunitat universitària de la Universitat Rovira i Virgili i els membres de la xarxa REBIUN (Red de Bibliotecas Universitarias Españolas) tindran accés al préstec interbibliotecari d'acord amb els protocols establerts.

PRÉSTEC		
Préstec extern	3	8,57%
Préstec interbibliotecari	6	17,14%
Préstec intern	26	74,29%
	35	100,00%

Altres serveis

- Informació bibliogràfica i de referència
- Butlletí de novetats
- Informació sobre novetats bibliogràfiques
- Difusió selectiva de la informació
- Formació d'usuaris
- Reprografia
- Intercanvi de publicacions

Activitat realitzada durant el 2005

Fons documental de l'ICAC a 31 de desembre de 2005:

Nombre total de publicacions: 1.078

Nombre d'obres de referència: 31

Nombre de llibres científics: 1.007

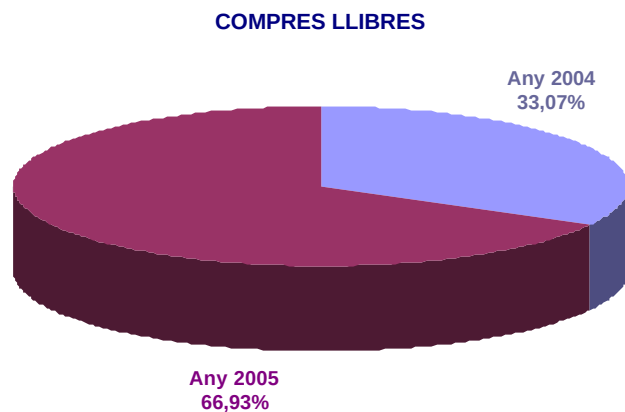
Nombre de revistes científiques: 40 títols

Nombre de revistes de difusió general: 2

Altres suports (CD-Rom, vídeo, etc.): 2 bases de dades (Dyabola, BTL) i 1 vídeo

Adquisicions realitzades durant el 2005: 767 (llibres comprats: 500; obtinguts en intercanvi: 4; donacions: 263)

COMPRES		
Any 2004	247	33,07%
Any 2005	500	66,93%
	747	100,00%

Institucions (nombre i nom) amb les quals s'ha establert intercanvi:

Universitats: 17

- Universitat Autònoma de Barcelona
- Universidad Autónoma de Madrid
- Universidad de Alcalá
- Universidad de Alicante
- Universidad de Cádiz
- Universidad de Extremadura
- Universidad de Granada
- Universidad de Jaén
- Universidad de León
- Universidad de Murcia
- Universidad de Sevilla
- Universidad de Valladolid
- Universidad de Zaragoza
- Universidad del País Vasco
- Universidade da Coruña
- Universitat de Girona. Institut del Patrimoni Cultural
- Universitat de València

Museus: 9

- MNAC, Gabinet Numismàtic de Catalunya
- MNAT
- Museo Nacional de Arte Romano
- Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles
- Museu d'Arqueologia de Catalunya
- Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries

- Museu de Badalona
- Museu d'Història de Tarragona
- Museu Municipal Les Maleses

Altres: 22

- ACRAM
- Ajuntament de Montmeló
- Ajuntament de València
- Caixa d'Estalvis Laietana
- CEHOPU
- Centre Excursionista Comarca del Bages
- Centro de Estudios e Investigaciones Histórico-Arqueológicas (Arkeolan)
- Diputació de València. Servicio de Investigación Prehistórica de València
- Diputación de Huelva
- Generalitat Valenciana
- Institut d'Estudis Catalans
- Institució Alfons el Magnànim
- Institución Fernando el Católico
- Institut Europeu de la Mediterrània
- Instituto Alicantino de Cultura Juan Gil-Albert
- Instituto de Estudios Albacetenses
- Junta de Extremadura
- Patronat del Museu Diocesà i Comarcal de Solsona
- Real Academia de la Historia
- Reial Societat Arqueològica Tarraconense
- Seminario de arqueología Turolense
- Societat Catalana d'Estudis Clàssics

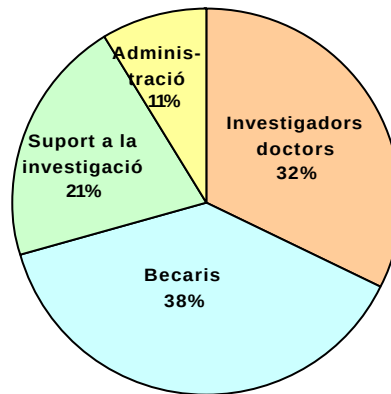
Principals idiomes del fons documental per ordre d'importància:

- Castellà
- Català
- Francès
- Italià
- Anglès

1.2 Incorporació progressiva, via contractació, de personal per cobrir els llocs previstos en el pla quadriennal d'activitats

L'any 2005, d'acord amb les previsions del Contracte Programa, s'ha assolit la contractació del personal següent:

Tipus de personal	Nombre
Investigadors ¹	11
Becaris	13
Suport a la investigació	7
Administració ²	3
TOTAL	34

L'ICAC ha seguit desenvolupant, mitjançant convocatòria pública, el seu programa de Beques d'Iniciació a la Recerca en el camp de l'arqueologia clàssica (BIR), amb la incorporació de cinc becaris nous i la renovació de les cinc primeres beques. El 2005 l'Institut ha comptat amb una becària predoctoral FI de la Generalitat de Catalunya. Es compta, a més, amb la participació de cinc empreses d'arqueologia que col·laboren en el finançament d'aquest programa i ofereixen una àmplia gamma de pràctiques de camp i de laboratori:

- CODEX - ARQUEOLOGIA I PATRIMONI
- ARQUEOCIÈNCIA SERVEIS CULTURALS
- ACTIUM PATRIMONI CULTURAL
- ATICS
- MÀRMARA-DAVID BEA I CASTAÑO

¹ Inclou el director i dos investigadors del Programa Ramón y Cajal (Ministeri d'Educació i Ciència)

² Inclou l'administrador

1.3 Incorporació d'investigadors adscrits i investigadors col·laboradors

A més dels investigadors contractats, l'Institut ha comptat amb personal col·laborador procedent de diverses universitats, museus, centres de recerca, etc., ja sigui per participar en les Línies, Programes i Projectes com en les activitats de formació avançada i difusió.

Universitats dels Països Catalans

Universitat de Barcelona (UB):

- Dr. Pere de Palol
- Dra. Mercè Roca
- Dr. Josep Padró Parcerisa
- Dr. Joan Sanmartí
- Dr. Carles Miralles
- Dr. Santiago Riera Mora
- Dra. Rosario Navarro
- Dr. Salvador Mestres
- Sr. Alejandro Ros
- Sr. Jaume Noguera
- Sra. Marta Miñarro

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB):

- Dr. Joan Gómez Pallarès
- Dra. Isabel Rodà
- Dra. Eva Koppel
- Dra. Montserrat Claveria
- Dr. Josep Maria Escolà
- Dr. Alberto Prieto
- Dr. Joaquim Pera
- Dr. Oriol Olesti
- Dra. Carme Ruestes

Universitat Rovira i Virgili (URV):

- Dr. Antoni González Senmartí
- Dr. Ricardo Mar
- Dra. Eva Subías
- Dr. Jesús Carruesco
- Dr. Jordi Diloli
- Sr. Frederic Cervelló
- Dr. Josep Giné

Universitat Oberta de Catalunya (UOC):

- Dr. Cèsar Carreras

Universitat de Lleida (UdL)

- Dra. Natàlia Alonso

Universitat de València (UV):

- Dra. Carmen Aranegui

Altres universitats i centres de recerca

- Sr. José Antonio Mínguez (Universidad de Valladolid)
- Sr. Carlos Sáenz (Universidad de Zaragoza)
- Dr. Rafael Hidalgo (Universitat Pablo de Olavide, Sevilla)
- Sr. François Ricou (Universitat de Provença – CNRS)
- Sra. Corinne Sanchez (Université Paul Valéry – CNRS)
- Sr. E. Gailledrat (CNRS-UMR 154)
- Sr. A. Martin (American Academy in Rome)
- Sr. Lluís Camarero (Consejo Superior de Investigaciones Científicas)
- Sr. Santiago Giralt (Consejo Superior de Investigaciones Científicas)
- Sr. Alexis Gorgues (Ministère Délégué à la Recherche. École des Hautes Études Hispaniques - Casa de Velázquez)
- Sr. Michel Passelac (CNRS)
- Dra. Ana Rodríguez (Consejo Superior de Investigaciones Científicas)
- Gérard Chouquer (Université de Paris, Nanterre)
- Stephania Quilici-Gigli (Secunda Università degli Studi di Napoli)
- Dominique Garcia (Université de Provence)

Museus

- Dr. Domènec Campillo (Museu d'Arqueologia de Catalunya - Barcelona)
- Dr. Javier Nieto (Museu d'Arqueologia de Catalunya - Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya)
- Sr. Joaquim Tremoleda (Museu d'Arqueologia de Catalunya – Empúries)
- Sr. Ramon Buixó (Museu d'Arqueologia de Catalunya – Girona)
- Sr. Jaume Massó (Museu Comarcal Salvador Vilaseca, Reus)
- Sr. Àlex Farnós (Museu del Montsià)
- Sra. Carme Jiménez (Museu de Badalona)
- Sr. Lluís Piñol (Museu d'Història de Tarragona)
- Sr. Joaquim Garcia (Museu de Mataró)
- Sr. Albert Martín (Museu de Mataró)
- Sra. M. Dolors Zamora (Museu de Mataró)
- Sr. Manuel Olcina (Museu Arqueològic d'Alacant)
- Sra. Feliciano Sala (Museu Arqueològic d'Alacant)

Altres

- Sr. Lluís Sant (Servei d'Arqueologia, Generalitat de Catalunya)
- Dra. Maria Teresa Miró (Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya)
- Sra. Clara Arbués (Consell Comarcal de l'Alt Urgell)
- Sr. Carles Gascón (Consell Comarcal de l'Alt Urgell)
- Sr. Josep Pou (Ajuntament de Calafell)
- Sra. Marta Morán (Servei d'Arqueologia, Ajuntament de Lleida)

- Sr. Xavier Payà (Servei d'Arqueologia, Ajuntament de Lleida)
- Sr. Rafel Gabriel (Reial Societat Arqueològica Tarraconense)
- Sra. Maite Mascort (Societat Catalana d'Egiptologia)
- Sra. Maria Adserias (Codex – Arqueologia i Patrimoni)
- Sr. Moisès Díaz (Codex – Arqueologia i Patrimoni)
- Sr. Pedro Otiña (Codex – Arqueologia i Patrimoni)
- Sr. David Asensio (empresa ROCS)
- Sr. Jordi Morer (empresa ROCS)
- Sr. Josep Gurri (Dortoka Disseny)

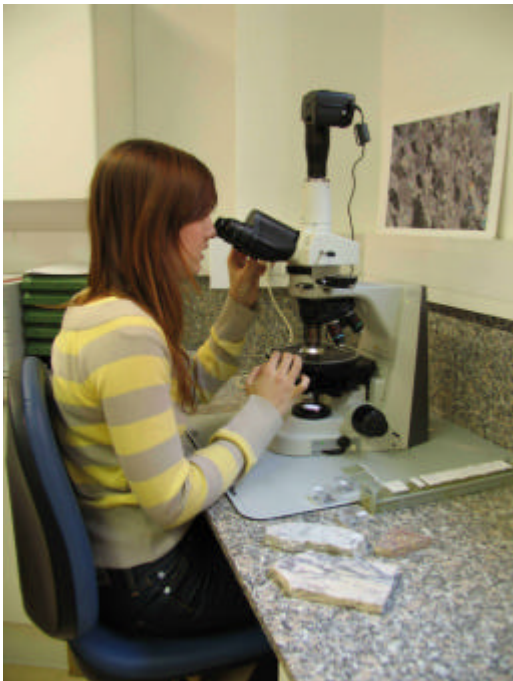
L'any 2005, l'Institut també ha comptat amb la presència de professors i investigadors visitants de reconegut prestigi internacional:

- Dr. Walter Trillmich (Institut Arqueològic Alemany)
- Dr. Paolo Sommella (Universitat de Roma, La Sapienza)
- Dr. Philippe Leveau (Universitat de Provença, França)
- Dr. Martin Millet (Universitat de Cambridge, Regne Unit)
- Dr. Marc Domingo (Universitat de Princeton)
- Dr. Othmar Jaeggi (Universitat de Basel)
- Dr. Jean-Claude Goyon (Université Lumière, Lió)

1.4 Habilitació i equipament de la seu de l'Institut

L'any 2005 s'ha continuat treballant en l'habilitació de la seu de l'Institut i en l'adequació del centre de documentació – biblioteca, el magatzem, el laboratori i el taller. L'adquisició de material científic per equipar aquests dos últims espais ha estat essencial per a la posada en marxa aquest any de les dues Unitats de Suport a la Recerca.

Equipament de la Unitat d'Estudis Arqueomètrics

- Lupa de peu ESCHENBACH 3,5x
- Lupa de geòleg RUPER 10x
- Microscopi de llum polaritzada NIKON Eclipse 50iPOL
- Adaptador per càmera fotogràfica digital NIKON COOLPIX MDC lens
- Càmera fotogràfica digital COOLPIX 5400
- Micròmetre MBM11100, tipus A
- Armari per a làmines primes COMBIBOX
- Armaris per a contramostres i plaques LEITZ

Vista del microscopi del Laboratori,
lloc de treball de la
Unitat d'Estudis Arqueomètrics

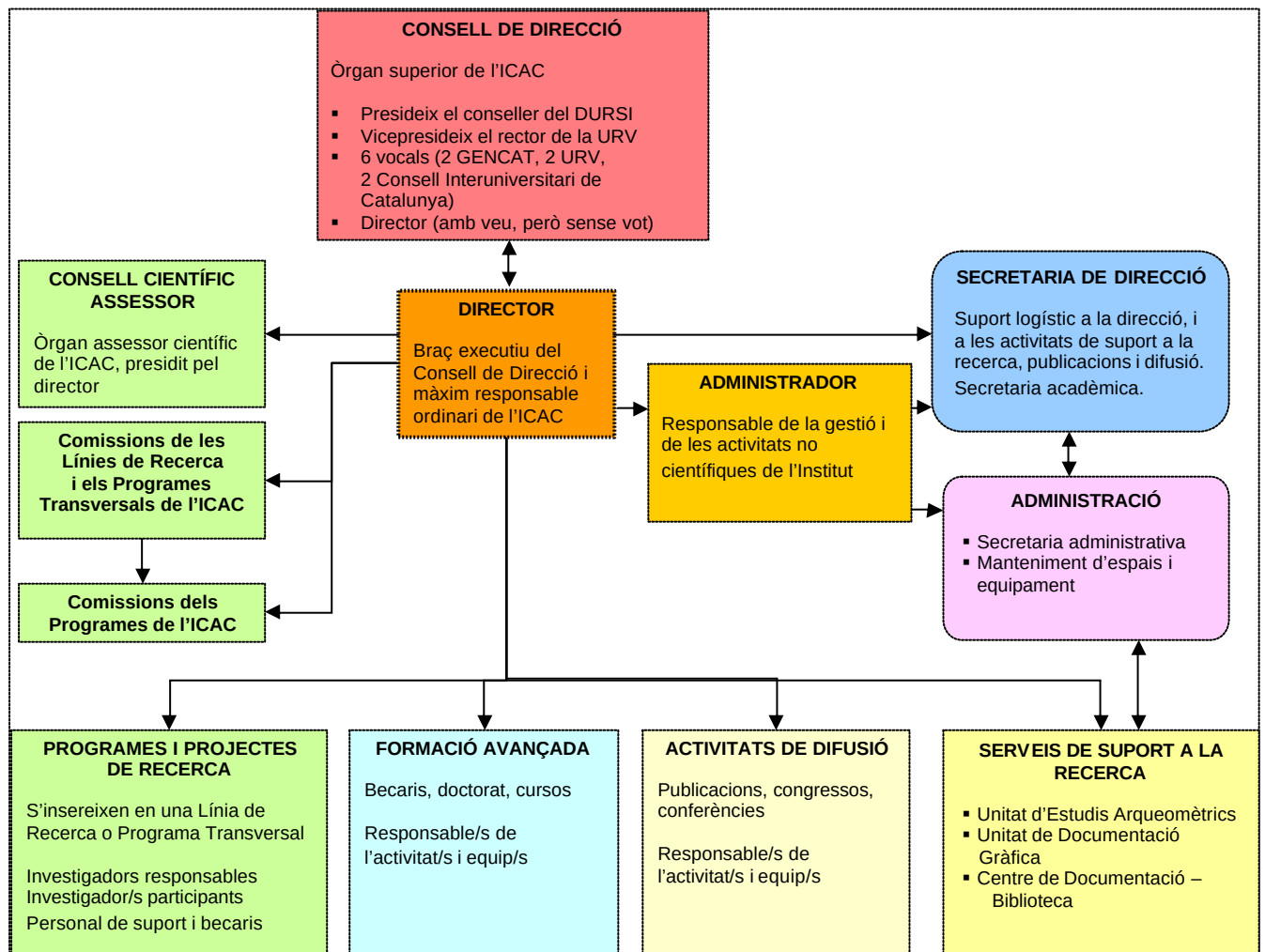
Equipament de la Unitat de Documentació Gràfica

- 3 tauletes digitalitzadores A3 wacom
- 1 càmera digital Canon Pro 1 de 8 megapíxels
- 1 estació total Leica TCR 407 de lectura làser
- 1 ordinador portàtil Hp de pantalla tàctil
- 1 lector de distàncies làser
- 6 ordinadors Pèntium IV
- 2 walkie-talkies

Tasques de Documentació
Gràfica a Siurana amb
l'estació total

ORGANIGRAMA DE L'INSTITUT CATALÀ D'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA 2005

LÍNIES, PROGRAMES I PROJECTES DE RECERCA

2

LÍNIES, PROGRAMES I PROJECTES DE RECERCA

2.1 Línies de Recerca

L'any 2005 l'ICAC ha consolidat les Línies de Recerca i ha desenvolupat els Programes Transversals que es van definir inicialment en el document Bases d'Actuació. A les dues pàgines següents s'inclou un quadre descriptiu amb les quatre Línies de Recerca, els Programes i Projectes de Recerca i els tres Programes Transversals.

LÍNIES DE RECERCA, PROGRAMES DE RECERCA, PROJECTES DE RECERCA I PROGRAMES TRANSVERSALS EN CURS EL 2005

Línia de Recerca **ARQUEOLOGIA DE LA CIUTAT ANTIGA**

Programes	TARRACO	ARQUEOLOGIA DE LA CIUTAT ROMANA DE ILESSO (GUISSONA)	MISSIÓ ARQUEOLÒGICA A OXIRINC (MÍRIA, EGIPTE)	ALTRES PROJECTES
Projectes	Planimetria arqueològica de Tàrraco	Excavació i estudi de les termes públiques romanes de Ilesso	Excavació a la necròpolis alta	Estudi del conjunt arqueològic de Monteró (Camarasa, la Noguera)
	Estudi de l'aqüeducte subterrani de Tàrraco	Estudi del <i>Cardo Minor</i> núm. 2 de la ciutat romana de Ilesso	Excavació a l'Osireion	El jaciment iberoromà del Serrat dels Tres Hereus (Avià, Casserres, el Berguedà)
	Excavacions a la Catedral de Tarragona*	Estudi de la muralla nord del recinte fortificat de Ilesso	Excavació al suburbi occidental de la ciutat d'Oxirinc	
	<i>Tarraco</i> paleocristiana. El suburbi del Francolí			

Línia de Recerca **ARQUEOLOGIA DEL PAISATGE, POBLAMENT I TERRITORI**

Programes	DINÀMICA DE POBLAMENT I FORMES D'ORGANITZACIÓ DEL TERRITORI A LA HISPANIA CITERIOR MEDITERRÀNIA	AGER TARRACONENSIS	FORMACIÓ DE SOCIETATS COMPLEXES EN LA PROTOHISTÒRIA CATALANA	ALTRES PROJECTES
Projectes	Estudi del paisatge arqueològic antic a l'Ager Tarraconensis (a la dreta del riu Fancolí)*	Estudi del paisatge arqueològic antic a l'Ager Tarraconensis (a la dreta del riu Fancolí)*	Ciutadella ibèrica d'Alorda Park o les Toixoneres (Calafell, el Baix Penedès)	Ocupació del sòl i pastoralisme de la Prehistòria a l'Edat Mitjana al vessant sud dels Alps francesos
	La vil·la romana del Morell (el Morell, el Tarragonès)	La vil·la romana del Morell (el Morell, el Tarragonès)	Necròpolis de Santa Madrona (Riba-roja d'Ebre, la Ribera d'Ebre)	<i>Forma Orbis Romani</i>
			Poblat ibèric del Castellot de la Roca Roja (Benifallet, el Baix Ebre)	Base de dades de les vil·les romanes de Catalunya*
			Poblat ibèric del Castellot de Banyoles (Tivissa, la Ribera d'Ebre)	
			Jaciment protohistòric de Sebes (Flix, la Ribera d'Ebre)*	

* Projecte iniciat el 2005.

Línia de Recerca *INSTRUMENTUM DOMESTICUM. MATERIALS I COMERÇ EN EL MÓN ANTIC*

Projectes	Xarxa Temàtica (XT): La vaixella fina d'importació i les seves imitacions a la Hispània Citerior en època tardorepublicana i altimperial: producció i comercialització
	Reestudi de la vaixella fina de vernís negre de Cosa (dipòsits A-E). (Ansedònia, Toscana, Itàlia)
	Acció Integrada (ACI) sobre el jaciment ibèric del Molí d'Espígol (Tornabous, Urgell)
	Estudi del material amfòric de Xanten (<i>Colonia Ulpia Traiana, Xanten, Germània Inferior</i>)
	Marques i terrisseries d'àmfores a <i>Barcino</i> (Pla de Barcelona)*

Línia de Recerca *ARQUEOLOGIA CLÀSSICA I PRODUCCIONS ARTÍSTIQUES*

Programa	<i>CORPUS SIGNORUM IMPERII ROMANI. HISPANIA</i>
Projecte	<i>La escultura hispànica figurada de la Antigüedad tardía (siglos IV-VII), de Sergio Vidal Álvarez*</i>

Programes Transversals

Programa	Mètodes i tècniques de les ciències experimentals aplicades a l'Arqueologia Clàssica
Programa	Tecnologies de la Informació i la Comunicació aplicades a l'Arqueologia Clàssica
Programa	Arqueologia Clàssica i Ciències de l'Antiguitat. Fonts textuais, epigrafia i numismàtica

* Projecte iniciat el 2005.

Línia de Recerca

ARQUEOLOGIA DE LA CIUTAT ANTIGA

▪ Programa *Tarraco*

Durant el 2005 l'ICAC ha continuat desenvolupant aquest programa de recerca (vegeu-ne la definició i els objectius a la pàg. 25 de la Memòria d'Activitats del 2004). Dels quatre projectes iniciats, dos ja van concloure. D'una banda, «Les termes públiques de l'àrea portuària de Tàrraco», dirigit pel Dr. Josep M. Macias, que es va presentar en forma de monografia dins la sèrie Documenta de l'ICAC l'1 de desembre del 2004. I, de l'altra, «*Tarraco* paleocristiana. El suburbi del Francolí», dirigit pel Dr. Jordi López, que va donar lloc a una tesi doctoral que porta el mateix títol que el projecte i a una monografia que s'ha estat preparant aquest any.

Pel que fa als altres dos projectes, «Planimetria arqueològica de *Tarraco*» i «Estudi de l'aqüeducte subterrani de *Tarraco*», s'han continuat desenvolupant. Aquest 2005 l'Institut ha lligat una col·laboració amb la Catedral de Tarragona per contribuir a l'estudi dels resultats de l'excavació portada a terme a les dependències del claustre de la Catedral, i ha iniciat així un nou projecte que s'incorpora a aquest programa.

➤ PROJECTES DE RECERCA

- Planimetria arqueològica de *Tarraco*
- Estudi de l'aqüeducte subterrani de *Tarraco*
- Excavacions a la Catedral de Tarragona. Noves aportacions al recinte de culte del *Concilium Provinciae Hispaniae Citerioris*
- *Tarraco* paleocristiana. El suburbi del Francolí

Projecte	PLANIMETRIA ARQUEOLÒGICA DE <i>TARRACO</i>
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	<i>Tarraco</i>
Direcció col·legiada	Josep M. Macias (ICAC) Lluís Piñol (Museu d'Història de Tarragona) Josep Guitart (ICAC)
Investigador responsable	Josep M. Macias (ICAC) Ignasi Fiz (ICAC)
Descripció	Aquest projecte, impulsat per l'ICAC i el Museu d'Història de l'Ajuntament de Tarragona amb la col·laboració del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona i el Departament de Coneixement i Recerca de la Generalitat de Catalunya, es proposa la realització de la planta arqueològica de la ciutat romana de Tàrraco, desglossada, en la mesura del possible, en diferents períodes cronològics. La base documental del projecte és la bibliografia i historiografia existent (amb una quantitat aproximada de 2.000 referències topogràfiques) i les nombroses excavacions arqueològiques, encara inèdites, desenvolupades a la ciutat. Es preveu la realització d'una publicació de referència que inclogui les dades

	bibliogràfiques emprades en l'elaboració de la planimetria, així com una relació, mitjançant breus fitxes descriptives, de totes les dades arqueològiques inèdites en el moment de l'edició.
Activitat realitzada el 2005	A partir del conveni signat entre l'ICAC i el Museu d'Història de Tarragona s'ha efectuat el recull documental i la digitalització de tota la informació arqueològica i historiogràfica disponible. Un cop constituïda la base informativa del projecte implementada en un Sistema d'Informació Geogràfica, s'ha iniciat la fase d'edició de l'obra, constituïda per dos volums, un de text que inclourà tota la informació, i un altre que presentarà un nombre aproximat de 50/60 plànols DIN-A2 amb la recopilació de tota la informació planimètrica en les escales gràfiques següents: 1/5.000, 1/1.250 i 1/500. Paral·lelament, l'equip que realitza aquest projecte ha proporcionat l'assessorament científic necessari per a l'elaboració de la «Maqueta del s. II dC de Tàrraco» promoguda per Museu d'Història de Tarragona i instal·lada a la volta del Pallol des del dia 30 de novembre de 2005. És una maqueta a escala 1/500 elaborada a partir de la planimetria generada pel projecte «Planimetria arqueològica de Tarraco».
Data d'inici	Gener del 2004
Data prevista de finalització	2006

Dues imatges de la planimetria. A l'esquerra, la zona de la necròpolis paleocristiana (fase altimperial). A la dreta, la zona de la necròpolis paleocristiana (fase tardana).

Projecte	ESTUDI DE L'AQÜEDUCTE SUBTERRANI DE TARRACO
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	<i>Tarraco</i>
Investigador responsable	Josep M. Macias (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Moisés Díaz Garcia (Codex - Arqueologia i Patrimoni) Josep Maria Puche (ICAC)
Breu descripció	Aquest projecte se centra en l'estudi de l'aqüeducte subterrani romà de Tarragona – <i>cuniculus</i> – documentat a la part baixa de la ciutat i del qual, actualment, es coneix un tram de 110 m de longitud excavat dins la muntanya i a uns 13 m de fondària. El <i>cuniculus</i> de <i>Tarraco</i> és, presumiblement, l'obra hidràulica més antiga de la ciutat i, a hores d'ara, presenta nombrosos interrogants quant al seu moment d'excavació, la font de captació d'aigua i la seva funcionalitat. A més, textos decimonònics descriuen tres ramals diferenciats d'aquesta obra. La justificació del projecte es troba en l'interès i la potencialitat científica d'aquesta infraestructura hidràulica de la ciutat romana, un dels pocs exemplars coneguts a les províncies occidentals de l'antic Imperi Romà.
Activitat realitzada el 2005	S'ha elaborat el preceptiu informe d'excavació arqueològica i s'està fent la memòria administrativa de l'excavació realitzada durant l'any 2004. S'està preparant la redacció d'articles a partir dels treballs efectuats. Per completar l'excavació i estudi d'aquest monument caldrà establir un nou conveni amb el Museu d'Història de Tarragona.
Data d'inici	Gener del 2004
Data prevista de finalització	2006

Projecte	EXCAVACIONS A LA CATEDRAL DE TARRAGONA. NOVES APORTACIONS AL RECINTE DE CULTE DEL CONCILIIUM PROVINCIAE HISPANIAE CITERIORIS
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	<i>Tarraco</i>
Investigadors responsables	Josep M. Macias (ICAC) Joan Menchón (ICAC) Andreu Muñoz (Museu Bíblic Tarraconense) Immaculada Teixell (Codex – Arqueologia i Patrimoni)
Breu descripció	Mitjançant un conveni amb l'Arquebisbat de Tarragona-Capítol Catedralici de la Catedral de Tarragona, l'objectiu és l'estudi dels resultats arqueològics obtinguts en les excavacions arqueològiques derivades de les actuacions del Pla director de la Catedral de Tarragona, finançades a

	partir del Conveni 1999-2003 per a la restauració de les Cases dels Canonges, en què han participat Generalitat de Catalunya, Diputació de Tarragona, Consell Comarcal del Tarragonès, Ajuntament de Tarragona i Capítol de la Catedral de Tarragona (Arquebisbat de Tarragona), i pel Plan Nacional de Catedrales (Ministeri de Cultura-Ministeri de Foment), programa de l'1% Cultural. A partir de les excavacions arqueològiques efectuades a la Catedral de Tarragona i al seu entorn, s'efectua una revisió i actualització científica sobre el recinte de culte del <i>Concilium Provinciae</i>. Aquesta tasca inclou la revisió dels contextos ceràmics fundacionals de l'obra, la definició d'una nova planta arquitectònica del complex i la realització d'un estudi estilístic dels nous elements de decoració arquitectònica del conjunt.
Activitat realitzada el 2005	S'ha procedit a l'anàlisi dels resultats obtinguts durant els treballs arqueològics i s'ha iniciat la redacció de la publicació. Els materials marmoris i ceràmics més significatius s'han traslladat i estudiat a les dependències de l'ICAC. A més, s'ha dut a terme la documentació fotogràfica dels nombrosos fragments d'escultura arquitectònica decorativa pertanyents al recinte de culte. També s'ha incorporat al projecte la Unitat d'Estudis Arqueomètrics de l'ICAC, que està efectuant l'estudi geològic dels marbres recuperats.
Data d'inici	Juliol del 2005
Data prevista de finalització	2007

Detall d'una finestra de la paret del *Concilium Provinciae* de Tarraco (sector Catedral)

Projecte	TARRACO PALEOCRISTIANA. EL SUBURBI DEL FRANCOLÍ
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	<i>Tarraco</i>
Investigador responsable	Jordi López (ICAC)
Descripció	Estudi i interpretació del conjunt paleocristià del Francolí, situat a extramurs de l'antiga <i>Tarraco</i> i de l'excavació en extensió que s'hi va portar a terme el 1994. El projecte inclou l'estudi arqueològic d'una <i>domus</i> suburbana (segle IV), una basílica funerària (segle V) i altres edificis relacionats, així com l'anàlisi dels diversos materials arqueològics recuperats.
Activitat realitzada el 2005	Tot i que el projecte es va donar per acabat el 2004, aquest 2005 s'ha estat preparant l'edició de l'obra, que portarà per títol <i>Les basíliques paleocristianes del suburbi occidental de Tarraco. El temple septentrional i el complex martirial de Sant Fructuós</i> .
Data d'inici	Desembre del 2002
Data de finalització	2004

▪ **Programa ARQUEOLOGIA DE LA CIUTAT ROMANA DE IESSO (GUSSONA)**

L'ICAC ha seguit col·laborant en aquest programa, promogut pel Patronat d'Arqueologia de Guissona, una institució en què hi col·laboren, entre d'altres, la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Institut d'Estudis Catalans (vegeu-ne la definició i objectius a la pàg. 31 de la Memòria d'Activitats del 2004). S'ha continuat treballant en l'excavació de les termes públiques de la ciutat romana, iniciada l'any 2004, en el projecte d'estudi del *Cardo Minor* 2 i en el projecte centrat en el sector de la muralla nord.

➤ **PROJECTES DE RECERCA**

- Excavació i estudi de les termes públiques romanes de Iesso
- Estudi del *Cardo Minor* núm. 2 de la ciutat romana de Iesso
- Estudi de la muralla nord del recinte fortificat de Iesso

Projecte	EXCAVACIÓ I ESTUDI DE LES TERMES PÚBLIQUES ROMANES DE IESSO
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Arqueologia de la ciutat romana de Iesso (Guissona)
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Joaquim Pera (UAB)
Investigadors col·laboradors	Josep Ros (Patronat d'Arqueologia de Guissona) Núria Padrós (ICAC)
Breu descripció	Aquest projecte es planteja portar a terme l'excavació, estudi i interpretació historicoarqueològica d'unes termes públiques de la ciutat romana de Iesso, localitzades en el Parc Arqueològic de Guissona. Els treballs portats a terme fins ara permeten afirmar que estem davant d'un edifici de dimensions considerables, i que va ser construït amb molta solidesa i emprant molt acuradament tots els procediments que els romans havien anat desenvolupant per aquest tipus d'edifici, tant les tècniques relacionades amb l'aigua (circulació, impermeabilització, desguàs...), com les que permetien una correcta calefacció de les sales calentes (forns, paviments hipocaustes, <i>tubuli</i> per escalfar les parets, etc.). Ja s'ha pogut constatar també que l'edifici va ser remodelat diverses vegades, almenys tres, en el curs dels segles I i II dC; conseqüentment la seva excavació és bastant complexa, ja que caldrà documentar detalladament l'estratigrafia formada en cadascuna d'aquestes fases constructives per tal de poder interpretar la seva evolució amb tot el detall cronològic i tipològic possible.
Activitat realitzada el 2005	Durant la campanya del 2005 s'han portat a terme treballs per conèixer l'extensió de l'edifici termal del qual només teníem constància del seu límit oriental. Per aquest motiu, s'ha ampliat l'excavació cap a la zona nord

	on es va obrir un nou sector (Sector 2) de 200 m² que va deixar al descobert noves habitacions que segurament també pertanyen a les termes públiques. Malgrat tot, no va ser possible determinar quina era la façana septentrional de l'edifici. Al marge de l'excavació en extensió també es van portar a terme treballs en profunditat per poder aclarir els punts més foscos de la interpretació del conjunt termal. És a dir, que es va aprofundir en la interpretació de les fases i en la delimitació de la funcionalitat de les diverses estances. A més, s'ha començat a preparar la memòria de l'excavació.
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2007
 Detall del forat d'espoli de les termes de Iesso	

Projecte	ESTUDI DEL CARDO MINOR NÚM. 2 DE LA CIUTAT ROMANA DE IESSO
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Arqueologia de la ciutat romana de Iesso (Guissona)
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Joaquim Pera (UAB)
Investigadors col·laboradors	Josep Ros (Patronat d'Arqueologia de Guissona) Núria Romaní (ICAC)
Breu descripció	Aquesta actuació al Parc Arqueològic de Guissona té per objecte la realització d'una excavació estratigràfica en un tram d'un dels carrers de la ciutat romana de Iesso, el <i>Cardo Minor</i>, que limitava per l'est l'edifici termal que també s'està excavant. Els treballs portats a terme fins ara han posat de manifest la presència de cinc pavimentacions

	successives del carrer entre el segle I aC i la darrerria del segle II dC. L'estudi estratigràfic permetrà afinar cronològicament les diverses fases de l'evolució del carrer i la seva relació amb la història dels edificis que el flanquegen: les termes a l'oest i diverses cases a l'est. Té també un gran interès arqueològic l'estudi de les clavegueres i les canonades de plom que l'excavació ha posat al descobert i que documenten la sofisticació de les tècniques relacionades amb la cultura de l'aigua en aquella ciutat romana.
Activitat realitzada el 2005	Durant el 2005 s'ha prosseguit l'excavació del <i>Cardo Minor</i> núm. 2, que s'ha allargat durant quatre mesos i mig. L'excavació s'ha estès cap al nord i sud per tal que, en un futur proper, es pugui interpretar com una unitat amb el tram localitzat a la zona d'unió amb l'<i>intervallum</i> de la muralla. Aquestes ampliacions han permès aprofundir en el coneixement de les pavimentacions i interpretar correctament les més tardanes, més ben conservades en l'ampliació nord. L'aparició d'un nou element, una sitja republicana segurament prèvia a la construcció del carrer, permetrà aportar dades sobre el moment en què es va crear la via i sobre el funcionament de l'indret en els moments previs a la seva constitució com a carrer. A més, s'ha començat a preparar la memòria de l'excavació.
Data d'inici	Novembre del 2004
Data prevista de finalització	2007
 Vista general del <i>Cardo Minor</i> en curs d'excavació	

Projecte	ESTUDI DE LA MURALLA NORD DEL RECINTE FORTIFICAT DE IESSO
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Arqueologia de la ciutat romana de Iesso (Guissona)
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Joaquim Pera (UAB)
Investigadors col·laboradors	Josep Ros (Patronat d'Arqueologia de Guissona) Victòria Cantarellas, Arnau Fernàndez (ICAC)
Breu descripció	Les restes del recinte fortificat de Iesso descobertes al Parc Arqueològic de Guissona constitueixen una peça cabdal de l'arqueologia d'aquesta antiga ciutat romana. La part descoberta fins ara ens documenta la porta nord de la ciutat, a la qual desembocava el seu carrer principal, el <i>cardo</i> màxim, una potent torre de defensa, que protegia aquesta porta, i un tram de muralla que impressiona per la seva potència: tres metres d'amplada, i per la solidesa de la seva construcció, amb paraments de carreus de pedra de grans dimensions disposats acuradament en filades horitzontals. Aquest projecte es proposa la realització de cales estratigràfiques tant a l'interior com a l'exterior del recinte, per tal de precisar la seva cronologia, i portar a terme l'estudi arqueològic, aprofundint en la tècnica constructiva, tipologies i significació històrica.
Activitat realitzada el 2005	Al llarg de la campanya del 2005 s'ha intervingut en tres cales del sector de la muralla, una a la zona extramurs, i dues a la zona de l'<i>intervallum</i>. A la zona exterior ha estat possible arribar als nivells de fundació de la ciutat, cosa que ha permès confirmar l'existència d'una rasa de fonamentació de la muralla i un nivell de circulació. A la zona interior s'han documentat quatre fases de paviments diferents per a l'<i>intervallum</i> i el <i>Cardo Minor</i> núm. 2, des del moment de fundació de la ciutat fins al segle II – III dC. Per altra banda, també s'ha documentat la fase d'espoli de la muralla, directament relacionada amb l'amortització de les estructures d'aquesta part de la ciutat. Actualment, s'està treballant en l'estudi del material, l'elaboració de les plantes arqueològiques i la redacció de la memòria.
Data d'inici	2004

Data prevista de finalització

2007

Vista general de la muralla nord de *Iesso*

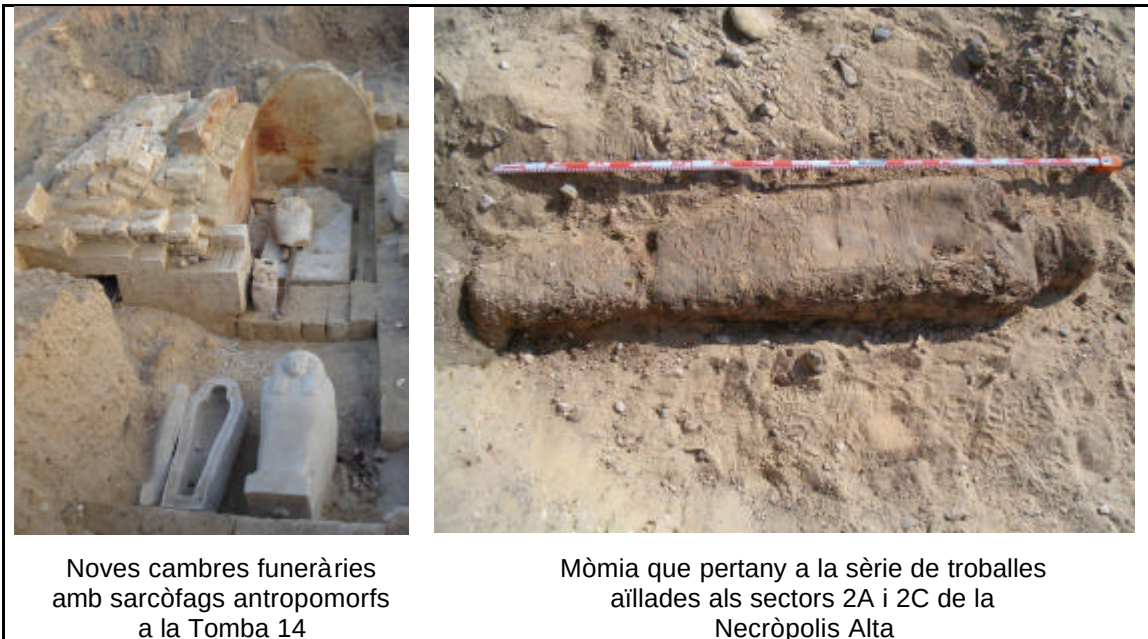
- **Programa Missió Arqueològica a Oxirinc (Mínia, Egipte)**

L'ICAC ha continuat desenvolupant aquest programa (vegeu-ne la definició i objectius a la pàg. 35 de la Memòria d'Activitats del 2004) i els tres projectes que se'n deriven: les excavacions a la Necròpolis Alta, a l'Osireion i al suburbi occidental de la ciutat d'Oxirinc.

➤ **PROJECTES DE RECERCA**

- Excavació a la Necròpolis Alta
- Excavació a l'Osireion
- Excavació del suburbi occidental de la ciutat d'Oxirinc

Projecte	EXCAVACIÓ A LA NECRÒPOLIS ALTA
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Missió Arqueològica a Oxirinc (Mínia, Egipte)
Investigadors responsables	Josep Padró (UB) Eva Subías (URV) Maite Mascort
Investigadors col·laboradors	Hassan Ibrahim Amer, Marguerite Erroux-Morfin, Esther Pons, Concepció Piedrafita
Breu descripció	Zona funerària amb tombes i deposicions que daten des del període saïta (segle VII aC) fins la invasió dels àrabs a principis del VII dC. Les ruïnes consisteixen en grans cambres de pedra calcària escairada en alternança amb sepultures modestes construïdes amb tovot. Les tombes núm. 1 i 3 constitueixen les peces més monumentals i importants del conjunt per les referències escrites i les pintures que acompanyen l'edifici i els seus sarcòfags. Entre les construccions més tardanes destaca una casa funerària d'època paleobizantina amb espais de reunió amb decoració pictòrica i que compta amb criptes sepulcrales que permeten prometedors estudis paleoantropològics.
Activitat realitzada el 2005	Al llarg d'aquest any s'han dut a terme diverses excavacions: la de la tomba 14, la del sector 2C – una zona que va ser el darrer horitzó d'ocupació de la necròpolis alta durant el període comprès entre els segles VII i IX dC– i la del sector 2A, que incloïa enterraments de diverses cronologies
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2006

Noves cambres funeràries
amb sarcòfags antropomorfs
a la Tomba 14

Mòmia que pertany a la sèrie de troballes
aïllades als sectors 2A i 2C de la
Necròpolis Alta

Projecte	EXCAVACIÓ A L'OSIREION
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Missió Arqueològica a Oxirinc (Mínia, Egipte)
Investigadors responsables	Josep Padró (UB) Eva Subías (URV) Maite Mascort
Investigadors col·laboradors	Hassan Ibrahim Amer, José Javier Martínez
Breu descripció	Àrea de culte de les rodalies de l'antiga ciutat, amb un gran àmbit subterrani dedicat al déu Osiris i als rituals anuals en el seu honor. A partir del santuari es desenvolupa una àmplia galeria en direcció est-oest amb nínxols per a les ofrenes i amb dos accessos en rampa. Un altre accés, possiblement el principal, es troba al nord-est de la cambra principal. La baixada, més monumental que les anteriors, es fa mitjançant graons de pedra escairada que provenen d'una edificació de superfície construïda en tovot. El conjunt estava tancat dintre d'un gran recinte quadrangular. L'exploració del monument, de dimensions encara no totalment conegudes, presenta problemes tècnics afegits que deriven de l'estat de conservació de la roca on van ser excavades les galeries i que demanen una intervenció paral·lela de consolidació. Aquestes restes es troben a 2 Km en línia recta respecte al límit occidental de la ciutat.
Activitat realitzada el 2005	Aquest 2005 s'ha portat a terme la delimitació completa del <i>temenos</i> i l'excavació d'una àrea destinada a ofrenes i sacrificis en superfície.
Data d'inici	2004

Data prevista de finalització	2006
 Vista dels treballs d'excavació de la muralla del recinte	

Títol del projecte	EXCAVACIÓ AL SUBURBI OCCIDENTAL DE LA CIUTAT D'OXIRINC
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Missió Arqueològica a Oxirinc (Mínia, Egipte)
Investigadors responsables	Josep Padró (UB) Eva Subías (URV) Maite Mascort
Breu descripció	Gran extensió que s'inicia a l'oest de la zona emmurallada els límits de la qual encara no es poden precisar però que arriben si més no fins a l'emplaçament de l'Osireion a 1,5 Km cap a l'oest. En general, l'estat de conservació és prou bo com per poder realitzar excavacions arqueològiques tot i que les ruïnes siguin en gran part modestes i de tova. Fins l'any 2005 la zona només havia estat explorada mitjançant sondeigs en ocasió de la construcció de la casa de la missió espanyola i mitjançant fotografia aèria. El 2005 s'ha iniciat l'excavació d'un nou sector (sector 16) a la zona nord-occidental, que consisteix en un gran recinte fortificat amb un conjunt eclesiàstic d'època paleobizantina i que arriba fins la conquesta àrab.
Activitat realitzada el 2005	Al llarg d'aquest any s'ha iniciat l'excavació d'un nou sector (sector 16) a la zona nord-occidental que consisteix en un gran recinte fortificat amb un conjunt

	eclesiàstic d'època paleobizantina i que arriba fins a la conquesta àrab. També s'ha dut a terme la delimitació superficial i la documentació gràfica del conjunt. A més, s'ha iniciat l'excavació d'un sector configurat per architectures de planta central i d'un altre espai a l'oest del recinte de funció indeterminada.
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2006

Imatge d'una capella de planta central a l'oest del gran domini del sector 16, amb troballa de columna relativa a una estança veïna

Torre de guaita a la unió dels diferents recintes del sector 16

ALTRES PROJECTES DE LA LÍNIA DE RECERCA ARQUEOLOGIA DE LA CIUTAT ANTIGA

Projecte	ESTUDI DEL CONJUNT ARQUEOLÒGIC DE MONTERÓ (CAMARASA, LA NOGUERA)
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Investigador responsable	Jordi Principal (ICAC)
Descripció	Definició, estudi i valoració del conjunt arqueològic iberoromà de Monteró dins la dinàmica de poblament antic del Segre mitjà. L'objectiu del projecte és perioditzar i determinar el caràcter i significació dels diferents jaciments que el constitueixen, i potenciar la conservació i protecció de les seves estructures i del material arqueològic que es recuperi. El projecte vol contribuir a la posada en valor d'aquest conjunt historicocultural. L'ICAC té un conveni de col·laboració amb l'Ajuntament de Camarasa i l'Institut Municipal Progrés i Cultura de Balaguer pel qual assumeix la direcció i el desenvolupament de la recerca científica d'aquest jaciment.
Activitat realitzada el 2005	Amb la tercera campanya realitzada en aquest jaciment l'estiu del 2005, que va ser dirigida per Jordi Principal, s'ha completat l'excavació del Sector 2 de la Zona 2, s'ha continuat resseguint la bateria d'estructures vers l'oest a la Zona 2 i s'han obert nous sondejos vers el sud i el nord que han demostrat la continuïtat de restes estructurals; per últim, la Zona 3 s'ha ampliat vers el sud, amb la descoberta de 2 nous sectors, només un dels quals ha pogut ser completament excavat.
Data d'inici	Abril del 2003
Data prevista de finalització	2006

Tasques d'excavació al sector 2B. Zona 2

Projecte	PROJECTE DE RECERCA ARQUEOLÒGICA SOBRE EL JACIMENT IBEROROMÀ DEL SERRAT DELS TRES HEREUS (AVIÀ-CASSERRES, BERGUEDÀ)
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Investigador responsable	Jordi Principal (ICAC)
Descripció	El jaciment arqueològic del serrat dels Tres Hereus està situat a la partió dels termes municipals de Casserres (vessant nord-occidental) i Avià (vessant sud-oriental). La seva seqüència d'ocupació respon a tres moments diferenciats, que abracen del segle I aC al VII dC. Amb la signatura d'un conveni de col·laboració entre l'ICAC i totes les institucions implicades, està previst que s'iniciï una nova etapa de gestió científica i patrimonial del jaciment, on es treballa des del 1995, per tal d'explotar al màxim la seva potencialitat científica i procedir-ne també a la museïtzació.
Activitat realitzada el 2005	L'any 2003 i 2004 l'ICAC va dur a terme una campanya d'excavació i una campanya de consolidació-restauració. Durant el 2005, a l'espera de la signatura del conveni, s'ha portat a terme l'estudi de les actuacions ja fetes i la realització de la corresponent memòria d'excavació.
Data d'inici	Octubre del 2003
Data prevista de finalització	2007

Tasques d'excavació als àmbits II i I. Zona 1. Fase iberoromana

Línia de Recerca

ARQUEOLOGIA DEL PAISATGE, POBLAMENT I TERRITORI

- **Programa Dinàmica del poblament i formes d'organització del territori a la Hispania Citerior mediterrània: anàlisi comparativa en àrees del nord-est de la península Ibèrica**

L'ICAC ha continuat desenvolupant aquest programa (vegeu-ne la descripció i els objectius a la pàg. 45 de la Memòria d'Activitats del 2004) i els projectes que se'n deriven. El programa es porta a terme en col·laboració estreta amb la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans i el Departament de Ciències de l'Antiguitat i l'Edat Mitjana de la Universitat Autònoma de Barcelona (Projecte d'I+D subvencionat per la Direcció General d'Investigació del Ministeri de Ciència i Tecnologia).

➤ PROJECTES DE RECERCA

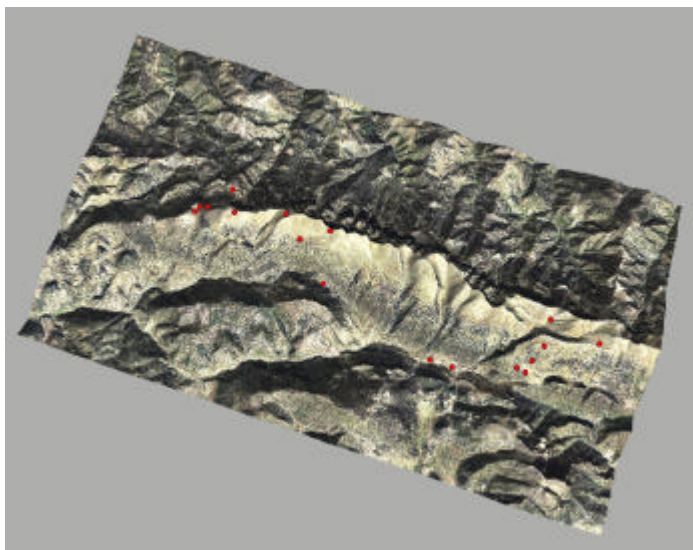
- Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'antiguitat a l'època medieval
- El jaciment romà de Can Tacó i el seu entorn (Montmeló-Montornès del Vallès, Vallès Oriental)

Projecte	OCUPACIÓ DEL SÒL I FORMES DEL PAISATGE DE MUNTANYA ALS PIRINEUS ORIENTALS DE L'ANTIGUITAT A L'ÈPOCA MEDIEVAL
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Dinàmica del poblament i formes d'organització del territori a la Hispania Citerior Mediterrània
Investigadors responsables	Josep Guitart (UAB-ICAC) Josep Maria Palet (ICAC) Santiago Riera Mora (UB)
Centres de Recerca implicats	ICAC, SERP (UB), Unitat de Limnologia del Centre d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB) i l'Institut de Ciències de la Terra Jaume Almera (IJA) del CSIC, Servei de Recerca Històrica (Govern d'Andorra)
Descripció	Estudi dels espais de muntanya com a paisatges culturals en les seves dimensions mediambientals, social i humana. Plantejat des d'una perspectiva diacrònica, el projecte se centra a estudiar els «signes arqueològics» de l'antropització dels espais muntanyencs pirinencs, atorgant una atenció preferent al pastoralisme en l'Antiguitat. El marc geogràfic de referència són les comarques de la Cerdanya i de l'Alt Urgell. Aquest projecte es divideix en subprojectes en funció de les diverses zones englobades: la Plana Ceretana (la Cerdanya), la Vall del Madriu (Andorra) i la Serra del Cadí (l'Alt Urgell). Per a la seva realització, l'ICAC ha signat dos convenis

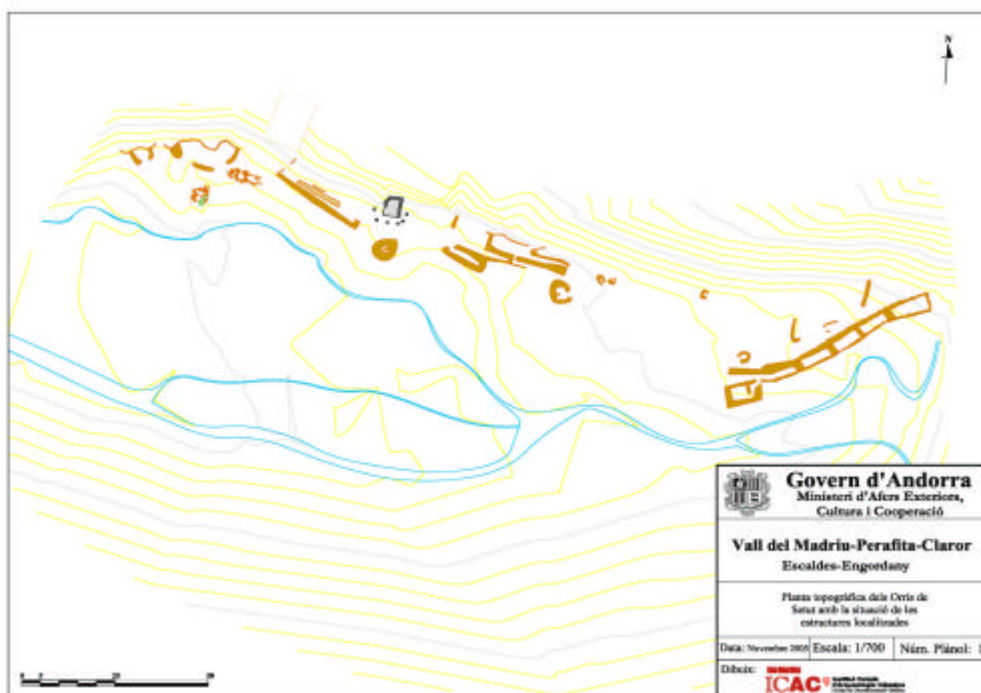
	de col·laboració: un l'any 2004 amb l'Ajuntament de Josa i Tuixent, l'Ajuntament de la Vansa i Fórnols i el Consell Comarcal de l'Alt Urgell, i un altre aquest any 2005 amb la Direcció General del Patrimoni Cultural del Govern d'Andorra.
Activitat realitzada el 2005	El el 2005, el programa ha desenvolupat intervencions de camp a l'Alt Urgell i Andorra. La recerca s'ha concentrat en sectors específics més petits triats a mode d'estudi de cas. En el marc del programa s'han definit dues àrees prioritàries: la vall del Madriu, a Andorra, i la vall de la Vansa i la serra de Cadí, a l'Alt Urgell. Els primers resultats arqueològics demostren la riquesa patrimonial de la zona, amb una densitat de restes molt notable. A la vall del Madriu, per exemple, s'han inventariat un conjunt de 91 estructures arqueològiques que hem vinculat a un total de 23 jaciments, en una extensió que ocupa un espai relativament reduït del total de la vall. La tipologia dels jaciments estudiats s'associa a tres activitats essencials: l'explotació ramadera, la metal·lúrgia i el carboneig o explotació del bosc per produir carbó vegetal. Les primeres datacions radiocarbòniques obtingudes en les operacions de diagnòstic per sondejos plasmen ocupacions des de l'edat del bronze, amb un impacte important en època romana. A la zona de la serra del Cadí, les excavacions de diagnòstic del 2005 documenten al jaciment del Goleró ocupacions importants a més de 2.000 m d'alçada d'època prehistòrica i romana associades a activitats mineres i ramaderes. Des de la perspectiva paleoambiental, s'han fet dues campanyes: una primera de sondeig i mostreig de sediments lacustres als estanys de Forcat (2.540 m snm) i Blau (2.470 m snm), i una segona en diverses turberes a la vall del Madriu; a la serra de Cadí, s'ha treballat a la mullera de Pradell (la Vansa-Tuixén). Les analítiques biogeoquímiques, sedimentològiques i paleobotàniques estan en curs.
Data d'inici	Novembre del 2003
Data prevista de finalització	2007

Sondeig amb sonda russa a la torbera del Pradell

Vista de la serra del Cadí amb l'emplaçament dels jaciments documentats en prospecció

Topografia del jaciment d'Orris de Setut (Andorra)

Projecte	EL JACIMENT ROMÀ DE CAN TACÓ I EL SEU ENTORN (MONTMELÓ-MONTORNÈS DEL VALLÈS, VALLÈS ORIENTAL)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa de Recerca	Dinàmica del poblament i formes d'organització del territori a la Hispània Citerior Mediterrània
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Josep Maria Palet (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Esther Rodrigo (ICAC) Mònica Mercado (Estrats SL)
Descripció	Projecte centrat en l'estudi arqueològic del jaciment de Can Tacó i del seu context territorial des de la perspectiva de l'arqueologia del paisatge. Aquest jaciment presenta gran interès per la seva cronologia i tipologia, segurament un <i>castellum</i> dels primers moments de la romanització, així com pel seu context territorial, en un punt estratègic de la via Augusta, a la vora del <i>terminus Augustalis</i> de Montornès del Vallès. La zona és de gran interès en relació amb l'organització territorial i l'ocupació del sòl a l'antiguitat. Es planteja una recerca pluridisciplinària que compregui l'estudi del jaciment i del territori atenent les formes d'hàbitat, l'estructuració, l'ocupació del territori i l'evolució del paisatge. Objectius del projecte: ▪ Establir la cronologia d'ocupació i analitzar les formes d'hàbitat. ▪ Elaborar un estat de la qüestió de la recerca arqueològica en el territori d'estudi. ▪ Definir la tipologia, funció, cronologia i fases d'ocupació dels assentaments rurals més significatius. ▪ Estudiar les estructures agràries (parcel·lars, cadastres) i l'organització territorial. ▪ Caracteritzar el procés de romanització al Vallès Oriental. ▪ Estudiar l'evolució vegetal de les formacions forestals, arbustives i herbàcies. ▪ Estudiar els sistemes d'usos del sòl (conreus, pastures, usos del bosc, etc.). ▪ Potenciar l'ús del patrimoni arqueològic com a recurs cultural.
Activitat realitzada el 2005	Durant la tardor del 2005, s'ha portat a terme una nova campanya d'excavació destinada a delimitar el jaciment i acabar l'avaluació de la seva potencialitat arqueològica. S'ha redactat el pla director que preveu les possibilitats de tractament global tant del jaciment com del seu entorn, en el marc del projecte de recerca. A més, s'ha iniciat l'estudi territorial, amb les recerques arqueomorfològiques al Baix Vallès i l'estudi dels assentaments rurals. Així mateix, durant el 2005 s'ha portat a terme la restauració de les restes de pintures murals aparegudes en la campanya del 2004.

Data d'inici	Octubre del 2004
Data prevista de finalització	2007

Vista aèria de les restes excavades de Can Tacó
(Montmeló-Montornès del Vallès)

- Programa **Ager Tarraconensis**

La definició d'aquest programa, que es proposa aprofundir en l'estudi arqueològic del que va ser el territori de l'antiga *Tarraco*, especialment l'actual Camp de Tarragona, es troba a la pàg. 49 de la Memòria d'Activitats del 2004.

Aquest 2005 s'ha iniciat un nou i ambiciós projecte dins d'aquest programa. Amb el nom d'«Estudi del paisatge arqueològic antic a l'*Ager Tarraconensis* (a la dreta del riu Francolí)» pretén estudiar, amb una aproximació multidisciplinària i diacrònica, l'evolució del paisatge de l'*Ager Tarraconensis*, a la dreta del riu Francolí, entre el període ibèric i l'antiguitat tardana. Es tracta d'una recerca que integra estudis del poblament; de l'articulació del territori i la seva xarxa viària; de paleobotànica: evolució de la vegetació, dels cultius, de la fauna i del clima; d'arqueozoologia; de geologia: sedimentologia, edafologia, recursos hídrics i minerals, i de geografia. L'estudi de l'evolució del paisatge permetrà arribar a una síntesi històrica més fonamentada – econòmica, política i social– del territori de la *Tarraco* romana, fins i tot en aspectes de la història tan vius com la visió des del present.

El tret de sortida d'aquest nou projecte el va posar el conveni que el 13 de juny passat van signar a la seu l'Institut 16 ajuntaments del Camp de Tarragona, el Consell Comarcal del Tarragonès, el Consell Comarcal del Baix Camp, la Diputació de Tarragona, l'Institut d'Estudis Catalans, l'empresa ACESA i l'ICAC.

Imatge del moment de la signatura del conveni per a l'estudi del paisatge arqueològic antic a l'*Ager Tarraconensis* (a la dreta del riu Francolí).
L'acte es va fer a la Sala de Reunions de l'ICAC el 13 de juny.

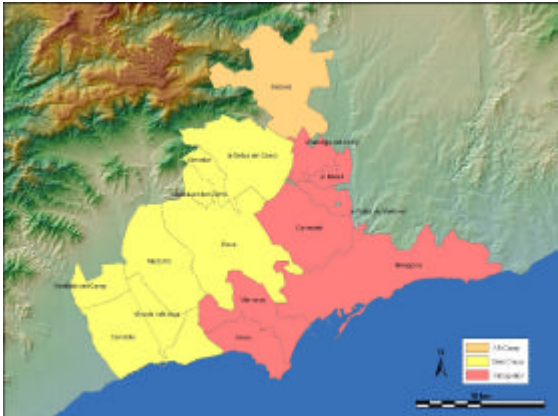

El mateix dia de la signatura del conveni per a l'estudi del paisatge arqueològic antic a l'*Ager Tarraconensis* es va fer la presentació pública del projecte a la Sala d'Actes de l'ICAC

➤ **PROJECTES DE RECERCA**

- Estudi del paisatge arqueològic antic a l'*Ager Tarraconensis* (a la dreta del riu Francolí)
- La vil·la romana del Morell (el Morell, Tarragonès)

Projecte	ESTUDI DEL PAISATGE ARQUEOLÒGIC ANTIC A L'AGER TARRACONENSIS (A LA DRETA DEL RIU FRANCOLÍ)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	<i>Ager Tarraconensis</i>
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Marta Prevosti (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Josep Maria Palet (ICAC), Ramon Jàrraga (ICAC), Carme Ruestes (UAB), Santiago Riera (UB), Josep Maria Macias (ICAC), Jaume Massó (Museu de Reus), Loïc Buffat (ICAC), Aureli Álvarez (UAB), Raquel Daza (UAB), Jordi Nadal (UB), Silvia Valenzuela (UB), Núria Padrós (ICAC), Héctor Orengo (ICAC), Albert Pèlach (UAB)
Breu descripció	Estudi de l'evolució del paisatge de l' <i>Ager Tarraconensis</i> , centrat a la comarca del Tarragonès, a la dreta del riu Francolí, una part del Baix Camp, i el municipi d'Alcover, entre el període ibèric i la tardoantiguitat. Amb una aproximació multidisciplinària, s'estudia el paisatge, amb estudis de geologia, els recursos hídrics, els recursos minerals, l'evolució dels sòls, el clima, la flora, els cultius,

	la fauna, els animals domesticats, la morfologia del territori i els assentaments humans, des d'una perspectiva diacrònica. L'estudi dels assentaments humans i la morfologia del territori es basa en una sèrie de campanyes de prospeccions que combinarà les extensives i les intensives o de «transects» amb cobertura total. El tractament de les dades es farà amb un GIS. A partir dels resultats s'avaluaran els models de poblament, l'evolució de l'estructura del territori i de l'explotació i adaptació humana al seu entorn. Per a l'execució del projecte, es va signar un conveni amb els alcaldes de tots els ajuntaments implicats i la Diputació de Tarragona, amb l'Institut d'Estudis Catalans, la Universitat Rovira i Virgili i amb l'empresa ACESA.
Activitat realitzada el 2005	El conveni es va signar el juny de 2005, i a partir d'aquell moment es va posar en marxa l'estudi dels jaciments rurals romans de la zona. Es va fer el buidatge, a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya, dels jaciments coneguts, una informació que es va sistematitzar en fitxes. Paral·lelament, es va iniciar el buidatge de la bibliografia, informació amb la qual es van emplenar les fitxes. Entre els mesos de setembre i desembre, s'ha realitzat la campanya de prospeccions extensives, amb la visita de 102 jaciments arqueològics. Les dades recollides a la fitxa de camp s'han anat introduint a la fitxa de cada jaciment. Les localitzacions, amb GPS i amb mapes 1:10.000, s'han introduït en un Sistema d'Informació Geogràfica. Així, s'ha generat el primer mapa del projecte, que encara s'ha de completar amb alguns jaciments. Un cop estigui finalitzat, s'emprarà per traçar les franges de mostreig (<i>transects</i>).
Data d'inici	Juliol del 2005
Data prevista de finalització	2009
 Detall d'una àrea amb restes de forn, a Reus Mapa amb els diversos municipis situats a l'àrea d'estudi del projecte	

Projecte	LA VIL·LA ROMANA DEL MORELL (EL MORELL, TARRAGONÈS)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	<i>Ager Tarraconensis</i>
Investigador responsable	Josep Maria Macias (ICAC) Joan Menchón (ICAC)
Descripció	Anàlisi detallada i contextualització territorial de l'excavació arqueològica en extensió desenvolupada l'any 1996 a la vil·la romana del Morell (partida dels Hospitals, Tarragonès), en els terrenys de Repsol YPF, per part de l'empresa Codex – Arqueologia i Patrimoni. Es tracta d'un assentament rural de l'entorn de Tàrraco que permet valorar el procés de romanització de les planúries al·luvials del riu Francolí.
Activitat realitzada el 2005	S'ha finalitzat el procés de recollida de les aportacions dels diferents col·laboradors de l'obra i s'ha iniciat el procés d'edició.
Data d'inici	Setembre del 2003
Data prevista de finalització	2006

- **Programa Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana**

L'ICAC ha continuat desenvolupant aquest programa (vegeu-ne la descripció i els objectius a la pàg. 53 de la Memòria d'Activitats del 2004). A més de treballar en quatre projectes de recerca inclosos en el Programa d'Activitats del 2005, aquest any s'ha incorporat un nou projecte sobre el jaciment protohistòric de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre). Aquest programa es porta a terme en col·laboració amb la Universitat de Barcelona i té com a objectiu analitzar els processos de canvi que condueixen de les societats de petita escala pròpies del bronze final i primer ferro a les societats complexes, basades en entitats territorials àmplies, que caracteritzen el període ibèric.

➤ **PROJECTES DE RECERCA**

- Ciutadella Ibèrica d'Alorda Park o les Toixoneres (Calafell, Baix Penedès)
- Necròpolis de Santa Madrona (Riba-roja d'Ebre, Ribera d'Ebre)
- Poblament ibèric del Castellot de la Roca Roja (Benifallet, Baix Ebre)
- Poblament ibèric del Castellot de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre)
- Jaciment protohistòric de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre)

Projecte	CIUTADELLA IBÈRICA D'ALORDA PARK O LES TOIXONERES (CALAFELL, BAIX PENEDES)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Joan Sanmartí Grego (UB) Maria Carme Belarte (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Josep Pou (Ajuntament de Calafell), Jordi Morer i David Asensio (ROCS, SCP)
Descripció	El poblament ibèric d'Alorda Park o Les Toixoneres és un assentament fortificat d'uns 3.000 metres quadrats de superfície, que va ser ocupat des de mitjans del segle VI aC fins al final del segle I aC, i va patir diverses remodelacions al llarg de la seva ocupació. Els treballs d'excavació, a càrrec d'un equip de la Universitat de Barcelona, i amb finançament de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Calafell, es van iniciar l'any 1983 i s'han continuat fins a l'actualitat. Així mateix, des del 1991, el jaciment ha estat reconstruït de forma experimental i se l'ha dotat d'elements de museografia didàctica.
Activitat realitzada el 2005	L'ICAC s'ha sumat a aquest projecte mitjançant la signatura, el dia 16 de novembre de 2004, d'un conveni de col·laboració amb l'Ajuntament de Calafell. Entre altres acords, s'ha establert la participació de l'ICAC en la coordinació i edició dels diversos estudis que donaran lloc a les publicacions monogràfiques sobre la Ciutadella Ibèrica de Calafell. Durant l'any 2005, s'ha continuat la tasca de revisió i posada a punt de la documentació planimètrica del barri nord del jaciment. L'any 2004 ja es va fer la posada a

	punt de la darrera fase d'ocupació del jaciment (segle III aC), i durant el 2005 s'ha treballat en la planimetria de les fases anteriors (segles IV i V aC), així com en l'estudi dels materials mobles. Paral·lelament, s'ha redactat la descripció de l'estratigrafia del jaciment per fases i per cases o recintes, per poder finalitzar, al 2006, la redacció definitiva d'un primer volum d'aquesta publicació. Així mateix, s'ha contactat amb els diversos especialistes que han de realitzar estudis paleobiològics (macrofauna, avifauna, ictiologia, malacologia, carpologia, paleoantropologia) a qui ja s'ha lliurat les mostres i restes a estudiar, de manera que actualment estan treballant en els esmentats estudis, que han de conformar un altre dels volums de la publicació, que es finalitzarà el 2007.
Data d'inici	Maig del 2004
Data prevista de finalització	2007
 Planta de les restes conservades de la Fase IIa d'Alorda Park (segle IV aC) Vista de la casa 202 (segle IV aC), destruïda en part per les construccions de la fase posterior	

Projecte	NECRÒPOLIS DE SANTA MADRONA (RIBA-ROJA D'EBRE, RIBERA D'EBRE)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Maria Carme Belarte (ICAC) Jaume Noguera Guillén (UB)
Investigadors col·laboradors	Alejandro Ros i Marta Miñarro (UB)
Descripció	La necròpolis protohistòrica de Santa Madrona ha estat objecte d'una primera campanya d'excavació, el 2003, a càrrec d'un equip de la Universitat de Barcelona i amb finançament de la Generalitat de Catalunya, el Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre i l'Ajuntament de Riba-roja d'Ebre. S'hi han documentat diversos enterraments d'incineració en urnes de la primera edat del ferro, coberts

	per un nivell que contenia abundant material ceràmic datable dins el segle III aC, tal vegada corresponents a una necròpolis ibèrica arrasada. L'ICAC s'ha incorporat a aquest projecte, els objectius del qual a curt termini són la finalització dels treballs i la publicació dels resultats, amb la finalitat d'augmentar el coneixement sobre el món funerari a la protohistòria de Catalunya.
Activitat realitzada el 2005	S'ha dut a terme l'estudi de materials i la microexcavació de les urnes d'incineració de la primera edat del ferro documentades durant la campanya de 2004, al Laboratori d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona. Aquests treballs es finalitzaran durant el primer trimestre del 2006. Així mateix, s'ha iniciat l'estudi paleoantropològic de les restes òssies conservades a l'interior de les urnes, una activitat de la qual ja es disposa d'un informe preliminar. A partir del conjunt de documentació, s'ha treballat en la redacció de la memòria d'excavació corresponent a les campanyes d'excavació dels anys 2003 i 2004, que ha de donar lloc a una publicació de la totalitat dels treballs.
Data d'inici	Maig del 2004
Data prevista de finalització	2006
 Vista d'una de les estructures tumulars documentades a la necròpolis de Santa Madrona durant la campanya de 2004, amb l'urna al centre Procés d'excavació d'una de les urnes de la necròpolis de Santa Madrona durant l'any 2005	

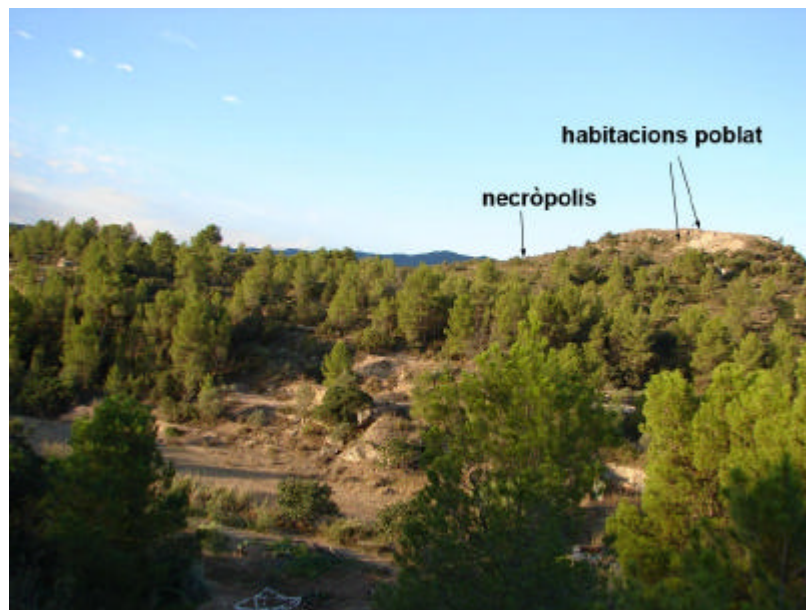
Projecte	POBLAT IBÈRIC DEL CASTELLET DE LA ROCA ROJA (BENIFALLET, BAIX EBRE)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Joan Sanmartí Grego (UB) Maria Carme Belarte (ICAC)
Descripció	Conegut d'antic i excavat en bona part per un afeccionat a principis del segle XX, el poblat ibèric de Castellet de la Roca Roja és un petit assentament fortificat, de superfície inferior als 1.000 metres quadrats, i del qual destaca l'excel·lent estat de conservació de l'estructura defensiva. Entre 1998 i 2002 ha estat excavat en el marc d'un projecte d'intervenció programada a càrrec d'un equip de la Universitat de Barcelona, amb finançament de l'Ajuntament de Benifallet, la Diputació de Tarragona i la Generalitat de Catalunya. L'ICAC s'ha incorporat a aquest projecte, els objectius del qual són finalitzar els treballs d'excavació (en un estat molt avançat) i preparar la publicació de la monografia. Així mateix, el projecte contempla la museïtzació del conjunt.
Activitat realitzada el 2005	L'Ajuntament de Benifallet ha dut a terme diversos tràmits amb la propietària del jaciment, per tal d'arribar a un acord sobre l'accés a la propietat que possibiliti la represa dels treballs de recerca arqueològica, actualment aturats. D'altra banda, l'Ajuntament està interessat en la museïtzació del jaciment, per la qual cosa ha encarregat un projecte d'idees al Taller de Projectes de Patrimoni i Museologia de la Universitat de Barcelona. En cas de dur-se a terme aquest projecte, està prevista la participació de l'ICAC a través de la col·laboració de la Dra. Belarte.
Data d'inici	Maig del 2004
Data prevista de finalització	2007

Projecte	POBLAT IBÈRIC DEL CASTELLET DE BANYOLES (TIVISSA, RIBERA D'EBRE)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Joan Sanmartí Grego (UB), Maria Teresa Miró (Departament de Cultura), David Asensio (ROCS, SCP) i Carme Belarte (ICAC)
Descripció	Aquest jaciment, ben conegut d'antic per la troballa de diversos conjunts de monedes i peces excepcionals, és un poblat ibèric de gran entitat, amb una superfície superior a 4 ha. Des de 1998 és objecte d'excavacions

	programades a càrrec d'un equip de la Universitat de Barcelona i amb finançament de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Tivissa. Els treballs es realitzen en extensió a l'extrem nord-occidental del jaciment (zona 2), amb l'objectiu de poder conèixer les característiques urbanístiques i determinar les fases d'ocupació del jaciment. El 2005 l'ICAC s'ha incorporat en aquest projecte, que preveu per als propers 2 anys finalitzar l'excavació de la zona 2 i procedir a l'estudi de l'interior dels edificis documentats en superfície en els darrers anys. Un cop aconseguit aquest objectiu, i en funció de les condicions pressupostàries, el projecte preveurà l'ampliació de l'àrea d'excavació vers la zona oriental del jaciment.
Activitat realitzada el 2005	Durant el mes de novembre del 2005 s'ha realitzat una nova intervenció al jaciment, centrada a l'extrem oest de la zona excavada en els darrers anys. En aquest indret, s'ha documentat un nou conjunt de cases de planta complexa i estructurades entorn de patis, formalment similars a les que ja s'havien documentat en aquesta zona occidental del jaciment, durant les campanyes precedents (els anomenats edificis 1 a 4), si bé de dimensions més reduïdes. Els treballs realitzats completen el coneixement sobre l'urbanisme en aquesta zona del jaciment, així com sobre l'estructuració de l'hàbitat i les activitats realitzades.
Data d'inici	Maig del 2004
Data prevista de finalització	2007
 Vista general de la zona excavada l'any 2005	

Projecte	JACIMENT PROTOHISTÒRIC DE SEBES (FLIX, RIBERA D'EBRE)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana

Investigadors responsables	Jaume Noguera Guillén (UB) Maria Carme Belarte (ICAC)
Investigador col·laborador	Frederic Cervelló (URV)
Breu descripció	El jaciment de Sebes està format per un establiment del bronze final-primer ferro, una ocupació ibèrica i una necròpolis tumular del bronze final. El projecte, endegat per la Universitat de Barcelona i amb la col·laboració de l'Ajuntament de Flix i de l'associació La Cana, s'ha iniciat el 2005 amb l'excavació de dues estructures d'hàbitat de l'assentament del bronze final així com l'excavació de dues tombes de la necròpolis. D'altra banda, aquest projecte gaudeix d'un ajut d'abast comarcal ACOM. Es contempla la participació de l'ICAC a través d'un conveni específic amb la Universitat de Barcelona.
Activitat realitzada el 2005	Durant la campanya realitzada el setembre del 2005, s'ha dut a terme la neteja de les estructures visibles a la part superior del turó (zona 1), en part excavades per un afeccionat. Així mateix, s'ha intervingut al vessant nord (zona 2), on existeix un barri d'habitacions disposades en terrasses. La intervenció ha permès documentar dues habitacions, datables dins el bronze final, amb murs de pedra conservats en alçades superiors a dos metres. Així mateix, s'ha realitzat l'excavació de dues tombes de la necròpolis (situada a l'extrem sud-est), i que podrien correspondre al mateix moment cronològic del poblat.
Data d'inici	2005
Data prevista de finalització	2007

Vista del turó de Sebes, amb la indicació de les zones on s'ha intervingut

Habitacions del vessant nord,
a principis de la campanya del 2005

Detall d'una de les tombes
de la necròpolis
de Sebes, en curs d'excavació

ALTRES PROJECTES DE LA LÍNIA DE RECERCA ARQUEOLOGIA DEL PAISATGE, POBLAMENT I TERRITORI

- Ocupació del sòl i pastoralisme de la Prehistòria a l'Edat Mitjana al vessant sud dels Alps francesos
- *Forma Orbis Romani*
- Base de dades de les vil·les romanes de Catalunya

Projecte	OCUPACIÓ DEL SÒL I PASTORALISME DE LA PREHISTÒRIA A L'EDAT MITJANA AL VESSANT SUD DELS ALPS FRANCESOS
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Investigador responsable	Josep Maria Palet (ICAC)
Descripció	Estudi del «signes» arqueològics de l'explotació ramadera de les pastures supraforestals del Champsaur (Alps del sud, França) amb una visió de llarga durada (de la prehistòria a l'edat mitjana) i des de la perspectiva de l'Arqueologia del Paisatge. Aquest projecte es desenvolupa en col·laboració amb la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Provença (França).
Activitat realitzada el 2005	Preparació de la publicació dels resultats en forma de monografia i articles.
Data d'inici	1999
Data prevista de finalització	2004 (fase de publicació 2005-2006)
 Vista del jaciment ramader de La Motte II (Archinard, Champsaur, Alps francesos)	

Projecte	<i>Forma Orbis Romani</i>
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Investigador responsable	Josep Guitart (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Marta Prevosti (ICAC) Carme Ruestes (UAB)
Descripció	Projecte promogut per la Unió Acadèmica Internacional i l'Institut d'Estudis Catalans. El seu objectiu és la preparació de mapes de diversos territoris de l'Imperi romà a escala 1:25.000. L'edició inclou per cada territori: un mapa en què se situen exhaustivament els jaciments documentats i les referències geogràfiques antigues, una descripció i una selecció bibliogràfica per a cadascun dels punts cartografiats, i un estudi topogràfic-arqueològic del conjunt del territori englobat. L'ICAC s'ha incorporat en aquest projecte mitjançant la signatura d'un conveni de col·laboració amb l'Institut d'Estudis Catalans.
Activitat realitzada el 2005	En col·laboració amb el projecte «Estudi del paisatge arqueològic antic a l'Ager Tarraconensis (a la dreta del riu Francolí)», les fitxes dels jaciments d'aquest projecte també s'integren en el full corresponent de la <i>Forma Orbis Romani</i> .
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2009

Projecte	BASE DE DADES DE LES VIL·LES ROMANES DE CATALUNYA
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Investigadors responsables	Marta Prevosti (ICAC) Loïc Buffat (ICAC)
Breu descripció	Projecte internacional de preparació d'una base de dades per recopilar la informació de les vil·les romanes de l'arc mediterrani entre el Roine i l'Ebre: construccions, materials, planta, relació amb l'entorn. Es tracta d'elaborar la base de dades per poder-la explotar en l'estudi de conjunt dels establiments agraris, per caracteritzar-ne les tipologies, aprofundir en l'economia agrària que se'n desprèn, estudiar les seves etapes evolutives i conèixer millor la història rural romana, amb les possibilitats de comparació que ens brindarà la posada en comú. Ulteriorment, es pretén posar la base de dades a disposició dels investigadors, com una eina de treball que l'ICAC oferirà a la comunitat científica.
Activitat realitzada el 2005	Un cop ultimada el disseny i les comprovacions de funcionament de la base de dades, s'hi han començat a introduir les dades de l'àrea de l'Ager Tarraconensis.

Data d'inici	Setembre del 2005
Data prevista de finalització	2007
	
Exemple dels forns de producció d'àmfores de les vil·les romanes	

Participació o col·laboració d'investigadors de l'ICAC en projectes d'altres institucions que s'emmarquen en la Línia de Recerca Arqueologia del paisatge, poblament i territori:

- Participació del Dr. Josep M. Palet (ICAC) en el projecte **Paisatges Culturals i Història Ambiental**, que dirigeix el Dr. Santiago Riera i Mora (Universitat de Barcelona). La Xarxa organitza reunions de grups de recerca per tractar l'antropització dels medis, l'acció antròpica, la història del paisatge i la formació de paisatges culturals.
- Participació del Dr. Josep M. Palet (ICAC) en el projecte de recerca **Traité d'Archéogéographie**, finançat pel CNRS, que se centra en apartats epistemològics i metodològics, sobretot materials i tècniques de treball, a Catalunya i a Espanya en la presentació d'estudis de cas desenvolupats a Catalunya. S'han fet dues estades durant els mesos d'abril i novembre. Aquestes estades són finançades pel DURSI amb la beca BE 2005 i es porten a terme a la Maison René Ginouvès, CNRS - Université de Paris I i Paris X (Nanterre).
- Participació de la Dra. Carme Belarte (ICAC) durant la campanya del 2005 en el projecte de recerca sobre el jaciment protohistòric de **Lattara (Lattes, Hérault)**, dirigit per Thierry Janin (CNRS – UMR 154), coordinant, juntament al Dr. Eric Gailledrat, els treballs de recerca sobre el segle V aC a Lattes.
- Col·laboració de la Dra. Carme Belarte (ICAC) en el projecte coordinat d'R+D **Plata preromana en Catalunya**. L'any 2005 s'ha fet l'inventari de totes les peces de plata i una selecció de peces de plom de tots els jaciments preromans de Catalunya. Dins d'aquest inventari general, la Dra. Belarte ha coordinat l'inventari de peces de la Catalunya meridional. La investigadora principal és la Dra. Núria Rafel (Universitat de Lleida).

- Col·laboració del Dr. Ramon Jàrraga (ICAC) en el projecte de recerca **Ocupació, organització i defensa del territori durant la transició medieval**, dirigit pel Dr. Ramon Martí. Es tracta d'un projecte finançat pel Ministeri d'Educació i Ciència dins del programa de subvenció de projectes de l'esmentat Ministeri. La institució beneficiària és la Universitat Autònoma de Barcelona i compta amb la col·laboració d'investigadors de la Universitat de Barcelona i la del País Basc, a més de la de l'ICAC. La finalitat del projecte és l'estudi comparat dels canvis que va experimentar el procés de poblament entre els segles V i XI a Catalunya, el País Valencià i Castella.
- Participació del Dr. Ramon Jàrraga (ICAC) en el programa **Prospecció i excavació arqueològica al jaciment romà de la Carbonera – Catalana (Vilafamès, Plana Alta, País Valencià)**, de la Universitat Jaume I de Castelló, dirigint l'estudi dels resultats de la intervenció efectuada el desembre del 2005.

Línia de Recerca

INSTRUMENTUM DOMESTICUM. MATERIALS I COMERÇ EN EL MÓN ANTIC

Dins d'aquesta Línia de Recerca, s'ha continuat treballant en els tres projectes de recerca ja iniciats: «La Xarxa Temàtica: la vaixella fina d'importació i les seves imitacions a la *Hispania Citerior* en època tardorepublicana i altimperial: producció i comercialització», el projecte «Reestudi de la vaixella fina de vernís negre de Cosa (dipòsits A-E). Ansedònia, Toscana, Itàlia» i l'«Acció Integrada (ACI) sobre el jaciment ibèric del Molí d'Espígol (Tornabous, Urgell)». A més, s'han incorporat en aquest programa dos nous projectes sobre estudis amfòrics: un de Xanten (Germània inferior) i l'altre de *Barcino*.

➤ PROJECTES DE RECERCA

- Xarxa Temàtica (XT): La Vaixella fina d'importació i les seves imitacions a la *Hispania Citerior* en època tardorepublicana i altimperial: producció i comercialització
- Reestudi de la vaixella fina de vernís negre de Cosa (dipòsits A-E). Ansedònia, Toscana, Itàlia
- Acció Integrada (ACI) sobre el jaciment ibèric del Molí d'Espígol (Tornabous, Urgell)
- Estudi del material amfòric de Xanten (*Colonia Ulpia Traiana*, Xanten, Germània Inferior)
- Marques i terrisseries d'àmfores a *Barcino* (Pla de Barcelona)

Projecte	PREPARACIÓ DE LES ACTES DE LA TAULA RODONA <i>IMITATIO VASARIA</i>: LA VAIXELLA FINA D'IMPORTACIÓ I LES SEVES IMITACIONS A LA HISPÀNIA CITERIOR EN ÈPOCA TARDOREPUBLICANA I ALTIMPERIAL: PRODUCCIÓ I COMERCIALIZACIÓ
Línia de Recerca	<i>Instrumentum domesticum</i> . Materials i comerç en el món antic
Investigadors responsables	Mercè Roca (UB) Jordi Principal (ICAC)
Descripció	Estudi, ordenació i valoració de l'impacte de la vaixella fina d'importació i les seves imitacions produïdes a la <i>Hispania Citerior</i> entre els segles I aC i I dC, mitjançant l'establiment i consolidació d'un grup de treball ampli, amb la col·laboració de diverses universitats i centres de recerca de Catalunya, el País Valencià i el sud de França, que serveixi de punt de referència, fòrum de debat i posada en comú de la informació relacionada amb aquests grups ceràmics. Aquesta Xarxa Temàtica ha comptat amb finançament del DURSI (ajut concedit en la convocatòria del 2003).
Activitat realitzada el 2005	La concessió d'aquesta Xarxa Temàtica va suposar la creació d'un grup de treball sobre aquesta problemàtica a la Mediterrània centroccidental. Durant el 2005, l'activitat en el marc d'aquesta Xarxa ha estat la preparació de la publicació de la Taula Rodona <i>IMITATIO VASARIA</i> . Les

	<i>imitacions de vaixel·la fina a la Hispània Citerior en època tardorepublicana i altimperial: producció i comercialització (celebrada el 3-4 de novembre 2003 a l'ICAC).</i>
Data d'inici	2003
Data prevista de finalització	2006

Projecte	REESTUDI DE LA VAIXEL·LA FINA DE VERNÍS NEGRE DE COSA (DIPÒSITS A-E). ANSEDÒNIA, TOSCANA, ITÀLIA
Línia de Recerca	<i>Instrumentum domesticum</i> . Materials i comerç en el món antic
Investigador responsable	Jordi Principal (ICAC)
Descripció	Es tracta del reestudi dels materials de vernís negre procedents dels dipòsits A-E de les excavacions de la colònia romana de Cosa (Ansedònia, Toscana, Itàlia), publicats originàriament el 1957, i que es pretenen treballar en la seva totalitat (la seva publicació el 1957 va ser parcial). Aquest projecte neix com la primera col·laboració formal entre l'ICAC i l'American Academy in Rome, que el 2003 van signar un conveni marc de col·laboració amb l'objectiu de desenvolupar conjuntament activitats de caràcter científic i el 2004 van signar un conveni específic per a l'edició d'una monografia sobre la vaixel·la de vernís negre procedent d'aquest jaciment.
Activitat realitzada el 2005	S'ha procedit a avançar en els treballs del processament i estudi de les ceràmiques. Amb tot, aquests no s'han pogut completar durant el 2005, per la qual cosa les previsions de finalització s'allargaran un any més. La monografia s'acabarà de redactar durant el 2006.
Data d'inici	2003
Data prevista de finalització	2006

Projecte	ACCIÓ INTEGRADA (ACI) SOBRE EL JACIMENT IBÈRIC DEL MOLÍ D'ESPÍGOL (TORNABOUS, URGELL)
Línia de Recerca	<i>Instrumentum domesticum</i> . Materials i comerç en el món antic
Investigador responsable	Jordi Principal (ICAC)
Descripció	Estudi del jaciment ibèric del Molí d'Espígol (Tornabous, Urgell) a càrrec d'un equip de recerca interdisciplinari coordinat des de l'ICAC i del Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS)-UMR 154. L'objecte de l'acció integrada ha estat la creació d'un grup de treball que des de plantejaments teòrics similars coordinés la tasca, unifiqués criteris metodològics i avancés en l'aplicació i l'ús de les noves tecnologies en els sistemes de registre arqueològics. L'activitat de

	recerca plantejada ha estat la realització d'un estudi integral d'un barri de l' <i>oppidum</i> en funció de l'aproximació prèviament apuntada. Aquesta Acció Integrada ha comptat amb finançament del DURSI (ajut concedit en la convocatòria del 2003).
Activitat realitzada el 2005	Durant el 2005, s'ha completat la documentació, el processament de les dades i la creació d'una base per al registre, objectius fonamentals de l'acció. Els resultats han estat plasmats en la corresponent memòria lliurada al DURSI.
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2005

Títol del projecte	ESTUDI DEL MATERIAL AMFÒRIC DE XANTEN (COLÒNIA ULPI TRAIANA XANTEN, GERMÀNIA INFERIOR)
Línia de Recerca	<i>Instrumentum domesticum</i> . Materials i comerç en el món antic
Investigador responsable	Cèsar Carreras (ICAC-UOC), coordinat per J. Remesal (UB) i Dr. Zielsing (Landschaftverbandes Rheinland Archäologischer Park - Regional Museum Xanten)
Investigadors col·laboradors	Piero Berni (UB), Víctor Revilla (UB), Pau Marimon (UB) i Antoni Puig (UB)
Breu descripció	El projecte comprèn un estudi sistemàtic quantificat de totes les àmfores trobades en les excavacions de Xanten en funció de les pastes ceràmiques i de les formes, i agrupades segons horitzons cronològics. L'objectiu és interpretar aquest conjunt amfòric en relació amb el territori proper (Limes germànic) i les principals províncies proveïdores (Hispania, Gallia i Itàlia). El projecte compta amb els ajuts següents: - Ajut de la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT) per a recerca fora de Catalunya. - Ajut del Landschaftverbandes Rheinland Archäologischer Park - Regional Museum Xanten per l'estada d'un mes dins del projecte Xanten.
Activitat realitzada el 2005	Durant la primera quinzena de setembre s'ha dut a terme l'estudi de les àmfores localitzades al jaciment de Xanten. A més, s'ha preparat l'informe que es presentarà a la Generalitat de Catalunya a principis del 2006.
Data d'inici	Juliol 2002

Data prevista de finalització	2006
 Grup de recerca del projecte de Xanten	

Títol del projecte	MARQUES I TERRISSERIES D'ÀMFORES A BARCINO (PLA DE BARCELONA)
Línia de Recerca	<i>Instrumentum domesticum</i> : materials i comerç en el món antic
Investigadors responsables	Cèsar Carreras (ICAC-UOC)
Investigadors col·laboradors	Ferran Puig, Júlia Beltrán, Piero Berni, Joan Casas, Jordi Aguelo, Josefa Huertas, Verònica Martínez, Jaume Buxeda, Santiago Riera, Josep Maria Palet, Oriol Olesti
Breu descripció	Aquest projecte es proposa l'estudi i publicació de les marques d'àmfora d'època romana trobades al centre urbà de la colònia <i>Barcino</i> (Barcelona) i al seu entorn immediat a l'actual Pla de Barcelona. Algunes d'aquestes marques ja han estat publicades en revistes locals, però la recent troballa d'una terrisseria a Santa Caterina amb un nombre important de segells ha modificat considerablement la perspectiva que es tenia de la producció d'àmfores a la ciutat de <i>Barcino</i>. El projecte s'emmarca en el programa internacional «<i>Corpus des Timbres amphoriques</i>», patrocinat per la Unió Acadèmica Internacional i promogut a Catalunya per l'Institut d'Estudis Catalans. Donada la complexitat de la interpretació de les marques locals de <i>Barcino</i> i la importància de les seves terrisseries, juntament amb la publicació del catàleg de marques seguint els estàndards de publicació de l'esmentat <i>Corpus</i>, s'incorporaran diverses anàlisis complementàries per tal de contextualitzar les troballes, distingir les produccions locals de les importacions i afegir estudis transversals

	com poden ser la toponímia, l'arqueometria i el paleoambient.
Activitat realitzada el 2005	Durant el 2005 s'han començat a treballar els diversos treballs sectorials: - Catàleg de les marques. - Estudi del territori de la Colònia i les primeres terrisseries. - L'excavació del carrer de la Princesa. - Caracterització arqueomètrica de les àmfores del Pla de Barcelona. - Producció agrària i extensió de la vinya en el territori de la Colònia. - Premses vinàries a <i>Barcino</i>. - Grans famílies i <i>fundi</i> de l'<i>ager</i> de la Colònia.
Data d'inici	2005
Data prevista de finalització	2007

Participació d'investigadors de l'ICAC en projectes d'altres institucions emmarcats en la Línia de Recerca *Instrumentum domesticum*. Materials i comerç en el món antic:

- Participació del Dr. Jordi Principal (ICAC) en l'estudi i publicació de la part corresponent als materials d'època republicana del teatre de **Tusculum** (Monteporzio Catone, Laci, Itàlia), dins la sèrie monogràfica de la Escuela Española de Historia y Arqueología en Roma-Centro Superior de Investigaciones Científicas. El Dr. Principal ha completat l'estudi definitiu dels materials.
- Projecte—estudi de les ceràmiques comunes i àmfores d'importació del jaciment ibèric de **Pech Maho** (Sigeac, Llenguadoc Occidental, França), en el marc del projecte de recerca col·lectiu *PCR étude du site de Pech Maho*. El projecte PCR, iniciat el 1998 i en el qual el Dr. Jordi Principal participa des del seu començament, se centrava en la posada al dia del registre de les antigues excavacions del jaciment. Enguany, aquesta fase s'ha completat i s'ha iniciat l'estudi monogràfic de les diferents parts. Durant el 2005 s'ha avançat en el treball de redacció de resultats.
- Elaboració d'una guia sobre vaixella romana. Dins d'aquest projecte, el Dr. Jordi Principal ha coordinat la part corresponent a la ceràmica de vernís negre. El títol provisional de la publicació resultant és *Introducción al estudio de la cerámica de mesa romana. Una breve guía de referencia*, i serà publicada per la Universidad de Málaga.

Línia de Recerca

ARQUEOLOGIA CLÀSSICA I PRODUCCIONS ARTÍSTIQUES

Tal com s'assenyalava a la Memòria d'Activitats del 2004, l'ICAC, d'acord amb la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Múrcia, ha iniciat la seva col·laboració en el projecte *Corpus Signorum Imperii Romani – Hispania*. Així mateix s'ha iniciat la col·laboració entre l'Institut i la Universitat Autònoma de Barcelona per a l'Estudi dels marbres i els materials lapidis en l'antiguitat clàssica, una col·laboració que es canalitzarà mitjançant la Unitat d'Estudis Arqueomètrics.

Títol del projecte	LA ESCULTURA HISPÁNICA FIGURADA DE LA ANTIGÜEDAD TARDÍA (SIGLOS IV-VII), DE SERGIO VIDAL ÁLVAREZ
Línia de Recerca	Arqueologia Clàssica i produccions artístiques
Investigadors responsables	Isabel Rodà (UAB)
Investigadors col·laboradors	Eva Koppel (UAB), Montserrat Claveria (UAB) i José Miguel Noguera (Universitat de Múrcia)
Breu descripció	El <i>Corpus Signorum Imperii Romani</i> (CSIR) és un projecte internacional que té l'objectiu de recopilar i estudiar totes les escultures de l'antic Imperi Romà. Aquesta iniciativa va néixer en el marc del VIII Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica, celebrat a París l'any 1963, sota la tutela de l'Associació Internacional d'Arqueologia Clàssica. A l'Estat espanyol, la persona escollida per portar a terme aquest projecte, el 1987, va ser el Prof. Albert Balil, de la Universitat de Valladolid, on des dels anys 70 s'estava publicant la sèrie <i>Esculturas Romanas de la Península Ibérica</i>. Amb la mort del professor Balil, el projecte es va paralitzar fins que, com a conseqüència de les diferents Reunions d'Escultura Romana a Hispània del 1992 a Mèrida, 1995 a Tarragona i 1997 a Còrdova, es reprengué amb entusiasme la iniciativa del «CSIR-Espanya» per part dels professors interessats de les diferents universitats espanyoles. L'any 1997 es va constituir el Comitè Científic i es van reprendre les publicacions del <i>Corpus</i>. Des de llavors se n'han publicat ja 4 volums. El CSIR – <i>Hispania</i> compta amb el recolzament de diverses institucions: l'Associació Internacional d'Arqueologia Clàssica, l'Institut del Patrimoni Històric Espanyol del Ministeri d'Educació i Cultura, i l'Institut d'Estudis Catalans. La seva gestió científica ha estat assumida per la UAB, la Universitat de Múrcia i ara per l'ICAC, amb el seguiment i assessorament del Comitè Científic. La direcció del projecte ha estat confiada a la Dra. Isabel Rodà.
Activitat realitzada el 2005	S'ha publicat el volum titulat <i>La escultura hispánica figurada de la antigüedad tardía (siglos IV-VII)</i> , de Sergio Vidal Álvarez.
Data d'inici	2005
Data prevista de finalització	2009

2.2 Programes Transversals

L'any 2005 l'ICAC ha continuat desenvolupant els seus tres Programes Transversals, d'acord amb el document de Bases d'Actuació:

- Mètodes i tècniques de les ciències experimentals aplicades a l'Arqueologia Clàssica
 - Subprograma A. Paleoambient i Arqueologia ambiental
 - Subprograma B. Arqueometria
- Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) aplicades a l'Arqueologia Clàssica
- Arqueologia Clàssica i Ciències de l'Antiguitat. Fonts textuais, epigrafia i numismàtica

MÈTODES I TÈCNiques DE LES CIÈNCIES EXPERIMENTALS APLICADES A L'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA

Durant l'any 2005, s'ha habilitat el Laboratori de l'Institut on s'ubiquen els estudis paleoambientals i els d'arqueometria amb l'adquisició de l'equipament necessari.

Pel que fa als **estudis paleoambientals**, s'ha treballat en els projectes següents:

- Projecte «Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'Antiguitat a l'època medieval», coordinat pel Dr. Josep M. Palet i el Dr. Santiago Riera. Des de la perspectiva paleoambiental, aquest any s'han fet dues campanyes dins d'aquest projecte: una primera de sondeig i mostreig de sediments lacustres en dos estanys d'Andorra i una segona en diverses turberes de la vall del Madriu (Andorra). A més, s'ha estat treballant en una mullera de Pradell (la Vansa-Tuixén).

Dins d'aquest projecte s'emmarca la tesi doctoral «Estudi de carboneres i estructures ramaderes antigues i altmedievals a la vall de la Vansa (Vansa-Fórns i Josa i Tuixén, serralada del Cadí) i a la vall del Madriu (Andorra) a través de l'anàlisi antracològica», que està portant a terme la becària Itxaso Euba Rementeria, l'objectiu del qual és centrar-se en l'estudi antracològic per obtenir informació sobre la vegetació de cada sondeig o excavació realitzada en aquestes zones del Cadí i Andorra.

També dins d'aquest projecte s'està realitzant un treball predoctoral titulat «Evolució del paisatge a la vall del Madriu – Perafita (Andorra) a partir de l'estudi pol·línic de l'estany Blau», per part de la becària Ana Ejarque Montolio, que pretén establir la història de l'antropització dels medis d'alta muntanya a la vall del Madriu – Perafita, un lloc amb una intensa activitat antròpica des d'antic.

- El segon projecte és l'anomenat «Estudi del paisatge arqueològic a l'antic *Ager Tarraconensis* (a la dreta del riu Francolí)», dirigit pel Dr. Josep Guitart i la Dra. Marta Prevosti, i que integra estudis de paleobotànica, arqueozoologia i geologia en l'anàlisi de l'ager que s'han iniciat en el darrer trimestre de l'any.

En relació amb la ciència paleoambiental, des d'aquest programa transversal s'ha iniciat una col·laboració amb els laboratoris de l'Institut Jaume Almera i el Centre d'Estudis d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB) del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) per realitzar diversos estudis geològics i biològics.

Amb la posada en marxa el 2005 de la **Unitat d'Estudis Arqueomètrics**, dirigida pel Dr. Aureli Àlvarez, responsable de la part analítica i geològica, i la Dra. Isabel Rodà, responsable de la part arqueològica, històrica i artística, s'ha iniciat un ambiciós projecte d'estudi que té com a objectiu posar en marxa una unitat/servei que apliqui tècniques analítiques als materials arqueològics inorgànics (inicialment pedres ornamentals –marbres–, materials de construcció –morters– i ceràmiques) i que proporcioni una interpretació en clau arqueològica dels resultats.

Des d'aquesta Unitat aquest any s'ha iniciat la col·laboració amb el projecte «Excavacions a la Catedral de Tarragona. Noves aportacions al recinte de culte del *Concilium Provinciae Hispania Citerioris*» a partir de la identificació i anàlisi (microscòpia òptica, electrònica i difracció de raigs X) dels materials lapidis, principalment marbres, trobats en el transcurs de les excavacions.

TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I LA COMUNICACIÓ (TIC) APLICADES A L'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA

Com qualsevol altra disciplina i àmbit de coneixement, l'arqueologia s'ha anat adaptant en la darrera dècada a l'aparició de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC). Actualment, en l'àmbit de l'arqueologia hi ha cinc grans esferes d'aplicacions informàtiques:

- Enregistrament de dades (sobretot dibuix i imatge)
- Bases de dades
- Sistemes d'Informació Geogràfica (SIG)
- Realitat virtual
- Comunicació mitjançant Internet

Tenint en compte, doncs, la revolució que ha suposat i suposa l'aplicació de les TIC a la recerca arqueològica, aquest 2005 des de l'ICAC s'ha engegat el Programa Transversal dedicat a les noves tecnologies amb la incorporació com a investigador adscrit del Dr. Cèsar Carreras, professor a la Universitat Oberta de Catalunya, especialista en l'àmbit de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació aplicades a l'Arqueologia Clàssica.

Activitat realitzada el 2005

- Creació d'una metodologia estable de geofísica aplicada a l'arqueologia. L'objectiu seria crear una metodologia per als treballs de camp a partir de diverses tècniques (electromagnètiques, elèctriques, georadar, etc.) i analitzar les dades amb programes especialitzats (entre ells els Sistemes d'Informació Geogràfica – SIG). S'han estat preparant les prospeccions següents:
 - Prospecció geofísica de Iesso (Guissona) amb l'empresa SOT (resistivitat, magnetometria, georadar)

- Prospecció de Can Tacó (Montmeló) amb l'empresa SOT (resistivitat, magnetometria)
- Prospecció de Goleró (Serra del Cadí) amb l'empresa SOT (magnetometria)
- Prospecció de la Seu de Tarragona amb l'equip del Dr. Albert Casas (Departament de Geofísica, Universitat de Barcelona) i l'empresa SOT
- Preparació d'un conveni amb la Universitat de Southampton per realitzar prospeccions geofísiques dins del projecte «Estudi del paisatge arqueològic antic a l'Ager *Tarraconensis* (a la dreta del riu Francolí)».
- En el marc del Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica, s'està fent formació en Geofísica aplicada a l'arqueologia dins l'assignatura Arqueologia digital, amb la col·laboració de Paula Brito Schimmel (doctorant de la UB).
- Desenvolupament de Sistemes d'Informació Geogràfica (SIG) aplicats a l'arqueologia, tenint en compte el seu gran potencial per a la recerca en estudis de territori, jaciments, prospeccions o simulacions dinàmiques. A més, s'està supervisant el projecte de recerca «Estudi de les xarxes de comerç a la Catalunya d'època d'August», de Pau de Soto, en què s'utilitza una aplicació de xarxes (SIG).
- Creació d'un espai web destacat per a l'ICAC que pugui esdevenir una veritable comunitat d'arqueòlegs clàssics catalans, i que serveixi per promocionar la nostra recerca i els nostres jaciments. Abans de l'estiu del 2006 apareixerà la nova versió d'aquest espai.

ARQUEOLOGIA CLÀSSICA I CIÈNCIES DE L'ANTIGUITAT. FONTS TEXTUALS, EPIGRAFIA I NUMISMÀTICA

Conscients que l'estudi de les fonts textuals aplicat a l'arqueologia ha de tenir un marcat caràcter transversal en l'estructura de l'ICAC, aquest 2005 s'ha acabat de consolidar aquest programa transversal. En qualsevol de les quatre línies d'investigació de l'Institut i dels programes de recerca concrets que s'hi desenvolupen, l'anàlisi textual hi és sempre present i hi opera en dos nivells: tant en la documentació i la lectura, com en la interpretació de nous documents. Amb la incorporació a l'ICAC com a investigador adscrit del Dr. Jesús Carruesco, professor a la Universitat Rovira i Virgili, especialista en l'àmbit de la filologia clàssica i l'antropologia cultural del món antic, s'ha avançat en la col·laboració amb altres disciplines d'estudi del món antic, com la filologia, la història o l'antropologia cultural.

Activitat realitzada el 2005

- Col·laboració amb investigadors i projectes de les principals línies de recerca de l'Institut. S'ha engegat un projecte conjunt de recerca sobre les anomenades cases-torre i els contactes i influències detectables en aquest tipus d'habitatge entre el món hel·lenístic i el món romà.
- Organització d'actes propis tant per fomentar l'estudi i la recerca en aquest àmbit com per facilitar la transferència d'informació als especialistes en arqueologia. Enguany s'ha celebrat la I Jornada d'Estudis en Història i Arqueologia de Grècia sobre el tema «La redefinició de la polis, del s. IV aC a

l'hel·lenisme: estructures polítiques, pràctiques religioses, representacions simbòliques». L'acte, realitzat a la seu de l'ICAC el 7 de juliol, va comptar amb la intervenció d'estudiosos de les universitats de Princeton, Basilea, la UB i la URV, i amb l'assistència d'especialistes en filologia, història i arqueologia clàssiques de diverses universitats catalanes.

- Coordinació d'actes organitzats conjuntament per l'ICAC i altres institucions de l'àmbit de la filologia. El 2005 l'ICAC va participar en l'organització d'una exposició sobre «El món dels palimpsests», procedent de la Universitat de Saragossa i presentada al Museu d'Història de la Ciutat. També es va iniciar una col·laboració amb la Societat Catalana d'Estudis Clàssics (IEC) i el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, que ha de donar els seus primers fruits el febrer del 2006 amb la celebració d'un seminari sobre les vil·les romanes del Camp de Tarragona.
- Participació en les tasques de docència avançada portades a terme per l'ICAC, en el marc del Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica, amb l'assignatura Fonts escrites i iconogràfiques per a l'estudi de la ciutat antiga, així com en les tasques de (co)tutorització d'alumnes en la realització de les tasques d'iniciació a la recerca.

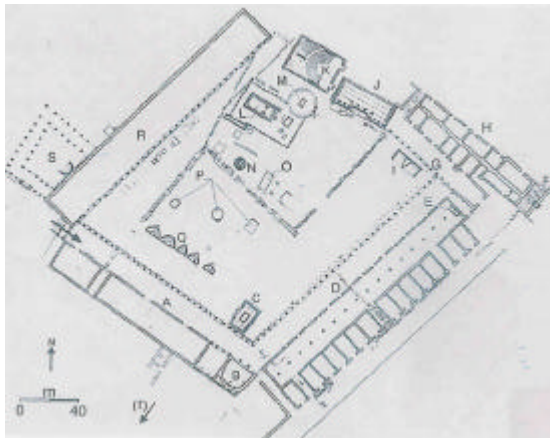
Els Programes Transversals, a banda de col·laborar en projectes propis de l'Institut, també treballen en projectes generats des dels mateixos programes. Actualment, hi ha dos projectes procedents dels programes. El primer, «Avaluació de la prospecció geofísica en jaciments arqueològics catalans», dirigit pel Dr. Cèsar Carreras, abraça dos dels programes transversals: Mètodes i tècniques de les ciències experimentals aplicades a l'Arqueologia Clàssica i Tecnologies de la Informació i la Comunicació aplicades a l'Arqueologia Clàssica. I el segon, anomenat «Culte i organització de l'espai a la ciutat antiga: Afrodita/Venus en les fonts textuais i iconogràfiques», dirigit pel Dr. Jesús Carruesco, es treballa des del programa Arqueologia Clàssica i Ciències de l'Antiguitat. Fonts textuais, epigrafia i numismàtica.

Títol del projecte	AVALUACIÓ DE LA PROSPECCIÓ GEOFÍSICA EN JACIMENTS ARQUEOLÒGICS CATALANS
Programa Transversal	Mètodes i tècniques de les ciències experimentals aplicades a l'Arqueologia clàssica i Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) aplicades a l'Arqueologia Clàssica
Investigador responsable	Cèsar Carreras (UOC – ICAC)
Investigadors col·laboradors	Paula Brito Schimmel (UB), Pau de Soto (ICAC)
Breu descripció	El projecte es proposa aplicar tècniques de prospecció geofísica per a la caracterització de jaciments arqueològics (resistivitat, magnetometria, tomografia i GPR), amb l'objectiu d'avaluar i sistematitzar la potencialitat d'aquestes tècniques, així com procurar la millora de la seva anàlisi a partir de programes de filtratge.
Activitat realitzada el 2005	El projecte s'ha iniciat amb l'elaboració de dos convenis, un amb la Universitat de Southampton i un altre amb la Universitat de Barcelona. A part, s'ha estat fent treball de camp amb l'empresa Sot.

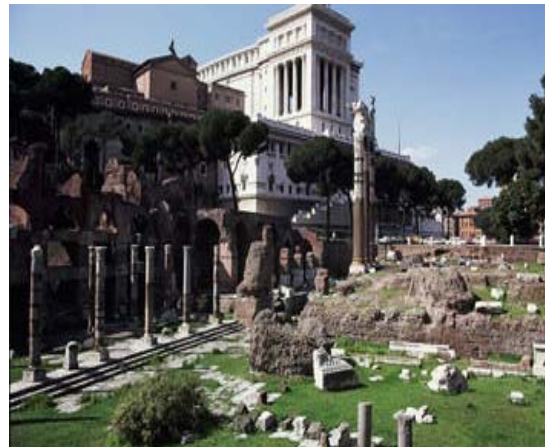
Data d'inici	Setembre 2005
Data prevista de finalització	2007
 Resistivitat a Madinat Azahara (Còrdova). Desembre del 1996	 Magnetometria a Madinat Azahara (Còrdova). Desembre del 1996

Títol del projecte	CULTE I ORGANITZACIÓ DE L'ESPai A LA CIUTAT ANTIGA: AFRODITA/VENUS EN LES FONTS TEXTUALS I ICONOGRÀFIQUES
Programa Transversal	Arqueologia Clàssica i Ciències de l'Antiguitat. Fonts textuals, epigrafia i numismàtica
Investigador responsable	Jesús Carruesco (ICAC, URV)
Investigadors col·laboradors	Antoni González Senmartí (URV) Josep Maria Escolà (UAB)
Breu descripció	L'objectiu d'aquest projecte de recerca és l'estudi del culte Afrodita/Venus a la ciutat grega i romana des de la perspectiva de l'organització de l'espai urbà, suburbà i extraurbà. A partir de la recopilació i estudi de les fonts textuals i iconogràfiques i la confrontació d'aquestes amb les dades aportades per l'arqueologia, s'estudiaran determinats casos representatius, escollits i delimitats en funció d'un àmbit d'acció, espai geogràfic i període cronològic específics en cada cas.
Activitat realitzada el 2005	L'estudi s'ha centrat en el fenomen de l'anomenada «Afrodita dels magistrats», conegut per un grup nombrós d'inscripcions dedicatòries adreçades a aquesta divinitat per diversos col·legis de magistrats a la sortida del càrrec, en un àmbit geogràfic i cronològic extens, que abasta totes les zones de la Mediterrània oriental i va del s. IV aC al II dC. En el marc del projecte, interessat per la funció de les pràctiques religioses i els santuaris en la definició i organització de l'espai a la ciutat antiga, s'ha analitzat la projecció topogràfica d'aquest culte en l'àmbit de l'àgora, situant Afrodita en relació amb altres déus que, sota l'advocació <i>Agoraios</i> , defineixen aquest espai central de la <i>polis</i> tot articulant les activitats econòmiques

	i comercials amb l'acció institucional o/i política. S'ha prestat especial atenció a les àgores de Tasos, en relació amb la zona del «passatge dels <i>teoroi</i>», d'elevat valor simbòlic, i de Cirene, en relació amb els <i>nomophylakes</i> i les remodelacions implementades per August. Un primer resultat d'aquesta investigació es va presentar en la I Jornada d'Estudi sobre Arqueologia de Grècia, organitzada a l'ICAC el 7 de juliol de 2005, i està prevista la seva publicació en un volum que aplegarà les intervencions d'aquesta i la segona jornada que s'organitzarà el 2006. També s'ha iniciat l'exploració de la possible influència d'aquesta associació d'Afrodita amb l'àgora, una característica del món hel·lenístic, sobre el món romà, amb la presència de Venus en el fòrum sota diverses formes (santuari de Venus Cloacina al Fòrum Romà, temple de Venus Genetrix al Fòrum de Cèsar).
Data d'inici	2005
Data prevista de finalització	2006

Àgora de Tasos. F: passatge dels *theoroi*,
lloc de trobada de les inscripcions de
magistrats a Afrodita

Fòrum de Cèsar.
Temple de Venus Genetrix

Fòrum Romanum.
Santuari de Venus Cloacina

Àgora de Cirene.
Zona on s'han trobat les dedicatòries

Activitats dins d'aquest Programa Transversal en col·laboració amb altres institucions

Participació del Dr. Jesús Carruesco (ICAC) en el projecte sobre els papirs no literaris d'Oxirinc i la seva aportació al coneixement del jaciment, dirigit per Josep Padró (UB) i titulat «Aspectos de la religión y el culto funerario en Oxirinto (Egipto)», finançat per la Direcció General de Ciència i Tecnologia (2004-2007). En el projecte també hi participen el Dr. Antoni González Senmartí (URV – ICAC) i la Dra. Eva Subías (URV).

2.3 Tesis doctorals i altre treballs de recerca predoctorals

TESIS DOCTORALS PRESENTADES

- **ESTUDI ARQUEOLÒGIC DEL PAISATGE I DE L'ORGANITZACIÓ TERRITORIAL DE LA CATALUNYA INTERIOR EN ÈPOCA ROMANA, dirigida pel Dr. Josep Guitart i presentada per la Sra. Esther Rodrigo Requena. Universitat Autònoma de Barcelona, 18 de novembre**

Aquest treball doctoral forma part d'un projecte més extens centrat en la romanització a la Catalunya Interior, dirigit pels doctors Josep Guitart i Joaquim Pera, i que s'ha centrat principalment en la ciutat de *Iesso*. L'interès pels estudis de territori i la seva evolució històrica ens va portar a plantejar una investigació sobre l'ordenació de l'*ager* de *Iesso* i la seva evolució. Els primers estadis de la investigació es van concretar en un primer treball de recerca que va servir per familiaritzar-nos tant amb la metodologia dels estudis arqueomorfològics, com per fer els primers treballs de camp i prendre contacte amb el territori. La tesi doctoral suposa l'aprofundiment en les línies d'investigació iniciades en aquell primer estudi i un intent d'elaboració de l'evolució del territori de *Iesso*, o almenys de la part que va ser objecte d'una operació cadastral, des d'època ibèrica fins al Baix Imperi.

Aquest treball està dividit en dues parts clarament diferenciades. La primera és un recull sobre la gènesi i el desenvolupament dels diversos corrents que avui constitueixen l'arqueologia del paisatge. Hem revisat les «escoles» i corrents més importants als països o zones on aquests plantejaments han penetrat més profundament.

Hem dedicat una especial atenció a la producció científica sobre aquests temes a l'Estat espanyol. En primer lloc, perquè la recerca realitzada a Catalunya apareix molt lligada als corrents científics que s'han desenvolupat a la resta de l'Estat. En segon lloc, perquè els estudis sobre el territori de ciutats romanes de l'Estat ens podien servir de mostrar de casos paral·lels per a la nostra recerca. El fet que en època antiga la província tarraconense englobés un conjunt de territoris que anaven des de Catalunya fins a Galícia, fa que en aquesta zona es puguin donar una sèrie d'esdeveniments que afecten de la mateixa manera diferents territoris.

La segona part està dedicada pròpiament a l'estudi arqueomorfològic de la ciutat romana de *Iesso*, i és la que evidentment constitueix el cos central de la tesi doctoral. En primer lloc, fem una petita presentació d'aquest territori des del punt de vista físic, ja que ens sembla necessari intentar donar les característiques que permetin definir, fins on sigui possible, el potencial agrícola de la zona ocupada per la possible centuriació. A continuació, entrem en el que és l'objecte del nostre estudi amb una introducció sobre la metodologia emprada. La darrera part del treball, que també és la més extensa, la dediquem a l'estudi arqueomorfològic i a l'estudi de les restes arqueològiques que estan en relació amb la centuriació de *Iesso*. L'estudi arqueomorfològic ha estat ampliat, amb la consulta dels fons documentals disponibles que podien proporcionar informació sobre la xarxa viària. Així mateix, la informació sobre

els jaciments ha estat reelaborada a partir de la revisió de tots els materials disponibles i la prospecció de tots els assentaments.

En darrer lloc, amb totes les dades disponibles, dediquem l'últim capítol a bastir les conclusions que hem pogut establir a partir de totes les dades que hem treballat. Les dades obtingudes permeten caracteritzar i descriure des de l'arqueologia l'evolució d'aquest territori des del període ibèric ple fins als darrers segles de la dominació romana.

TESIS DOCTORALS EN CURS

- **L'ARQUITECTURA PRIVADA URBANA EN EL *CONVENTUS TARRACONENSIS***

Ada Cortès i Vicente

Durant el 2005 s'ha iniciat el treball d'investigació ampliant els coneixements d'aquest tipus d'arquitectura, i procedint a l'estudi dels exemples concrets que aporta l'arqueologia en aquest territori.

S'ha iniciat el recull i l'estudi bibliogràfic d'urbanisme domèstic en el context de les ciutats d'època romana en el *Conventus Tarraconensis*. L'estudi bibliogràfic no s'ha centrat exclusivament en aquest context, també s'ha fet un recorregut per Hispània, les províncies occidentals i l'Imperi romà en general. Aquest estudi ha estat essencial per començar a establir una confrontació de models i tipologies. Els aspectes que s'han estat treballant a la tesi no només s'han centrat en elements arqueològics i urbanístics, sinó també històrics i socials, estudiant la vida quotidiana i el desenvolupament econòmic que es dona al voltant d'una *domus* en època romana. S'ha iniciat, al mateix temps, un catàleg acurat de totes les cases urbanes del nord-est de la *Tarraconense*, posant el dia l'estat actual de la recerca, amb una revisió de tots els exemples que aporta el territori i, en cas necessari, reinterpretant-los.

Amb una estada a Nàpols (Pompeia i Herculà), s'han iniciat contactes amb el departament *Di studio delle componenti culturali del territorio* de la Seconda Università degli studi di Napoli, per comptar amb més elements de crítica en arqueologia d'arquitectura domèstica romana.

Tablinum de la casa del carrer de Lladó, 1, Badalona

Fresc al jardí de la Casa dei Ceii amb representació d'un paisatge nilòtic

- **ARQUITECTURA CRISTIANA DE LES ILLES BALEARS (SEGLES IV-X)**

Sílvia Alcaide González

Actualment, les illes Balears tenen el percentatge relatiu més alt d'esglésies rurals dels segles IV-X dels territoris hispans: a dia d'avui han estat excavades, almenys parcialment, vuit basíliques rurals i se'n pressuposa l'existència d'altres a partir de la recuperació de materials en superfície. Aquesta arquitectura presenta problemes d'interpretació que dificulten l'anàlisi de l'organització i recorreguts litúrgics al seu interior, així com l'estudi comparatiu amb l'arquitectura cristiana d'altres regions mediterrànies.

Els objectius d'aquest treball d'investigació són fer una revisió arqueològica-arquitectònica que integri l'estudi de tota la documentació arqueològica referent a aquestes esglésies, així com les estructures que les envolten (arquitectònica, decorativa, moble, etc.) i la seva integració en el territori (nuclis d'hàbitat, vies de comunicació, etc.).

- **ESTUDI DE CARBONERES I ESTRUCTURES RAMADERES ANTIGUES I ALTMEIEVALS A LA VALL DE LA VANSA (LA VANSA I FÓRNOLS I JOSA I TUIXÉN, SERRALADA DEL CADÍ) I LA VALL DEL MADRIU (ANDORRA) A TRAVÉS DE L'ANÀLISI ANTRACOLÒGICA**
Itxaso Euba Rementería

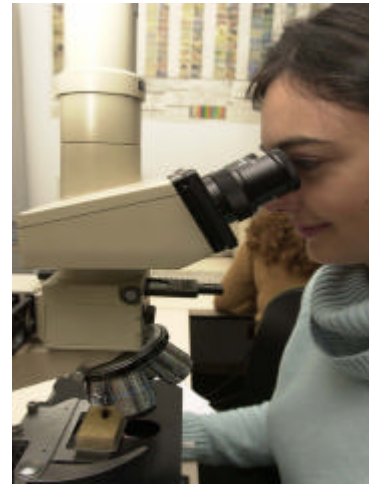
Aquest treball es basa en l'anàlisi antracològica dels carbons recollits a les excavacions realitzades en les campanyes dels anys 2004 i 2005. L'estudi es troba emmarcat en un projecte multidisciplinari dirigit per Josep Maria Palet (ICAC) i Santiago Riera (UB). El projecte s'anomena «Ocupació del sòl i formes de paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'antiguitat a l'època medieval» i es troba en un marc més general denominat «Romanització i gestió dels espais de muntanya».

Les zones d'estudi són dues: la primera se situa a la serralada del Cadí, a la comarca de l'Alt Urgell, a les poblacions de la Vansa i Fòrnols, i Josa i Tuixén. La segona es troba a Andorra, a la vall del Madriu, a la zona d'Escaldes-Engordany. Les estructures estudiades són carboneres, estructures ramaderes del tipus orris, tancats o bé cabanyes de pastor i forns per a la transformació del metall.

El mètode antracològic es pot dividir en tres fases. En primer lloc, hi ha la recollida de les mostres. Els carbons es poden recollir a mà, per garbellat en sec, per garbellat amb aigua o per flotació. Un cop recuperades les restes de carbó, cadascuna es fragmenta manualment per observar-ne els tres plans anatòmics (transversal, tangencial i radial). Això permet, amb l'ajuda d'un atlas d'anatomia de la fusta i una bona col·lecció de referència, la seva

identificació taxonòmica. L'observació es fa amb un microscopi de llum reflectida de 100, 200 i 500 augments. Una vegada identificades les restes, se'n fa la quantificació per pes o unitat i així s'obté una informació estadística dels taxons que hi apareixen. Finalment, l'estudi es complementa amb una recerca bibliogràfica i arxivística que ha de permetre contextualitzar els resultats obtinguts dins el conjunt del projecte principal. L'estudi antracològic permetrà obtenir la informació sobre la vegetació de cada sondeig o excavació on es van recollir les mostres. Així, coneixerem l'evolució de la vegetació al llarg del temps.

D'una banda, ens donarà informació sobre l'ús de la fusta en activitats com l'alimentació dels animals, la construcció d'estructures i fabricació d'eines. I de l'altra, coneixerem el seu ús com a combustible per als forns de transformació del ferro o a les carboneres. Finalment, els carbons també ens permetran dur a terme un estudi dendrocronològic i veure els canvis climàtics al llarg de la cronologia de les estructures estudiades.

**TREBALLS D'INVESTIGACIÓ DEL PROGRAMA DE DOCTORAT I OBTENCIÓ DEL
DIPLOMA D'ESTUDIS AVANÇATS (DEA)**

- **Treball de recerca ARQUITECTURA CRISTIANA DE LAS ISLAS BALEARES: MOBILIARIO LITÚRGICO BALEAR. CATÁLOGO Y ESTUDIO DE LOS MATERIALES (SIGLOS IV-X), dirigit per la Dra. G. Ripoll i el Dr. M. A. Cau i presentat per Sílvia Alcaide González (becària de l'ICAC). Universitat de Barcelona, 18 d'octubre**

L'estudi monogràfic realitzat constitueix un capítol d'una tesi doctoral en curs que té per títol «Arquitectura cristiana de las islas Baleares (siglos IV-X)». La catalogació i estudi del mobiliari i els objectes d'ornamentació i utensilis de l'església s'inclou en l'anàlisi dels materials que formen part de l'estratigrafia arquitectònica i arqueològica de les esglésies tardanes de les illes Balears, com a indicadors cronològics relatius i funcionals. A més, aquest material procedeix, en part, d'excavacions antigues i restava pendent un estudi conjunt. Al catàleg s'hi inclouen també troballes en superfície, com a probables indicadors de la presència d'un edifici de culte.

Motlle de creu pectoral. Pertany a la col·lecció de Mossèn Aguiló, del Museu d'Història de Manacor (Mallorca)

Pilars d'es cap d'es Port (Fornells, Menorca).
Foto: Pere de Palol, 1982.

TREBALLS DE RECERCA DE DOCTORAT EN CURS EL 2005
DELS BECARIS PREDOCTORALS DE L'ICAC

- **DOMUS I VILLAE A LA TARRACONESA MEDITERRÀNIA ENTRE ELS SEGLES I AC I II DC, A PARTIR DE LES RECENTS TROBALLES A BAETULO**
Victòria Cantarellas

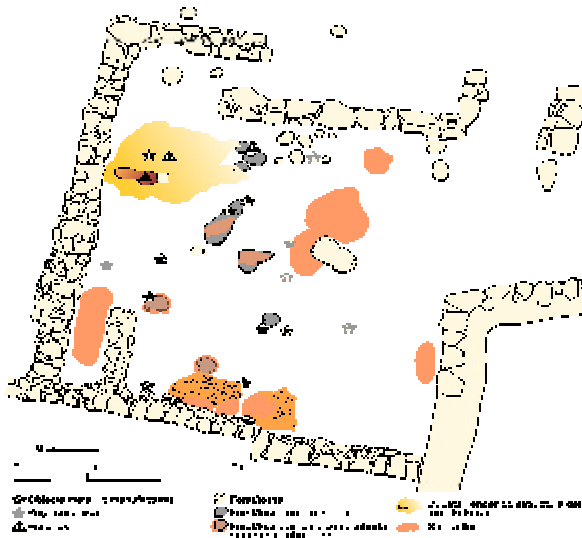

L'objectiu d'aquest projecte és l'estudi de dues *domus* ubicades a la ciutat romana de *Baetulo* (Badalona) i enquadrar-les en un marc més general, en el coneixement de les cases romanes en el *Conventus Tarraconensis* i, per extensió, fer una comparació amb altres indrets de l'Imperi romà. Aquest 2005 s'ha fet, en part, la redacció de la casa 1, amb l'elaboració i composició de la planimetria sobre la història de la investigació de la casa 1, en què s'indiquen les successives fases d'intervencions arqueològiques que hi ha hagut amb les troballes corresponents, i, finalment, s'ha iniciat l'estudi de la casa 2.

Excavació de l'any 1992.
Lacus del peristil, possiblement de la casa 1

- **ESTUDI ARQUEOMETAL·LÚRGIC DEL SERRAT DELS TRES HEREUS (CASSERRES, BERGUEDÀ)**
Núria Morell

Dins el marc del projecte d'excavació i difusió del jaciment arqueològic del Serrat dels Tres Hereus, i donada l'excepcionalitat tant de les troballes d'objectes metàl·lics com de les restes d'estructures de combustió relacionades amb el seu treball, s'està duent a terme un estudi monogràfic de la metal·lúrgia durant l'antiguitat al jaciment. L'estudi se centra no només en els aspectes tipològics i funcionals, sinó que incideix també en els aspectes tecnològics i en les implicacions socials.

Estructures i distribució dels materials arqueològics del taller metal·lúrgic, s. I aC. Àmbit II, zona 1, Serrat dels Tres Hereus

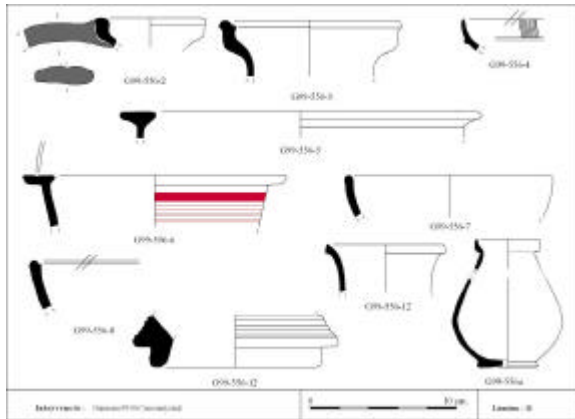

Reconstrucció hipotètica d'un cubell de fusta a partir dels elements metàl·lics, s. VI- VIII dC. Serrat dels Tres Hereus

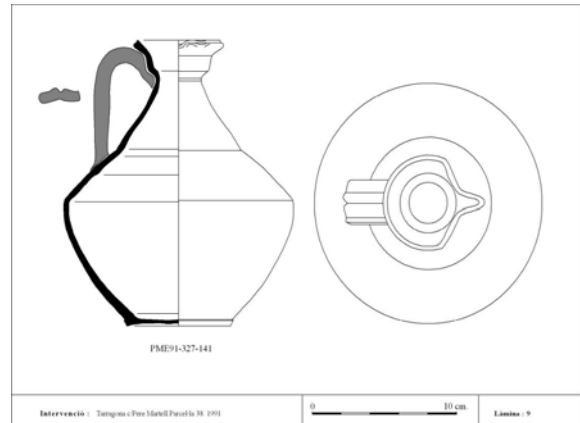
- **ESTUDI COMPARATIU DE MATERIALS CONTEXTUALITZATS ALS SEGLES I I V dC ALS JACIMENTS DE TARRAGONA I GUISSONA**
Arnau Fernàndez Trullén

L'objectiu és comparar dos contextos estratigràfics molt concrets de les ciutats romanes de Tarragona i Guissona durant el segle I dC. Es tracta de comparar una ciutat d'interior i una de costa a través de dipòsits de material ceràmic del mateix context cronològic i similars pel que fa a la seva ubicació. L'objectiu és veure les diferències entre les dues ciutats pel que fa al material de rebuig.

L'estudi se centrarà sobretot en el paper de la producció local en relació amb les importacions en dos contextos ben definits com són una capital provincial de costa i una ciutat d'interior. Posteriorment, s'ampliarà amb la comparació entre aquests contextos i el conjunt de materials que circulen pel Mediterrani occidental en el mateix marc cronològic, per tal de determinar-ne tant les coincidències com les absències, fet que pot aportar més informació respecte a la producció local i el comerç mediterrani durant l'Alt Imperi.

Dibuixos de ceràmica localitzada a Ilesso
(Guissona, la Segarra)

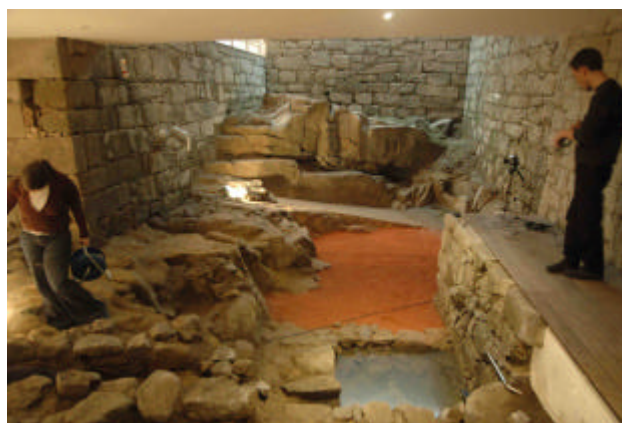

Dibuixos de ceràmica localitzada
a Tarragona

- **SANTUARIS RUPESTRES I DIVINITATS AQUÀTIQUES: A FONTE DO ÍDOLO DE BRACARA AUGUSTA (BRAGA, PORTUGAL)**

Ana Garrido Elena

La base del treball és Fonte do Ídolo, un santuari d'època romana situat a l'antiga *Bracara Augusta* (actual Braga, Portugal). Aquest any, la feina ha consistit a fer una revisió i una valoració del tema a partir de les fonts documentals, i aprofundir en el context arqueològic de l'entorn del monument, gràcies a les últimes intervencions realitzades l'any 2003 i que van aportar una gran quantitat d'informació, inèdita fins al moment. A més, s'ha tornat a dibuixar la roca granítica on hi ha les escultures i els epígrafs, i s'ha fet també una nova interpretació arquitectònica que emmarca aquestes figures amb les seves inscripcions.

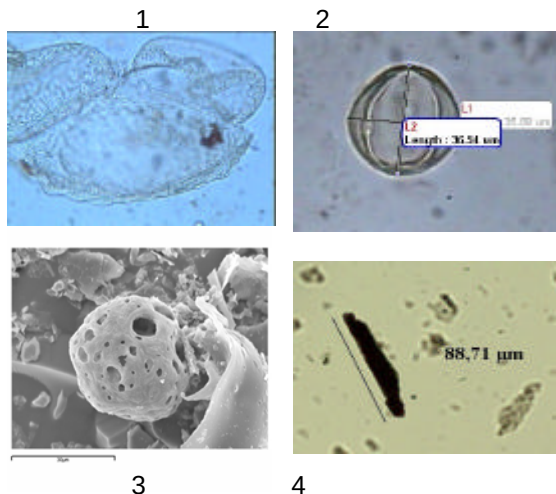
Vista general de la Fonte do Ídolo

- **EVOLUCIÓ DEL PAISATGE A LA VALL DEL MADRIU – PERAFITA (ANDORRA) A PARTIR DE L'ESTUDI POL·LÍNIC DE L'ESTANY BLAU**
Ana Ejarque Montolio

Fruit del procés formatiu en palinologia, es va iniciar el juny del 2005 l'anàlisi palinològica de la seqüència lacustre de l'estany Blau (Vall del Madriu, Andorra). Aquest testimoni cobreix aproximadament els darrers 2000 anys i el seu estudi palinològic permetrà establir l'evolució paleoambiental, les diferents activitats humanes i el seu impacte en aquest espai d'alta muntanya de l'antiguitat als nostres dies. La totalitat del testimoni ha estat analitzat químicament i s'està procedint a la identificació i quantificació de pol·lens i espores fòssils mitjançant microscopi òptic de llum transmesa. Juntament amb aquesta tasca s'ha dut a terme una anàlisi específica de les mostres per tal de concentrar els microcarbons presents en el testimoni. La quantificació dels microcarbons, en curs, ens mostrarà la freqüència i evolució dels incendis a la vall del Madriu en el passat.

Sondeig a
l'estany Blau

Micropartícules estudiades a l'estany Blau:

- 1: Pol·len d'avet / 2: Pol·len de vinya
3 i 4: Partícula carbonosa i microcarbó,
indicadors d'incendis

- **ESTRATIGRAFIA D'UN CARDO MINOR DE LA CIUTAT ROMANA DE ILESSO (GUISONA, LA SEGARRA)**

Núria Romaní Sala

L'objectiu és descriure l'estratigrafia d'un dels elements de la xarxa viària de la ciutat de Ilesso a partir de la informació obtinguda durant els quatre anys de campanya arqueològica que s'hi han dut a terme. El carrer, que discorre paral·lel al *cardo maximo*, consta de diferents paviments, reparacions i recreixements que ofereixen una complexitat estratigràfica molt interessant per al seu estudi. Així mateix, la via també presenta diversos sistemes de distribució i evacuació d'aigües, que també seran objecte de recerca. L'anàlisi del *cardo minor* permetrà conèixer més profundament l'entramat vial urbà i entendre la relació d'aquest amb els edificis que l'envolten, un dels quals és el recinte termal públic de la ciutat. Un cop fixada de forma rigorosa la cronologia i la formació de la via es passarà a comparar-la amb d'altres en el marc peninsular o fins i tot europeu, i s'intentaran establir uns patrons de formació genèrics, amb els quals ens iniciarem en una temàtica força desconeguda en el camp de l'urbanisme romà.

Canonada i peça de plom

Vista aèria del carrer

- **ESTUDI DE LES XARXES DE COMERÇ A LA CATALUNYA D'ÈPOCA D'AUGUST**

Pau de Soto Cañamares

Es tracta de l'anàlisi macroeconòmica de les rutes comercials en el territori català en època romana, centrada sobretot en el segle I aC. Dins d'aquest estudi, es faran diversos treballs, com l'actualització de la xarxa viària romana, el coneixement de la qual ha avançat considerablement en les últimes dècades i que encara no ha donat lloc a cap tipus de treball de síntesi. També s'analitzarà la xarxa fluvial navegable en aquest període històric, alhora que en col·laboració amb el CASC s'estudiaran les rutes marítimes, els ports i els derelictes relatius a la geografia romana catalana. Aquest 2005 s'ha finalitzat una part important de l'estudi, tot i que encara se n'ha de fer una correcció acurada i una millora de l'apartat gràfic que es durà a terme durant el 2006, i que ha consistit en la fixació d'una possible xarxa viària d'època romana en el territori de l'actual Catalunya. Fruit d'aquest estudi, s'ha presentat un article, actualment en procés d'edició, realitzat conjuntament amb el tutor del treball, el Dr. C. Carreras (UOC/ICAC).

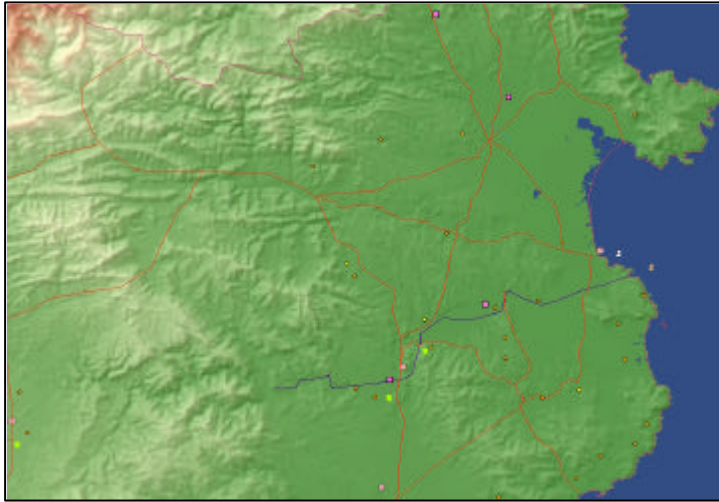

Fig.1. Mapa amb la representació de la xarxa viària romana (vermell) de l'extrem nord-oriental de la península Ibèrica amb les *mansiones* (rosa) i mil·liaris (verd) de la zona.

- **L'EVOLUCIÓ DE L'ARQUITECTURA DE VOLTES I DELS SISTEMES CONSTRUCTIUS DE LA BAIXA ANTIGUITAT A L'ALTA EDAT MITJANA**

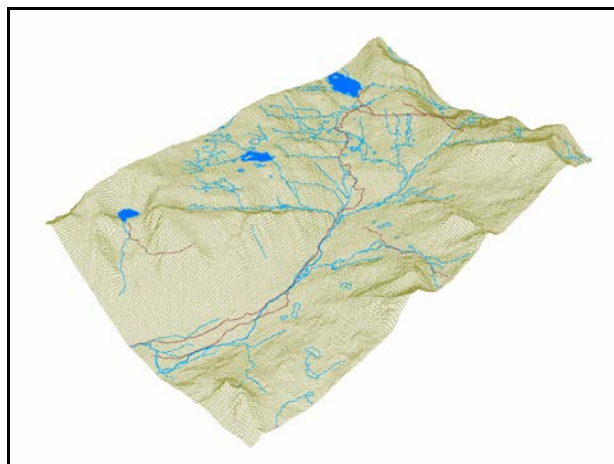
Òscar Martín Vielba

Aquest estudi pretén analitzar els aspectes tècnics, funcionals, ideològics i socials, dels edificis i construccions en volta de la baixa Antiguitat, així com la pervivència de les diferents tècniques i tradicions constructives romanes durant l'Alta Edat Mitjana. Les denominades invasions bàrbares són moviments de població sense una forta tradició constructiva pròpia, de forma que és lògic pensar que l'empremta clàssica i les posteriors formes de fer tradicionals són els elements estructurals sobre els quals hem d'entendre el trànsit cap a l'arquitectura de l'alta Edat Mitjana. D'aquesta manera, es pretén destacar la importància dels processos evolutius propis, sense obviar els possibles transvasaments culturals que poden produir la incorporació de manifestacions arquitectòniques pròpies de societats allunyades en l'espai. Si tenim en compte que, en l'àmbit de la tècnica constructiva, les contínues innovacions i canvis es produeixen dins uns fenòmens de transició, podem pensar que les successives construccions mantenen uns certs vincles tècnics, espacials, decoratius, funcionals i ideològics amb els seus immediats predecessors. Aquest és un tema d'estudi a treballar d'una forma àmplia i orgànica, analitzant tant els aspectes purament tècnics, propis de la ciència arquitectònica, com les complexes relacions culturals, funcionals, ideològiques i socials de l'arquitectura dins les societats de l'antiguitat.

- **APLICACIÓ DE SISTEMES GIS I TELEDETECCIÓ A L'ESTUDI DEL PAISATGE ARQUEOLÒGIC**

Hèctor Aleix Orengo Romeu

L'adveniment de les noves tecnologies informàtiques i la seva implementació a l'anàlisi arqueopaisatgística planteja encara grans dubtes. El fort increment en la disponibilitat de documents cartogràfics digitals, com ara les imatges de satèl·lit multibanda, planteja un repte als arqueòlegs del paisatge. Quina és la utilitat d'aquestes noves dades? Fins a quin punt poden ajudar en la interpretació i anàlisi de paisatges culturals? En aquest treball de recerca, tant programes SIG (Sistemes d'Informació Geogràfica) com programes CAD (Computer Aided Design) com fotogramètrics de processament d'imatge digital seran emprats per tal de desenvolupar tècniques aplicables a l'anàlisi del paisatge arqueològic de l'*Ager Tarraconensis*. En aquest treball es potenciarà el treball en un entorn 3D, considerant que amb la creació de representacions més realistes del paisatge es pot millorar la interpretació de la complexa relació de l'home i el medi. Es tracta, doncs, de la utilització de tècniques d'elaboració de cartografia, que ajudaran en un dels objectius fonamentals del projecte d'estudi del paisatge de l'*Ager Tarraconensis*: l'elaboració de mapes temàtics i diacrònics, a partir dels quals poder aprofundir en els aspectes de la història econòmica, social i política de la regió, així com de geografia humana.

Model de malla 3D de la vall del Madriu

- **ESTUDI ZOOARQUEOLÒGIC D'UNA CIUTAT ROMANA: L'EXEMPLE DE LA CIUTAT DE ILESSO (GUISONA, LA SEGARRA)**

Núria Padrós Font

Aquest treball estarà centrat en l'estudi de l'arqueofauna. Les tasques de treball aniran orientades a realitzar estudis sistemàtics en extensió de la fauna de la ciutat romana de Ilesso per tal d'obtenir una sèrie de seqüències referencials que en un futur permetin fer un estudi comparatiu de l'arqueofauna en diversos jaciments del territori català. Les pràctiques de la beca BIR de l'any 2006 serviran per realitzar diversos estudis arqueofaunístics de jaciments que

exemplifiquin diferents contextos geogràfics; seria molt interessant poder comparar el model de Guissona amb el d'altres ciutats romanes de Catalunya ubicades en zones geogràfiques antagòniques (interior-costa, plana-muntanya) o bé amb d'altres tipus d'explotació com ara les *villae*.

Estudis osteomètrics
de la UAM

Fauna de la UE 3455 de Iesso

- **CAN TACÓ I EL SEU ENTORN. ESTUDI ARQUEOLÒGIC I TERRITORIAL**
Marta Flórez Santasusana

Aquest estudi, emmarcat en el projecte de recerca *El jaciment romà de Can Tacó i el seu entorn (Montmeló-Montornès del Vallès, Vallès Oriental)*, té previst centrar-se en l'estudi territorial a la zona del Baix Vallès Oriental, amb l'objectiu de desenvolupar una investigació sobre el poblament rural que afectarà aproximadament 24 municipis. La investigació cercarà l'establiment d'una cronologia actualitzada del poblament rural en aquesta zona, des

d'època ibèrica fins a època altmedieval (segle VII aC a VII dC), i el desenvolupament d'una tipologia en les formes d'assentament, tenint en compte la funció, l'ús, les aglomeracions poblacionals, etc. de les estructures que s'estudien. El treball presentarà una proposta cronològica actualitzada de la dinàmica poblacional de la zona, així com una tipologia de les formes identificades i estudiades en el poblament rural del Baix Vallès Oriental. La informació serà processada en un SIG.

ACTIVITATS DE FORMACIÓ AVANÇADA I DE DIFUSIÓ

3

ACTIVITATS DE FORMACIÓ AVANÇADA I DE DIFUSIÓ

3.1 Doctorat interuniversitari en arqueologia clàssica Biennis 2004-06 i 2005-07

Conscients de la necessitat de coordinar esforços per a la formació de nous investigadors, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica han finalitzat amb èxit el curs acadèmic 2004-2005 (vegeu la Memòria d'Activitats del 2004) del doctorat interuniversitari en Arqueologia Clàssica i n'han iniciat el següent, el que comprèn el bienni 2005-07.

L'objectiu d'aquest programa de doctorat és presentar, des d'una perspectiva interdisciplinària, la innovació teòrica i el desenvolupament de nous programes i estratègies de recerca en aquest camp del coneixement. El programa compta amb professorat de reconegut prestigi de diverses universitats europees que imparteix docència sobre temes monogràfics dels cursos i seminaris del programa.

DEPARTAMENTS I CENTRES PARTICIPANTS

- Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana (UAB)
- Departament d'Art (UAB)
- Departament d'Història, Història de l'Art i Geografia (URV)
- Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC)

CURSOS I SEMINARIS

- Arqueologia de l'arquitectura. L'exemple de les províncies orientals
- Arqueologia del territori i de la ciutat antiga
- Materials i comerç en època tardorepublicana i imperial
- Escultura i arquitectura tardoromana. Tècniques i tallers. Iconografia
- L'urbanisme romà a la Itàlia antiga i a Hispània: de la conquesta a August
- L'arqueologia del paisatge i els períodes històrics. Les províncies occidentals
- Interaccions entre el món indígena i el món romà a l'Europa occidental. Noves perspectives
- Iconografia en els espais públics a les ciutats romanes
- Models de poblament i urbanisme en època ibèrica en el nord-est peninsular
- Paisatges antics i estructures rurals en la Península Ibèrica
- Mitologia, text i vida privada en la pintura mural romana
- Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) aplicades a l'arqueologia clàssica
- Fonts textuais i iconogràfiques en l'estudi de la ciutat antiga
- Arqueologia de la ciutat romana. Fòrum i edificis públics: de la funcionalitat a les tipologies
- L'arqueologia del paisatge i els períodes històrics. Estudis microregionals
- Comerç de ceràmiques gregues en el Mediterrani centrocidental: segles V-IV aC
- La pintura romana en el context provincial

PROFESSORAT

- Paolo Sommella (Universitat de Roma, La Sapienza)
- Philippe Leveau (Universitat de Provença)
- Barry W. Cunliffe (Universitat d'Oxford)
- Walter Trillmich, Tillo Ulbert (Institut Arqueològic Alemanya)
- Jean-Charles Balty (Université de Paris-Sorbonne, França)
- Francesco D'Andria (Università di Lecce, Itàlia)
- Renate Thomas (Universitat de Colònia, Alemanya)
- Frédéric Trément (Maison des Sciences de l'Homme. Clermont-Ferrand, França)
- Cèsar Carreras (UOC)
- Carmen Guiral (Universidad Nacional de Educación a Distancia - UNED)
- Ricardo Mar, Eva Subías, Jesús Carruesco, Jordi Diloli (URV)
- Joan Gómez Pallarès, Isabel Rodà, Montserrat Claveria, Eva M. Koppel, Isabel Rodà, Alberto Prieto, Oriol Olesti (UAB)
- Mercè Roca (UB)
- Josep Guitart, Josep Maria Macias, Josep Maria Palet, Jordi Principal, Carme Belarte (ICAC)

CONEIXEMENTS I HABILITATS QUE PODEN ADQUIRIR ELS ALUMNES

- Coneixements en Arqueologia Clàssica
- Gestió infogràfica de documentació arquitectònica
- Elaboració de projectes d'investigació
- Aplicacions de l'arqueomorfologia, carto i fotointerpretació, prospeccions intensives, arqueologia espacial i estudis paleoambientals
- Coneixement sobre les formes d'organització dels territoris a l'Antiguitat
- Aplicacions dels Sistemes d'Informació Geogràfica
- Coneixement de la cadena operativa ceràmica i familiarització amb les principals tècniques analítiques
- Coneixement de programes per a l'obtenció, anàlisi i difusió de dades arqueològiques
- Recull, classificació i interpretació de dades textuais i la seva confrontació amb dades arqueològiques

Crèdits

Aquest programa de doctorat consta de 32 crèdits, 20 de docència i 12 del treball de recerca, distribuïts en un període de dos anys, dels quals un mínim de 9 s'han de cursar a l'ICAC i la resta en qualsevol de les institucions que participen en el programa. Els cursos s'imparteixen en horaris concentrats a les aules de la UAB, la URV i l'ICAC.

Titulacions d'accés

Llicenciats en Història, Història de l'Art, Humanitats o altres títols superiors universitaris equivalents.

ALUMNES MATRICULATS AL DOCTORAT INTERUNIVERSITARI EN ARQUEOLOGIA CLÀSSICA UAB - URV- ICAC CURS 2004-2005	
Universitat de procedència	Nombre de matriculats
Universitat de Barcelona	2
Universitat Autònoma de Barcelona	3
Universitat Rovira i Virgili	6
Universitat Pompeu Fabra	1
Universitat de València	2
Universidad Autónoma de Madrid	1
Universidad de Santiago de Compostela	1
Universidad de Oviedo	1
Universidade Estadual de Campinas (Brasil)	1
TOTAL	18

ALUMNES MATRICULATS AL DOCTORAT INTERUNIVERSITARI EN ARQUEOLOGIA CLÀSSICA UAB - URV- ICAC CURS 2005-2006	
Universitat de procedència	Nombre de matriculats
Universitat de Barcelona	1
Universitat Autònoma de Barcelona	7
Universitat Rovira i Virgili	4
Universitat Politècnica de Catalunya	1
Universitat de València	2
Escuela Nacional de Antropología e Historia, ENAH (México)	1
Universitat Tor Vergata, La Secunda (Itàlia)	1
TOTAL	17

PARTICIPACIÓ D'INVESTIGADORS DE L'ICAC EN TRIBUNALS DE TESIS DOCTORALS

- Dr. Josep M. Palet, vocal del tribunal de la tesi doctoral *Estudi arqueològic del paisatge i de l'organització territorial de la Catalunya Interior en època romana*, dirigida pel Dr. Josep Guitart i presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona per la Sra. Esther Rodrigo Requena, el 18 de novembre.
- Dra. Marta Prevosti, vocal del tribunal de la tesi doctoral *Estudi arqueològic del paisatge i de l'organització territorial de la Catalunya Interior en època romana*,

dirigirida pel Dr. Josep Guitart i presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona per la Sra. Esther Rodrigo Requena, el 18 de novembre.

- Dr. Cèsar Carreras, vocal del tribunal de la tesi doctoral *Autarcia e comércio em Braccara Augusta no periodo Alto-Imperial: contribuição para o estudo económico da cidade*, presentada per Rui Morais al Rectorat de la Universidade do Minho (Braga, Portugal), el 25 de febrer.

3.2 Màster en Arqueologia (UAB, URV, ICAC) Bienni 2005-2007

Actualment, la universitat europea viu una etapa de transformació com a conseqüència de l'aplicació del que es coneix com a Acords de Bolonya. Aquests acords tenen l'objectiu d'harmonitzar els estudis universitaris a Europa, estructurant-los en dues etapes: una primera etapa o primer cicle de tendència generalista, per a l'obtenció del grau, i una segona etapa d'especialització, formada per un segon i tercer cicle –un màster i un doctorat, respectivament–, per a la configuració del postgrau.

En aquest context, el màster es perfila com una peça clau dels nous estudis universitaris europeus, idoni per a disciplines aplicades i «de professionalització» com l'arqueologia, que ni a Catalunya ni a Espanya gaudeix encara de la titulació pròpia corresponent. En aquest nou escenari, la disciplina arqueològica té l'oportunitat d'obrir-se a nous plantejaments i donar resposta als seus estudiants en el camp de la professionalització, d'una banda, i en el de la iniciació al món de la investigació, de l'altra.

Davant d'aquesta conjuntura històrica, tres institucions amb interès a donar formació en el camp de l'arqueologia com són la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), la Universitat Rovira i Virgili (URV) i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC), han vist la necessitat d'unificar esforços i han desenvolupat una col·laboració que s'ha concretat en la posada en marxa d'un Màster Interuniversitari en Arqueologia aquest curs 2005-2006.

El contingut d'aquest màster està organitzat amb base a 4 semestres dedicats a la formació arqueològica instrumental, la formació acadèmica bàsica, la formació acadèmica avançada i la introducció a la professionalització i a la recerca.

Aquest màster està programat per donar una formació doble: humanística i experimental. El primer aspecte implica el coneixement general de la cultura clàssica i la seva interpretació històrica, comprenent la història social i econòmica del món antic, el coneixement de les edicions crítiques de les fonts escrites, l'epigrafia i la numismàtica, així com de la història de l'art clàssic. El vessant experimental es materialitzarà en una àmplia formació en tècniques d'excavació, registre i anàlisi de les dades que se n'obtenen, ja siguin de tipus geològic, de restitució paisatgística, de fauna i antropologia física, o d'anàlisis fisicoquímiques. Tot plegat amb competències transversals com l'aprenentatge del treball en equip, una certa capacitat de dibuix tècnic, topogràfic i d'arquitectura, fotografia, bases de dades informàtiques, coneixements sobre arquitectura, llengües i gestió del patrimoni cultural. Pretén oferir una formació metodològica i professionalitzadora, així com una especialització investigadora en l'àmbit del coneixement de l'Arqueologia Clàssica en un sentit ampli, tant des d'una perspectiva geogràfica, –la Mediterrània i el seu entorn, on es desenvoluparen les cultures clàssiques–, com cronològica –fins a l'antiguitat tardana– i

ètnica –les civilitzacions grega i romana i les dels altres pobles relacionats directament amb aquestes.

El màster compta amb la col·laboració de professorat d'altres universitats espanyoles i europees: Carmen Guiral (Universidad Nacional de Educación a Distancia - UNED); César Carreras (Universitat Oberta de Catalunya - UOC); Jean-Charles Balty (Université de Paris-Sorbonne, França); Francesco D'Andria (Università di Lecce, Itàlia); Renate Thomas (Universitat de Colònia, Alemanya) i Frédéric Trément (Maison des Sciences de l'Homme. Clermont-Ferrand, França).

Així mateix, la UAB, la URV i l'ICAC, conscients de l'interès per desenvolupar un procés d'internacionalització i amb l'objectiu de millorar la qualitat de l'ensenyament, han convingut a associar-se amb la Université de Provence i la Seconda Università degli Studi di Napoli. Aquestes universitats tenen una experiència provada, ja que estan duent a terme els màsters següents:

- El màster en *Archéologie* de la Université de Provence (Aix-Marseille I). Aquest màster funciona des de l'any acadèmic 2004 – 2005.
- La *Laurea specialistiche in archeologia* de la Seconda Università degli Studi di Napoli. S'imparteix des de l'any acadèmic 2003 – 2004 i és l'equivalent d'un màster.

El conveni signat el maig del 2005 entre la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili, l'ICAC, la Seconda Università degli Studi di Napoli i la Université de Provence (Aix-Marseille I) ha constituït un consorci que ha programat un màster internacional en arqueologia per al curs acadèmic 2006-2007.

L'interès d'aquest màster està sobretot justificat per la llarga tradició de les institucions que hi participen en estudis d'Arqueologia, protohistòrica i clàssica, en el Mediterrani occidental. Els equips de recerca, així com els investigadors i professors de les institucions del consorci, han col·laborat en projectes comuns. Des d'aquest punt de vista, aquest màster internacional és en certa manera la conseqüència d'aquestes col·laboracions prèvies.

Es preveu presentar el màster internacional en arqueologia a la propera convocatòria del programa europeu Erasmus Mundus. Així mateix, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat Rovira i Virgili han presentat aquesta iniciativa a la convocatòria del DURSI sobre Programes Oficials de Postgrau (POP) a impartir a partir del curs 2006-2007. L'ICAC ha assumit les tasques de coordinació tant del màster internacional com de la tramitació del POP en arqueologia.

3.3 Cursos de formació avançada

SEMINARIS INTERNACIONALS D'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA

En el marc del Doctorat interuniversitari en Arqueologia Clàssica, i amb motiu de la presència a Catalunya de professorat internacional de reconegut prestigi, s'han ofert entre els mesos de gener i juny del 2005 quatre seminaris internacionals d'especialització, cadascun dels quals desenvolupa un tema específic, a partir d'una lliçó magistral introductòria a càrrec d'un professor convidat, seguida d'unes sessions de treball que presenten diverses experiències de recerca en aquesta disciplina i les seves aportacions al coneixement del món antic.

Seminari 1 (26, 27 i 28 de gener)

«Iconografia en els espais públics a les ciutats romanes»

Professor convidat:

Walter Trillmich (Institut Arqueològic Alemany). Lliçó magistra titulada *Iconografía en el espacio público: definición, método y casos ejemplares*.

Professorat:

Walter Trillmich, Carmen Aranegui (UV), Isabel Rodà (UAB) i Eva Koppel (UAB).

Alumnes matriculats: 31.

Presentació del Dr. Walter Trillmich per part del Dr. Guitart (ICAC) i la Dra. Isabel Rodà (UAB).
Assistència: 40 persones.

En el marc d'aquest seminari la Dra. Carmen Aranegui va presentar el llibre *Sagunto, oppidum, emporio y municipio romano* i va pronunciar una conferència.

La clausura del seminari es va fer en forma de taula rodona amb les intervencions de Walter Trillmich, Isabel Rodà i Eva Koppel.

Seminari 2 (23, 24 i 25 de febrer)

«L'urbanisme romà a la Itàlia antiga i a Hispània: de la conquesta a August»

Professor convidat:

Paolo Sommella (Universitat de Roma, La Sapienza). Lliçó magistral titulada *Urbanistica di Roma nell'età di Augusto*.

Professorat:

Paolo Sommella, Rafael Hidalgo (Universitat Pablo de Olavide, Sevilla) i Josep Guitart (ICAC).

Alumnes matriculats: 42.

Seminari 3 (11, 12 i 13 de maig)

«L'arqueologia del paisatge i els períodes històrics. Les províncies occidentals»

Professor convidat:

Philippe Leveau (Universitat de Provença). Lliçó magistral titulada *L'archéologie du paysage entre l'archéologie du territoire et la géoarchéologie*.

Professorat:

Philippe Leveau i Josep Maria Palet (ICAC).

Alumnes matriculats: 32.

Últim dia del seminari dedicat a l'arqueologia del paisatge que va tenir el Dr. Phillipe Leveau com a professor convidat. Assistència: 44 persones.

Seminari 4 (30 i 31 de maig i 1 de juny)

«Interaccions entre el món indígena i el món romà a l'Europa occidental: noves perspectives»

Professor convidat:

Martin Millet (Universitat de Cambridge). Lliçó magistral titulada *Approaches to Romanization. Past and present*.

Professorat:

Martin Millet i Jordi Principal (ICAC).

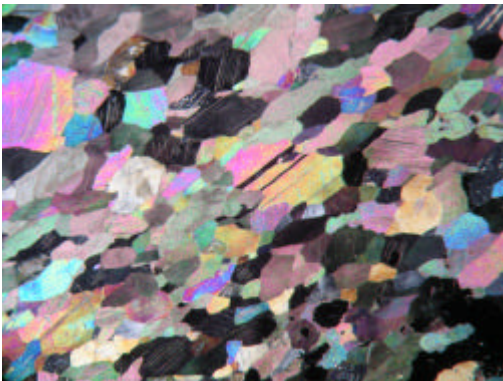
Alumnes matriculats: 31.

El Dr. Martin Millet i el Dr. Jordi Principal, en l'última jornada de treball del seminari. Assistència: 64 persones.

INTRODUCCIÓ A L'ARQUEOMETRIA. TÈCNiques D'ANÀLISI DE MATERIALS INORGÀNICS

En el marc del Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica i el Màster en Arqueologia, el 19 i 21 de desembre es va iniciar el curs «Introducció a l'arqueometria. Tècniques d'anàlisi de materials inorgànics», organitzat per la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica.

Microfotografia (20 X) de marbre de Saint B  at procedent dels Pirineus francesos.
Mostra núm.: SBT-10.052

L'objectiu del curs era familiaritzar l'alumne amb les tècniques pròpies d'aquesta disciplina i, especialment, amb l'aplicació de la petrologia a l'estudi de materials arqueològics, principalment ceràmics i l  tics, tant a nivell teòric com pràctic.

Professorat:

- Aureli   lvarez, doctor en Geologia (ICAC)
- Anna Gutiérrez, llicenciada en Història (ICAC)
-   frica Pitarch

Hi haurà dues classes teòriques més i una sessió pràctica a principis de gener del 2006.

Alumnes matriculats: 35.

Paleografia Hieràtica

Va comptar amb la conferència del Dr. Jean-Claude Goyon, professor emèrit de la Universit  Lum re de Lió, titulada *Proc d s  gyptiens de lutte contre les serpents, scorpions, et autres vermines venimeuses*, el 20 d'abril. La conferència es va emmarcar en el Curs d'Extensió Universitària sobre *Paleografia Hieràtica* que imparteixen la Universitat de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, institucions signants del contracte programa que té com a finalitat potenciar els treballs de la Missió Arqueològica a Oxirinc (Egipte) i els estudis d'egiptologia a les nostres universitats. L'objectiu del curs era l'adquisició de coneixements teòrics i pràctics en paleografia hieràtica –ciència que estudia les inscripcions i els textos en aquesta escriptura.

Presentació del Dr. Jean-Claude Goyon per part de la Dra. Eva Subías (URV). Assistència: 18 persones.

3.4 Exposicions, conferències i altres reunions científiques

CONFERÈNCIES

- Conferència de Walter Trillmich (Institut Arqueològic Alemany) titulada **Iconografía en el espacio público: definición, método y casos ejemplares** en el marc dels Seminaris Internacionals en Arqueologia Clàssica. 26 de gener.
- Conferència de Paolo Sommella (Universitat de Roma, La Sapienza) titulada **Urbanistica di Roma nell'età di Augusto** en el marc dels Seminaris Internacionals en Arqueologia Clàssica. 23 de febrer.
- Conferència de la Dra. Marta Prevosti i Monclús al Centre Cívic Sarrià de l'Ajuntament de Barcelona, amb el títol **L'entrada a Barcelona, clau de volta de la història de Sarrià**, el 15 de març de 2005.
- Conferència de Philippe Leveau (Universitat de Provença) titulada **L'archéologie du paysage entre l'archéologie du territoire et la géoarchéologie** en el marc dels Seminaris Internacionals en Arqueologia Clàssica. 11 de maig.
- Conferència de Martin Millet (Universitat de Cambridge) titulada **Approaches to Romanization. Past and present** en el marc dels Seminaris Internacionals en Arqueologia Clàssica. 30 de juny.
- Conferència del Dr. J. M. Giné i el Dr. J. M. Macias i Solé titulada **El món funerari de Tàrraco: realitat arqueològica i potencialitat antropològica i paleopatològica**, organitzada per l'Associació Catalano-Balear de Paleopatologia. Barcelona.
- Ponència del Dr. Josep Guitart en el I Fòrum Auriga, «Diàleg sobre el llegat grecoromà a Catalunya», titulada **L'Institut Català d'Arqueologia Clàssica: un centre de recerca i formació avançada**. Esparraguera, 26 de novembre.
- Conferència de Marco Cervera, alumne del Doctorat Interuniversitari d'Arqueologia Clàssica, titulada **Arqueología de la guerra y sistemas de armamento en el México antiguo**. Sala d'Actes de l'ICAC. 20 de desembre.

COL·LABORACIÓ EN EXPOSICIONS

- Assessorament per part dels investigadors de l'ICAC Dr. Josep M. Macias i Solé i Dr. Ignacio Fiz al Museu d'Història de Tarragona en el muntatge museogràfic permanent «Tàrraco. La ciutat romana (s. II dC)», instal·lada a la volta del Pallol des del dia 30 de novembre de 2005.

El director del Museu d'Història de Tarragona, el Sr. Lluís Piñol, i l'autor del muntatge, el Sr. Elies Torres, davant la maqueta, inaugurada el 30 de novembre
Foto: *Avui*, 1-12-05

Tríptic informatiu de presentació de la maqueta

- L'ICAC va participar en l'organització d'una exposició sobre «El món dels palimpsestos», procedent de la Universitat de Saragossa i presentada al Museu d'Història de Tarragona.

COL·LABORACIÓ EN L'ORGANITZACIÓ DE CONFERÈNCIES I ALTRES REUNIONS CIENTÍFIQUES

- Organització per part del Dr. Jordi Principal de la trobada científica *Aproximaciones arqueológicas a la economía antigua: metodología i teoría*, el 28 i 29 d'abril a la Casa de Velázquez-EHEH, Madrid. Es tracta d'una Acció Complementària I+D concedida pel Ministeri d'Educació i Ciència, en la convocatòria del 2005.
- Organització de la I Jornada d'Estudis en Història i Arqueologia de Grècia sobre el tema «La redefinició de la polis, del s. IV aC a l'hel·lenisme: estructures polítiques, pràctiques religioses, representacions simbòliques». L'acte, que va

tenir lloc a la Sala d'Actes de l'ICAC el 7 de juliol, va comptar amb la intervenció dels estudiosos següents:

- Dr. Antoni González Senmartí (URV). Presentació: *Les Ciències de l'Antiguitat com a aproximació interdisciplinària al món antic*.
 - Dr. Marc Domingo (Universitat de Princeton). *L'evergetisme: orígens i estructura*.
 - Dr. Othmar Jaeggi (Universitat de Basel). *La desaparició de la polis en la ceràmica grega del s. IV aC*.
 - Dr. Carles Miralles (UB). *Polis i escriptura. Literatura hel·lenística*.
 - Dr. Jesús Carruesco (ICAC-URV). *El culte d'Afrodita com a vehicle de reformulació de la polis*.
- Col·laboració amb la Societat Catalana d'Estudis Clàssics (IEC) i el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, que donarà els primers fruits el febrer del 2006 amb la celebració d'un seminari sobre les vil·les romanes del Camp de Tarragona.

PARTICIPACIÓ EN REUNIONS I ALTRES ACTIVITATS CIENTÍFIQUES

- Ponència del Dr. Josep M. Macias i Solé titulada **L'Antiguitat Tardana a la ciutat de Tarragona** en el marc dels seminaris *L'Antiguitat Tardana a les ciutats de l'actual Catalunya (segles IV-VII). Darreres novetats*, organitzats pel Laboratori d'Arqueologia, Grup de Recerca d'Arqueologia de la Universitat de Girona.
- Seminari impartit pel Dr. Josep M. Palet juntament amb Santiago Riera titulat **Arqueomorfologia, arqueología y paleobotánica: nuevas perspectivas en la historia de la gestión de las vertientes mediterráneas**, dins la Xarxa Temàtica Paisatges Culturals i Història Ambiental. SERP. Prehistòria, Universitat de Barcelona, 28 gener.
- Ponència del Dr. Ignacio Fiz i el Dr. Josep M. Macias i Solé **Forma Tarraconis?: GIS use for urban archaeology**, en el marc de la reunió «CAA- 2005 (Computer Applications and quantitative methods in archaeology)». Instituto Politécnico de Tomar (Portugal), 24 de març.

Presentació de la ponència a l'Instituto Politécnico de Tomar (Portugal), el 24 de març de 2005

- Comunicació del Dr. Josep M. Palet, juntament amb Florence Mocci i Kevin Walsh, titulada **Les enclos pastoraux d'altitude (Hautes-Alpes, France)**, en el marc del «Séminaire d'Antiquités nationales et de Protohistoire européenne». MMSH d'Aix en Provence, 8 d'abril.
- Ponència del Dr. Josep M. Palet titulada **La dinámica de los paisajes agrarios antiguos: problemas de método, técnicas de análisis y nuevas perspectivas de investigación**, en el marc del «II Curso de Arqueología de campo 2004-2005: Arqueología, territorio y paisajes antiguos. Estrategias, métodos y técnicas». Universitat de Múrcia, 14 d'abril.
- Ponència **Aproximación arqueológica a las actividades productivas en el ámbito doméstico en el Mediterráneo nordoccidental protohistórico**, a càrrec de la Dra. Carme Belarte. En el marc de la «Table Ronde Approches archéologiques des économies antiques: problèmes méthodologiques et théoriques». Casa de Velázquez, Madrid, abril del 2005.
- Comunicació del Dr. Ramon Jàrraga **The end of the Roman amphorae in the coastal Hispania Tarraconensis (Catalonia) in the VI-VIIIth centuries. The flat-based amphorae** al congrés «2nd International Conference on Late Roman coarse wares, cooking wares and amphorae in the Mediterranean : Archaeology and Archaeometry. (Aix-en-Provence-Marseille-Arles, 13th-16th april 2005)».
- Ponència del Dr. Josep M. Palet, juntament amb Santiago Riera, titulada **La vall del Madriu (Andorra). Estudi i revalorització d'un paisatge cultural d'alta muntanya**. Seu de Cultura del Govern d'Andorra, 4 de maig.
- Ponències del Dr. Josep Guitart, el Dr. Josep M. Palet i el Dr. Jordi Principal al seminari **Guerra i territori en el món romà: una discussió historicoarqueològica**, organitzat per l'Àrea d'Història Antiga de la Universitat Autònoma de Barcelona. UAB, 8 i 9 de maig del 2005.
- Seminari del Dr. Principal **Ceramica a vernice nera tardoellenistica nel NE della penisola Iberica: tradizioni produttive e pratiche sociali**, organitzat per la Scuola di Specializzazione in Archeologia de la Universitat de Lecce (Lecce, Pulla, Itàlia). Lecce, 22 de juny del 2005.
- Conferència del Dr. Josep Guitart de presentació del llibre *Miscel·lània Arqueològica de Iesso*. 19 de juliol. Guissona.
- Ponència del Dr. Josep M. Palet titulada **Els projectes vall del Madriu (Andorra) i vall de la Vansa – Serra del Cadí (Alt Urgell): estudi i revalorització dels paisatges culturals d'alta muntanya**. «IV Col·loqui d'Estudis Transpirinencs», Institut Ramon Muntaner. Santuari de Núria (Ripollès), 30 de setembre de 2005.
- Ponència **La restitution archéologique comme modèle: le cas espagnol**, a càrrec de la Dra. Carme Belarte, juntament amb Joan Santacana. En el marc del col·loqui «La restitution archéologique et la présentation au public». Béziers, 12 - 14 d'octubre de 2005.

- Ponència **Romanisation de la campagne nîmose: l'exemple des villas**, del Dr. Loïc Buffat (ICAC), a la taula rodona «El món rural de l'època romana. Ritmes i cicles de la romanització del camp». Banyoles, 5 de novembre de 2005.

3.5 Altres activitats de difusió

- Participació en la **Setmana de la Ciència 2005**

Els dies 14 i 15 de novembre, l'ICAC va participar a la Fira de Mostres de la IX Setmana de la Ciència, coordinada a Tarragona per la Universitat Rovira i Virgili. L'Institut va organitzar un taller, anomenat *De l'ou a la poma*, que va ser conduït pel Camp d'Aprenentatge de Tarragona i en què els més petits havien de treballar l'alimentació romana a partir del material d'un bagul i d'un dossier. L'objectiu era aprendre a identificar productes, sistemes de conservació, estris de cuina i de taula, àpats, menús, aliments i grups socials, preus, lèxic i frases fetes, etc.

- Participació en les VII Jornades Internacionals de Divulgació Històrica Romana **TÀRRACO VIVA**

Del 18 al 29 de maig de 2005, l'ICAC va participar a la fira «Roma als Museus del Món», organitzada pel Museu d'Història de Tarragona. La Fira va aplegar més de 50 institucions públiques i privades vinculades al món de l'arqueologia i el patrimoni procedents de tot Europa.

A l'estand de l'ICAC s'hi van exposar les publicacions de la sèrie Documenta i els plafons informatius

A més, es va projectar l'audiovisual «*Les termes públiques de l'àrea portuària de Tàrraco. Carrer de Sant Miquel de Tarragona*. Un projecte científic de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Un recorregut entre l'excavació arqueològica i la difusió científica i ciutadana»

3.6 Publicacions científiques

LLIBRES EDITATS EL 2005

A finals d'aquest any l'ICAC ha publicat el tercer número de la sèrie Documenta, *El Palatí. La formació dels palaus imperials a Roma*, del Dr. Ricardo Mar, professor de la Universitat Rovira i Virgili. Es tracta d'una edició conjunta entre la Universitat Rovira i Virgili i l'Institut.

El Palatí. La formació dels palaus imperials a Roma neix d'un projecte iniciat el 1988 amb l'excavació arqueològica de la zona situada al voltant del temple de Júpiter *Stator*, als peus del Palatí, un dels turons més emblemàtics de Roma. Aquest treball de camp va durar gairebé 18 anys i, durant tot aquest temps, Ricardo Mar va portar a terme una recerca molt àmplia sobre la topografia arqueològica del Palatí. El resultat d'aquest treball és aquesta obra, que descriu l'evolució del turó, des de l'època de la Roma primitiva fins a la darrereria de la República, i entra després en el que constitueix el cos fonamental del llibre: el naixement, la formació i l'evolució dels palaus imperials de Roma a partir del moment en què August va decidir situar-hi casa seva.

Portada del tercer número de la sèrie Documenta, del Dr. Ricardo Mar

L'obra, de 355 pàgines, és una traducció al català. Inclou, a més, una carpeta amb 12 plànols DIN-A2 i tres annexos en castellà: un del mateix autor, un altre de Natàlia Alonso, de la Universitat de Lleida, i el tercer d'Ana Rodríguez, del CSIC. Incorpora les conclusions traduïdes a l'anglès.

Aquest 2005 també ha sortit publicat el volum *La escultura hispánica figurada de la Antigüedad tardía (siglos IV-VII)*, de Sergio Vidal Álvarez, en el marc del projecte *Corpus Signorum Imperii Romani. Hispania*, en el qual participa l'Institut dins la seva Línia de Recerca Arqueologia Clàssica i Produccions Artístiques. Es tracta d'una edició de Tabularium en què han participat diferents institucions.

L'obra s'articula al voltant de quatre gran blocs que corresponen a la catalogació i l'estudi de les peces. La primera part aborda el conjunt dels exemplars d'escultura figurada d'elaboració hispànica coneguts (els que pertanyen a les actuals Espanya i Portugal). En segon lloc, apareixen els capítols corresponents a l'anàlisi en conjunt dels principals aspectes referents a l'escultura peninsular dels segles IV i VII, i, en tercer lloc, un gran apartat bibliogràfic. Tanca l'obra el material gràfic, format per 10 mapes i 135 làmines. El llibre consta de 511 pàgines.

Portada de *La escultura hispánica figurada de la Antigüedad tardía (siglos IV-VII)*, de Sergio Vidal Álvarez

ORIGINALS QUE HAN QUEDAT PREPARATS PER A LA SEVA PUBLICACIÓ L'ANY 2006

- *Los sarcófagos romanos de la Bética*. Luis Baena i Luis Beltrán. Volum 1, fascicle 3. Dins el projecte *Corpus Signorum Imperii Romani*
- *Planimetria arqueològica de Tarraco*. Coordinació científica dels doctors Josep M. Macias i Ignasi Fiz
- *Reestudi de la vaixella fina de vernís negre de Cosa (dipòsits A-E)*. Ansedònia, Toscana, Itàlia. Jordi Principal

COL·LABORACIÓ EN ALTRES PUBLICACIONS

LLIBRES PUBLICATS PER ALTRI

- GAILLED RAT, E.; SOLIER, Y.; BELARTE, M.-C.; [et al.] «Pech Maho 1. L'établissement côtier de Pech Maho (Sigean, Aude) aux VIe-Ve s. av. J.- C. (fouilles 1959-1979)». A *Monographies d'Archéologie Méditerranéenne*, 19. Association pour le Développement de l'Archéologie en Languedoc-Roussillon. Lattes: 2005, 467 pàg.
- MACIAS, J.M., MENCHÓN, J.J., MUÑOZ, A. *Tàrraco. Guia Arqueològica Virtual. Reconstrucció Virtual de l'Urbs i els seus voltants*. Tarragona: Digivisió (amb el suport del Museu d'Història i del Patronat Municipal de Turisme de Tarragona), 2005. ISBN: 978-84-609-4984-2. Dipòsit legal: B-22693/05.

- PRINCIPAL, J.. «El Grupo de las Pequeñas Estampillas». A ROCA, M., FERNÁNDEZ, M.I. (ed.). *Introducción al estudio de la cerámica de mesa romana. Una breve guía de referencia*. Màlaga: 2005, pàg. 11-22.
- PRINCIPAL, J. «La cerámica del Círculo de la Campaniense B». A ROCA, M., FERNÁNDEZ, M.I. (ed.). *Introducción al estudio de la cerámica de mesa romana. Una breve guía de referencia*. Màlaga: 2005, pàg. 47-61.

CAPÍTOLS O ARTICLES EN LLIBRES D'ALTRI

- DÍAZ, M., GARCIA, M., MACIAS, J.M. «Les termes públiques de Tàrraco i la monumentalització de la façana marítima de la ciutat (Tarragona, Tarragonès)». A *Tribuna d'Arqueologia 2002-2003*. Barcelona: 2005, pàg. 67-80.
- PREVOSTI, M. «L'època romana», dins *Història Agrària dels Països Catalans*, dirigida per E. Giralt, vol. 1, coordinat per J. Guitart. Ed. Fundació Catalana per a la Recerca i Universitats dels Països Catalans. Barcelona: 2005, p. 291-480.
- JÁRREGA, R. «Ánforas tardorromanas halladas en las recientes excavaciones estratigráficas efectuadas en el subsuelo de la plaza del Rey en Barcelona». A GURT, J.M. – BUXEDA, J. – CAU, M.A. (ED.). *LRCW 1. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry (Barcelona, 14-16 March 2002)*. BAR International series, 1340, pàg. 151-13. Oxford: 2005.

ARTICLES EN ACTES DE REUNIONS CIENTÍFIQUES DE RECONEGUT PRESTIGI

- BELARTE, M.C.; MIÑARRO, M.; NOGUERA, J.; ROS, A. «La necròpolis protohistòrica de Santa Madrona, a Riba-roja (Ribera d'Ebre)». A *Actes del XIII Congrés Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*. Vol. II. Puigcerdà: Institut d'Estudis Ceretans, 2005, pàg. 1027-1040.
- BUFFAT, L.; GUERRE, J; ROVIRA, N. «De la villa antique à la villa médiévale. L'évolution des centres domaniaux dans l'ancienne cité de Nîmes aux premiers siècles du Moyen Âge». A *La Méditerranée et le monde mérovingien : témoins archéologiques. Actes des XXIIIe Journées Internationales d'archéologie mérovingienne. Arles, 11-13 octobre 2002*. Supl. 3 au Bulletin du B.A.P., 2005, p. 161-176.
- SANTACANA, J., BELARTE, M.C. «Cabdills, estats i vi en la cruïlla de la protohistòria ibèrica». A *Colonialismo e interacción Cultural. El impacto fenicio púnico en las sociedades autóctonas de occidente*. XVIII Jornadas de Arqueología Fenicio-Púnica (Eivissa, 2003). Eivissa: 2004, pàg. 127-144.
- BUFFAT, L: «Les villas gallo-romaines dans le département du Gard : un précieux héritage». A *Archéologies Gardoises 2: Les villas gallo-romaines*. Conseil Général du Gard, 2005, pàg. 9-23.

- JÁRREGA, R. «Les ceràmiques romanes de la vil·la de Mas d'en Gras (Vila-seca, Tarragonès)». A *Butlletí Arqueològic*, època V, 25, pàg. 107-170. Tarragona: 2005.

ARTICLES EN REVISTES DE RECONEGUT PRESTIGI

- BUFFAT, L.; GUERRE, J.; Payan, G. «La villa de la Gramière (Castillon-du-Gard)». A *Archéologies Gardoises 2: Les villas gallo-romaines*. Conseil Général du Gard, 2005, pàg. 67-71.
- BUFFAT, L.; LONGEPIERRE, S.; MASBERNAT, A. «Entre villa et auberge : Croix de Fenouillé (Castillon-du-Gard)». A *Archéologies Gardoises 2: Les villas gallo-romaines*. Conseil Général du Gard, 2005, pàg. 73-78.
- BUFFAT, L.; PETITOT, H. «La villa de Mayran (Saint-Victor-la-Coste)». A *Archéologies Gardoises 2 : Les villas gallo-romaines*. Conseil Général du Gard, 2005, pàg. 61-66.
- BUFFAT, L.; POMARÈDES, H.; PETITOT, H. «La villa de la Ramière (Roquemaure)». *Archéologies Gardoises 2: Les villas gallo-romaines*. Conseil Général du Gard, 2005, pàg. 31-36.
- GUITART, J.; PALET, J.M. RODRIGO, E.; MERCADO, M. «El castellum de Can Tacó/Turó d'en Roine (Montmeló-Montornès del Vallès) i la romanització de la Laietània interior. Cap a un estudi arqueològic del jaciment i del territori». A *Notes*. Centre d'Estudis Molletans, 2005.
- MOCCI (F.), PALET (JM), SEGARD (M.), TZORTZIS (S.), WALSH (K.). «Peuplement, pastoralisme et modes d'exploitation de la moyenne et haute montagne depuis la Préhistoire dans le Parc national des Ecrins (vallées du haut Champsaur et de Freissinières, Hautes-Alpes)». A BOUET (A.), VERDIN (F.) (dir.). *Territoires et Paysages de l'âge du Fer au Moyen Âge – Mélanges offerts à Philippe Leveau*. Ausonius, Editions Ausonius, Université de Bordeaux III, 2005, pàg. 197-212.
- PALET, J.M. «Estructuras agrarias en el territorio de Tarraco (Tarragona): organización y dinámica del paisaje en época romana». A BOUET (A.), VERDIN (F.) (Dir.). *Territoires et Paysages de l'âge du Fer au Moyen Âge – Mélanges offerts à Philippe Leveau*. Ausonius, Editions Ausonius, Université de Bordeaux III, 2005, pàg. 213-226.
- PALET, J.M. «L'estructuració dels espais agraris en època romana a Catalunya: aportacions de l'estudi arqueomorfològic del territori». A *Cota Zero*, 20, 2005, pàg. 53-66.
- PALET, J.M. «Pasturatges d'estiu al Champsaur (Alps del sud, França) de la prehistòria a l'època medieval : "signes" arqueològics i dinàmica territorial». A RIERA, S.; JULIÀ, R. (ed.). *Seminari de la Xarxa Temàtica d'Història Ambiental i Paisatges Culturals*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2005, pàg. 75-87.
- PALET, J.M. «Archéologie pastorale dans le Champsaur. Parc National des Écrins». A *Bilan Scientifique*, 2004. Marsella: DRAC-SRA, 2005, pàg. 66-67.

- PETITOT, H.; BUFFAT, L.; GUERRE, J. «La villa des Charbonniers à Saint-Paul-les-Fonts». A *Archéologies Gardoises 2: Les villas gallo-romaines*. Conseil Général du Gard, 2005, pàg. 17-22.
- RIERA, S., PALET, J.M. «Aportaciones de la palinología a la historia del paisaje mediterráneo: estudio de los sistemas de terrazas en las Sierras Litorales Catalanas desde la perspectiva de la Arqueología Ambiental y del Paisaje». A RIERA, S.; JULIÀ, R. (ed.). *Seminari de la Xarxa Temàtica d'Història Ambiental i Paisatges Culturals*, Barcelona: Universitat de Barcelona, 2005, pàg. 55-75.
- WALSH, K.; MOCCI, FL.; COURT-PICON, M.; PALET, J.M. «Dynamique du peuplement et activités agro-pastorales durant l'âge du Bronze dans les massifs du haut Champsaur et de la vallée de Freissinières (Hautes Alpes, Parc National des Ecrins)». A *Documents d'Archéologie Méridionale*, Montpellier.

PUBLICACIONS EN PREMSA

- ASENSIO, D., PRINCIPAL, J.. «Relaciones comerciales Roma-Hispania. La Hispania Citerior en el siglo II a.C.». A Burillo, F. (ed.). *Segeda y su contexto histórico. Entre Catón y Nóbilior (195 al 153 a.C.)*.
- BELARTE, M. C.. «Elementos constructivos de barro». A Moret, P.; Benavente, J.; Gorgues, A. *Iberos del Matarraña. Investigaciones arqueológicas en Valdetormo, Calaceite, Cretas y la Fresneda (Teruel)*. Taller de Arqueología de Alcañiz-Casa de Velázquez.
- BELARTE, M.C.; SANTACANA, J.: «La restitution archéologique comme modèle: le cas espagnol». A *La restitution en archéologie et la présentation au public*. Editions du Patrimoine. Monum - Centre des Monuments Nationaux.
- BOSCH, F., GINÉ, J., MACIAS, J.M., PUCHE, J.M. «La necròpolis tardoantiga de Mas Rimbau a Tarragona: darreres aportacions i estat de la qüestió». A Cicle de conferències 2005. Reial Societat Arqueològica Tarraconense. Tarragona: 2005.
- BUFFAT, L.; PETITOT, H.; VIDAL, L. «Une grande villa du Gard rhodanien : Mayran (Saint-Victor-la-Coste)». A *Revue archéologique de Narbonnaise*. 2005.
- FIZ, I.; MACIAS, J.M. «Forma Tarraconis?: GIS use for urban archaeology». A *Proceedings. BAR (International Series)*.
- FIZ, I.; MACIAS, J.M. «Forma Tarraconis? GIS use for urban archaeology». A *The World in your eyes. Computer Applications in Archaeology - CAA 2005*. Tomar, Portugal.
- LÓPEZ, J. *Les basíliques paleocristianes del suburbi occidental de Tarraco. El temple septentrional i el complex martirial de Sant Fructuós*. Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2006. Sèrie Documenta, 4.
- MACIAS, J.M. «Els assentaments rurals com a espai de residència: l'exemple del territorium de Tàrraco». A *Cota zero. Revista d'Arqueologia i Ciència*, 20. Vic: 2005.

- MACIAS, J.M. «Produccions ceràmiques d'època tardoromana». A Primer Curs Científic i Tècnic d'Arqueologia. La Ceràmica tardoantiga, medieval i moderna. Centre d'Investigacions Arqueològiques d'Osona. Vic.
- MACIAS, J. M. Col·laboració amb el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona en el projecte d'estudi sobre la vil·la romana dels Munts (Altafulla, Tarragonès). En el decurs de l'any l'equip de redacció ha efectuat diverses reunions i s'ha preparat l'elaboració de dos capítols de la monografia resultant: un sobre la necròpolis tardoantiga de la vil·la dels Munts i un altre sobre els conjunts ceràmics tardoantics de l'esmentat jaciment.
- MACIAS, J. M. Col·laboració amb l'Institut d'Estudis Vallencs en el projecte d'estudi i edició de la Història de Valls. S'està preparant un estudi sobre la vil·la de les Cavalleries de Vallmoll, que s'incorporarà en el volum I de la Història de Valls. Prehistòria i Arqueologia.
- PALET, J.M. «El jaciment romà del Morell i el seu entorn territorial». A MACIAS J.M. i MENCHÓN, J. (ed.). *L'assentament romà dels Hospitals (El Morell, Camp de Tarragona)*. Tarragona: ICAC, 2005.
- PALET, J.M. «Expansión de la ganadería y dinámica territorial durante la Antigüedad tardía en Cataluña: aportaciones desde la arqueología del paisaje». A *Actas del IV Congreso de Arqueología Peninsular (2004)*, Faro, 2005.
- PALET, J.M. «L'archéologie du paysage et l'étude des systèmes agraires antiques: techniques et méthodes». A MORENO, J.C. (ed.). *Actes del Colloque L'Agriculture Institutionnelle en Egypte*, UMR 8027. Université de Lille III.
- PREVOSTI, M.; CLARIANA, J.F. «La Torre del Cogoll a l'autògraf de Sant Oleguer. Document sobre Torre Llauder (Mataró) a l'edat mitjana». A *III Jornades d'Història i Arqueologia Medieval del Maresme. De Constantí a Carlemany. El pas de l'Antiguitat Tardana al món medieval, del 16 d'octubre al 6 de novembre 2004*, Mataró.
- PREVOSTI, M.; GUITART, J.: «Els estudis del món agrari romà. Un estat de la qüestió a Catalunya», A *Cota zero. Revista d'Arqueologia i Ciència*, 20. Vic: 2005.
- PRINCIPAL, J. «Evidències arqueològiques d'una presència militar? Els casos dels jaciments del Camp de les Lloses (Tona) i Monteró (Camarasa)». A *Guerra i territori en el món romà: una discussió historicoarqueològica* (Àrea d'Història Antiga. Universitat Autònoma de Barcelona, 8-9 maig 2005).
- RIERA, S.; PALET, J.M. «Una aproximación multidisciplinar a la historia del paisaje mediterráneo: la evolución de los sistemas de terrazas con muros de piedra seca en la Sierra de Marina (Badalona)». A *Actes del Seminari sobre Història Rural*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.
- ROCA, M.; PRINCIPAL, J. *Les imitacions de vaixel·la fina importada a la Hispania Citerior (segles I aC – I dC)*. Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2006. Sèrie Documenta, 5.
- WALSH, K., MOCCI, F., PALET, J.M.. «Nine thousand years of human/landscape dynamics in a high altitude zone in the southern French Alps (Parc Nacional des Ecrins (Hautes-Alpes (05)))». A *Preistoria Alpina*, 2005.

OBJECTIUS ESTRATÈGICS I INDICADORS DE SEGUIMENT

QUADRE DELS OBJECTIUS ESTRATÈGICS DEL 2005

D'ACORD AMB EL CONTRACTE-PROGRAMA DURSI-ICAC PER AL PERÍODE 2005-2006

Objectiu Estratègic	Línies d'actuació	Grau d'assoliment	Informació detallada en la Memòria d'Activitats del 2005
Estructura organitzativa	Implementació estructura organitzativa	Alt	Vegeu 1. Estructura organitzativa i equipament (pàg. 6 a 18)
	Incorporació personal	Alt	Vegeu 1. Estructura organitzativa i equipament (pàg. 19)
Desenvolupament recerca	Incorporació investigadors	Alt	Vegeu 1. Estructura organitzativa i equipament (pàg. 19)
	Enggada línies i programes de recerca	Acomplert	Vegeu 2. Línies, programes i projectes de recerca (pàg. 26 a 79)
	Implementació projectes recerca	Acomplert	Vegeu 2. Línies, programes i projectes de recerca (pàg. 26 a 92). Inclou tesis doctorals i altres treballs de recerca predoctorals.
	Convocatòries contractació investigadors	-	Aquest any no hi ha hagut convocatòria.
	Convocatòries becaris	Acomplert	Vegeu 1. Estructura organitzativa i equipament (pàg. 5)
	Contractació personal suport recerca	Acomplert	Vegeu 1. Estructura organitzativa i equipament (pàg. 5)
	Participació en projectes europeus i d'altres adminis.	Acomplert	Vegeu 2. Línies, programes i projectes de recerca (pàg. 26 a 79)
	Foment missions arqueològiques zona mediterrània	Acomplert	Vegeu 2. Línies, programes i projectes de recerca (pàg. 40 a 43)

Desenvolupament d'activitats de formació i de difusió	Realització curs interuniversitari	Acomplert	Vegeu 3. Activitats de formació avançada i difusió (pàg. 94 a 98)
	Realització programa doctorat interuniversitari	Acomplert	Vegeu 3. Activitats de formació avançada i difusió (pàg. 94 a 98)
	Organització de conferències, seminaris, i altres	Acomplert	Vegeu 3. Activitats de formació avançada i difusió (pàg. 103 a 107)
	Edició de publicacions científiques i de divulgació	Acomplert	Vegeu 3. Activitats de formació avançada i difusió (pàg. 108 a 109)
Habilitació de la seu de l'ICAC	Finalització obres	Acomplert	Vegeu 1. Estructura organitzativa i equipament (pàg. 23)
	Equipament de la seu	Acomplert	Vegeu 1. Estructura organitzativa i equipament (pàg. 23)
	Equipament científic	Acomplert	Vegeu 1. Estructura organitzativa i equipament (pàg. 23)

QUADRE DELS INDICADORS DEL 2005

D'ACORD AMB EL CONTRACTE-PROGRAMA DURSI-ICAC PER AL PERÍODE 2005-2006

<i>Indicadors</i>	<i>Previsió 2005</i>	<i>Aconseguit</i>	<i>Observacions</i>
Contractació de personal:			
Investigadors	10	11	
Becaris	13	13	
Suport a la investigació	7	7	
Administració	4	3	
Nombre de projectes de recerca:	20	32	Aquests projectes s'han ubicat a Catalunya (25), Espanya (1), França (1), Itàlia (1), Alemanya (1) i Egipte (3)
Ingressos fons competius:	80.000	113.507,33 €	Del total aconseguit, 96.507,33 € s'han gestionat directament i 17.000 € s'han obtingut i gestionat directament per investigadors i becaris de l'Institut (vegeu pàg. 2 i 5 del Balanç Econòmic 2005)
Tesis doctorals llegides:	3	1	En preparació, 3.
Activitats de formació:			
Doctorat i/o cursos de postgrau	1	2	Nombre d'alumnes: 50. 18 del primer bienni del Doctorat; 17 del 2n bienni del Doctorat, i 15 del 1r curs del Màster.
Cursos de formació avançada	2	6	Nombre d'alumnes: 188
Reunions científiques:			
Organitzant-les i coorganitzant-les	2	2	
Participant-hi	4	14	Aquestes participacions han tingut lloc a Catalunya (7), Espanya (2), Portugal (1), França (3), Itàlia (1)

Publicacions:			
En llibres preparats per a l'edició per l'ICAC	5	5	
En llibres d'altri	4	7	
Articles en actes de reunions científiques de reconegut prestigi	5	5	
Articles en revistes de reconegut prestigi	5	13	

Activitats de difusió i divulgació científica:			
Conferències	5	8	
Presència en els mitjans de comunicació	40	23	
Col·laboració en exposicions	2	4	

MITJANS DE COMUNICACIÓ

ENTREVISTES A LA TELEVISIÓ

El 9 d'octubre passat, el programa de Televisió de Catalunya *Trenta minuts* va emetre un reportatge titulat «Profundament curiosos» centrat en el món de la recerca a Catalunya. S'hi van entrevistar diversos becaris de l'Institut, que van explicar el motiu pel qual es volen dedicar a la recerca en l'àmbit de l'arqueologia clàssica.

Al llarg de l'any s'han fet cinc entrevistes amb diversos programes de les televisions locals de la demarcació de Tarragona centrades en les diverses activitats de l'Institut.

ENTREVISTES RADIOFÒNIQUES

De	TARRAGONA RÀDIO
A	Josep M. Palet
Assumpte	Seminaris Internacionals d'Arqueologia Clàssica
Dia	15 de juny de 2005

De	ONDA CERO
A	Josep Guitart
Assumpte	Signatura del conveni per a l'estudi del paisatge arqueològic antic a l' <i>Ager Tarraconensis</i> .
Dia	15 de juny de 2005

De	TARRAGONA RÀDIO
A	Josep Guitart
Assumpte	Signatura del conveni per a l'estudi del paisatge arqueològic antic a l' <i>Ager Tarraconensis</i> .
Dia	20 de juny de 2005